

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ SİYASETİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**SICAK VE SOĞUK BARIŞ KAVRAMLARI ÜZERİNE
ANALİTİK YAKLAŞIM UKRAYNA ÖRNEK ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra TÜMER

KOCAELİ 2020

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ SİYASETİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**SICAK VE SOĞUK BARIŞ KAVRAMLARI ÜZERİNE
ANALİTİK YAKLAŞIM UKRAYNA ÖRNEK ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra TÜMER

Doç. Dr. Ali Poyraz GÜRSON

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 29.07.2020/18

KOCAELİ 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TEŞEKKÜR.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1
1.SOĞUK BARIŞ İFADESİNİN KAVRAMSAL OLARAK İNCELENMESİ... 3	
1.1.Soğuk Barış.....	3
2.UKRAYNA HAKKINDA GENEL BİLGİLER..... 5	
2.1.Ukrayna Geçmişi, Bugünü ve Muhtemel Geleceği Hakkında Senaryolar	5
2.2.Büyük Güçlerin Ukrayna Üzerinde Hakimiyet Yarışları: AB, ABD ve Rusya'yı Anlamak.....	11
2.3.Rusya'nın Ukrayna Politikasını Ortaya Çıkaran Nedenler ve Sonrasındaki Gelişmeler.....	16
2.3.1.Sovyetler Birliği'nden Rusya Federasyonu'na Geçiş Sürecinde Yaşananlar	16
2.3.2.Rusya'nın Ukrayna Siyaseti	17
2.3.3.Rusya'nın Siyasetinin Ukrayna Üzerindeki Etkisi	20
2.4.Kırım'ın Rusya Tarafından İlhak Edilmesi.....	22
2.4.1.Krizin Temelleri.....	22
2.4.2.Kırım İlhak Edilmesi ile Ortaya Çıkan Güç Yarışları.....	26
2.5.KARADENİZ'DE GÜÇ BOŞLUĞUNUN OLUŞTURDUĞU DENGE YARIŞLARI	27
2.5.1.Karadeniz'in Önemi.....	27
2.5.2.Karadeniz'de Artan Küresel Rekabetin Aktörler Üzerindeki Etkisi	32
3.UKRAYNA KRİZİ'NİN ETKİLERİ	34
3.1.Rusya AB İlişkileri	34
3.2.AB ile Ukrayna Arasında İmzalanamayan Ortaklık Anlaşması Sonrası İlişkiler	49
3.3.Rusya ile Ukrayna Arasındaki Krize ABD'nin Tepkisi	53

3.4.MEDENİYETLER ÇATIŞMASI.....	56
3.4.1.Medeniyetler Çatışmasının Tanımı	56
3.4.2.Ukrayna’da Çözümeye Ulaşmayan Tartışmalar Yeni Bir Medeniyetler Çatışmasına Neden Olabilir Mi?	58
4.DEVLETLERİN GÜÇ MÜCADELELERİNDE TEHDİT ALGISI.....	66
5.UKRAYNA’DAKİ MEVCUT DURUM.....	69
5.1.Ukrayna’daki Mevcut Durumun Soğuk Barış Kavramı ile Bağdaştırılması	69
5.2.UKRAYNA’NIN BAĞIMSIZLIĞI İLE DEĞİŞEN DEVLET DAVRANIŞLARI	73
5.2.1.AKTÖR EYLEMLERİNİN PSİKOLOJİK YORUMU	76
5.2.1.1. Devleti Anlamanın Öncelikli Hedefi: İnsanı Anlamak	76
5.3.DEVLETLERİN UKRAYNA KRİZİ BAĞLAMINDA DAVRANIŞ ANALİZLERİ.....	78
5.3.1.Rusya’nın Ukrayna Politikasının Psikolojik Boyutu ve Putin Analizi	78
5.3.2.AB Perspektifinden Ukrayna Krizi ve Krizin Rusya ile İlişkilerindeki Seyri	81
5.3.3.ABD’nin Hegemonik Güce Duyduğu Tehdit Algılamalarının Yansıması	86
6.AVRASYA JEOPOLİTİĞİ ÜZERİNDEKİ GÜÇ MÜCADELELERİ	90
6.1.Avrasya Jeopolitiğinin Önemi ve Büyük Güçlerin Yarışı	90
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	123

TEŞEKKÜR

İlk olarak Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim süresince bana engin tecrübe ve bilgileriyle yol gösteren sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Ali Poyraz Gürson'a teşekkür ederim.

Ayrıca beni bugünlere getiren, her anımda yanımda olup destekleyen ve her zaman olumlu düşünmem için destek olan anneme, babama ve kardeşlerime,

Zorlandığım anlarda bana olan inancının verdiği manevi destek için halam Necla Taşlı'ya,

Çalışma hayatımın tez dönemiyle birleştiği anlarda, tez yazmam için iş yükümü hafifleten ve enerjimi sürekli yenileyen değerli çalışma arkadaşım ve dostum Zeynep Oğuz'a,

Bugünlere gelirken gerekli eğitimi almama sebep olan tüm öğretmenlerime, aileme ve bu süreçte destek olan herkese teşekkür ederim.

Kübra TÜMER, 2020

ÖZET

SICAK VE SOĞUK BARIŞ KAVRAMLARI ÜZERİNE ANALİTİK YAKLAŞIM UKRAYNA ÖRNEK ÇALIŞMASI

Tarih boyunca farklı birçok devlete ve halka ev sahipliği yapan Ukrayna 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Gerek bulunduğu coğrafi konumu gerekse içinde barındırdığı farklı kültürleriyle Ukrayna, günümüzde de önemini koruyan bir ülke olarak varlığını devam ettirmektedir. Transit geçişi sağlayan ülke konumunda olması, farklı parametrelerin bir araya gelmesini sağlarken oldukça etkili olmuştur. Bu çalışmada Ukrayna’da farklı kimliklerin ve kültürlerin varlığının bıraktığı tarihi mirasın, Ukrayna’nın iç ve dış politika dinamiklerini etkileme sürecinin açıklanması amaçlanmıştır. Çalışmada Ukrayna’nın bağımsızlığını ilan ettiği andan itibaren ülkede Rusya baskısının giderek artması üzerine diğer aktörlerin bu sürece dahil olma süreci hedef alınarak sorunun, Ukrayna ile Rusya arasındaki bir kriz olmaktan çıkıp uluslararası boyuta ulaşmasına neden olan gelişmeler etkin dinamikleri ile birlikte açıklanmıştır. Literatürde Ukrayna’da yaşanan gelişmelerin 1990’lı yıllardan itibaren yeni bir soğuk savaş dönemini andırdığı vurgusu yapılırken bu çalışma Ukrayna’da yaşanan gelişmelerin diğer aktörlerin davranışlarını etkileme şekillerinin yeni bir soğuk barış düzenini ortaya çıkarabileceği varsayımı üzerine temellendirilerek açıklamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna, Soğuk Barış, ABD, Rusya ve AB.

ABSTRACT

ANALYTICAL APPROACH ON HOT AND COLD PEACE CONCEPTS UKRAINE SAMPLE STUDY

Ukraine which hosted many nations and states through out history declared independence in 1991. Currently both its geographical location and holding various cultures within its borders make the country maintain its importance existence. Via holding different parameters in its hands the country provides transit passing which makes the country quite effective in the region. In this study it is intended to be explained the influence process of Ukraine's different culture and identities left historical heritage on the countries domestic and foreign policy dynamics. It is explained with efficient dynamics of the developments that made Russia and Ukraine rises reach to an international level leaving the issue as a matter of Russia and Ukraine conflict by studying the other actor's getting involved in the process Russia's gradually pressure on Ukraine after the very beginning of Ukraine's declaration of independence. By basing the hypothesis of the possibility to bring out cold peace order via other actors' response ways is stated in this study and also the developments that are experienced in Ukraine are seen like cold war period after 1990's Ukraine.

Key Words: Ukraine, Cold Peace, USA, Russia and EU.

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- BDT** : Bağımsız Devletler Topluluğu
- DTÖ** : Dünya Ticaret Örgütü
- IMF** : International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
- NATO** : North Atlantic Treaty Organization
- SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- V.B.** : Ve benzeri
- Y.Y** : Yüzyıl

GİRİŞ

Ukrayna dış politikasını şekillendiren unsur olan etnik, kültürel ve dinsel farklılıklar ve bu farklılığa bağlı olarak gelişen, diğer devletlerin Ukrayna'ya yönelik tutumları, devletleri farklı ideoloji ve politikalara yönlendirmiştir. Devletler kendilerine göre politikalar uygularken içinde bulundurduğu farklı kültürlerden de etkilenmişlerdir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kimlik algısı ve medeniyet kavramlarının önemi giderek artmıştır. Bu çalışmada Ukrayna'nın mevcut statüsünün geleceği için üç farklı parametre çerçevesinde, günümüz düzeninde yeni bir soğuk barış ortamı yaratacağı ihtimali üzerine değerlendirmeler yapılması amaçlanmaktadır. Bu bilgiler ışığında, Ukrayna'nın 1991 tarihinde bağımsız olması ile beraber artan Rus müdahalesi ve Rus müdahalesinden diğer aktörlerin duyduğu rahatsızlık ile soruna dahil olma süreçleri ortaya konulmuştur.

Rusya ile Ukrayna'nın ortak tarihi mirasa sahip olmalarının yanında, Ukrayna'nın bulunduğu coğrafi konumu itibariyle Avrupa ile Atlantik arasında denge ülke konumu ayrı bir öneme sahip olmasını sağlamıştır. Rusya bu çerçevede gerçekleştirdiği politikalar ile kendisine yeni özerk alanlar oluşturmayı hedeflemiş ve en büyük hayali olan Karadeniz'e egemen olma idealini gerçekleştirmeye odaklanarak hareket ederek, Hazar Havzası'nı da politika alanlarına dahil etmiştir. Ancak Karadeniz'in yalnızca Rusya değil aynı zamanda birçok aktör için de çeşitli fırsatlar sağlaması, bölgedeki dengelerde değişimlere neden olmuş ve bölgeyi küresel rekabet alanı haline getirmiştir. Enerji hatlarının yoğunluğu ve Ukrayna'nın coğrafi konumu itibariyle bu hatların geçiş güzergahında yer alması, bir bakıma Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak adına diğer devletler için fırsat niteliği oluşturarak bölgede Ukrayna'nın önemini de giderek artırmıştır. Aynı zamanda Ukrayna için bu fırsatın sağladığı avantaj, Ukrayna'yı Batılı devletler ve AB tarafından da cazip görülen yeni bir partner konumuna getirmiştir. Bu süreçten sonra yaşanan gelişmeler, uluslararası arenada rekabet alanlarının değişmesine neden olmuş ve birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. ABD'nin Soğuk Savaş sonrası artan başat güç olma istediği, doğu ile batı arasında enerji nakil geçişi sağlayan Ukrayna üzerinde uyguladığı ve

henüz uygulayacağı politikalarda etkili olmaktadır. Aynı zamanda AB'nin ilişkilerini gerçekleştirirken genelde ticari partnerliğini kullanmasından dolayı Rusya ve Ukrayna ile sağladığı enerji ihtiyacı, bu dönemde AB'nin uyguladığı politik kararlarında değişimlere neden olmuştur.

Küresel dünyada ortaya çıkan yeni oluşumlarla dengelerin değişmesi ile birlikte farklı devletlerin kendi çıkarlarına uygun gördükleri farklı politikaları çıkarlarının kesiştikleri aynı bölgede uygulama girişimleri bölgede çatışmalar yaşanmasına neden olmuştur. Şimdiye kadar ortaya konulan çalışmalarda Ukrayna'da yaşanan olayların Soğuk Savaş'ın yeniden canlandırması yönünde bir algı oluşturduğu varsayımı ortaya çıkmıştır. Ancak geçmişte yapılan çalışmalara ek olarak bu çalışmada Ukrayna üzerinde gerçekleşen güç mücadelelerinin, Soğuk Savaş döneminden farklı olarak yeni bir döneme sahne olduğu açıklanmıştır. Bu yeni düzen ile birlikte devletlerin birbirleriyle mücadelelerinde daha çok soyut kavramlara yer vererek birbirlerine karşılık verdiği, ideolojinin büyük bir güç olduğu savaşa başvurmadan birbirleriyle savaştıkları 'soğuk barış' dönemine kapının aralandığı görülmektedir. Devletlerin bu dönemde uyguladıkları politikalar incelenirken, başvurdukları politikaların soğuk barış kavramı ile ilgisi açıklanmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda Ukrayna coğrafyasında farklı güçleri bir araya getiren parametrelerden ilk olarak, Rusya'nın Ukrayna üzerinde geçmişten günümüze tarihi, kültürel bağları, izlediği siyaseti ve Ukrayna'dan ayrı düşünülemez olan Kırım, ikinci olarak ise Karadeniz Bölgesi'nde güç mücadeleleri ve Ukrayna'da dinsel temelli ortaya çıkan Ortodoks Sorunu'nun detaylarının incelenmesi planlanmıştır. Aynı zamanda Ukrayna Krizi kapsamında Rusya'nın uyguladığı politikalara karşılık, Batılı devletlerin ve AB'nin bu soruna dahil olma şekilleri ve uyguladıkları politikalar, Ukrayna'nın geleceği açısından arz ettiği önemin çalışmanın devamında açıklanması planlanmıştır. Son olarak ise bütün bu süper güç yarışlarının yaşandığı coğrafyanın tercih edilme nedenleri özetlenerek, AB'nin geleceği hakkındaki belirsizliğinin Ukrayna'nın mevcut durumuna etkisi tartışılmıştır. Ancak yapılan analizlerin sonucunda Ukrayna'da yaşanan çıkar çatışmalarının neden olduğu krizlerin, devletlerin bu konuda herhangi bir ortak fikir birliği sağlayamamasından dolayı bir süre daha belirsizliğin devam edeceği görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.SOĞUK BARIŞ İFADESİNİN KAVRAMSAL OLARAK İNCELENMESİ

1.1.Soğuk Barış

Soğuk barış, devletlerin somut bir savaş delili olmayan ancak savaşır nitelikte gerçekleştirdikleri, her türlü savaş yoluna başvurmadan savaşı kullandıkları mücadele stratejilerini oluşturmaktadır. Devletlerin aynı ittifak içerisinde kalıp kendi çıkarları doğrultusunda savaşmadan ekonomi, güç ya da başka bir aktörü kullanarak gerçekleştirdikleri eylemlerin politikalara dönüştürüldüğü stratejilerin bütünüdür. Bu yaklaşıma Ukrayna'da yaşanan krizler baz alınarak bakıldığında, tarih boyunca farklı kültürlere ve devletlere ev sahipliği yapmış bir ülke olarak, üzerinde gerçekleşen güç savaşları ile Ukrayna'nın oldukça hırpalandığı görülmüştür. Yalnızca Rusya'nın ilgi odağı olmakla kalmayıp AB ve Batılı devletlerin de ilgisini çekerek kendi coğrafyasında farklı parametreleri bir araya getirmiştir. Tüm bu parametrelerin bir araya gelmesini sağlayan sebep ise kendi çıkarlarını Ukrayna üzerinden elde etme amacı taşıyan devletlerin, bu çıkarlarını hayata geçirebilmeleri için Ukrayna'nın bir fırsat olarak görülmesi olmuştur.

Günümüzde karşılıklı bağımlılığın ve diyalog ortaklığının giderek artması üzerine devletlerin sıcak çatışma girişimleri, devletler açısından rasyonel görülmemektedir. Çünkü bu yalnızca karşıt devleti zarara sokmayacak, uzun vadede çıkar sağlayacak olan devletler dahil bu yıkımdan kendi paylarına düşen zararı da almış olacaktırlar. Devletler bu yüzden günümüzde daha çok yaygın olarak kullanılan bir eylem olan terörle mücadele etmek yerine, farklı stratejiler kullanarak terörü kullanarak mücadele etme yöntemlerine başvurmayı tercih etmişlerdir. ABD'nin Soğuk Savaş sonrası güç boşluğunu doldurma gerekçesiyle giriştiği rekabet yarışları ardından aslında başat güç olma adına gerçekleştirdiği her türlü girişimleri bu durumu özetler nitelik taşımaktadır. Bu durumun bir diğer örneğini de Rusya'nın Kırım üzerindeki baskısını artırması, Ukrayna'nın etkinliğini azaltıp daha çok kendisine bağımlılığı artırma yönündeki girişimleriyle belirtmek gerekmektedir. Diğer taraftan

ise AB'nin, enerji yönündeki ihtiyacını Ukrayna üzerinden karşılayarak Rusya'ya olan bağımlılığını azaltıp, kendisi için daha uygun bir partner tercihinden yana olması da AB için oldukça rasyonel bir seçim olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.UKRAYNA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1.Ukrayna Geçmişi, Bugünü ve Muhtemel Geleceği Hakkında Senaryolar

Ukrayna bulunduğu coğrafi konum itibariyle doğu ile batıyı, kuzey ile güneyi birbirine bağlayan, bu bağı oluştururken de önemli petrol, su ve doğalgaz kaynaklarından geçişi sağlayan önemli ülkedir. Ukrayna'nın geçmişten itibaren Rusya ile köklü bağlarının bulunması, sürekli yaşanan güç savaşları sahnesinde devlet olarak başrolde yer almasına yol açmıştır. Ukrayna'nın başrol oyuncusu olmasını tetikleyen önemli parametreler bulunmaktadır. Öncelikle Ukrayna topraklarında yayılmacı bir şekilde ilerleyen ve SSCB gücüne kavuşmayı hedefleyen Rusya'nın varlığı, bölgenin konumu doğrultusunda diğer devletlerin Karadeniz hakimiyeti amaçlı yürüttüğü güç politikaları ve ayrıca Ukrayna'da kiliselerin hangi mezhebe bağlanacağı çerçevesinde gelişen Ortodoks sorunu (Özdal, 2015: s. 75) bölgede çatışmaların ciddiyetini korumasına neden olmuştur.

Bahsedilen önemi doğrultusunda Avrupa Birliği, NATO ve Rusya gibi aktörlerin büyük güç mücadeleleri arasında sıkça kalmıştır. Aynı zamanda bu aktörlerin birbirlerine karşı kullandıkları tampon bölge olarak Ukrayna (Euronews, 2015) ayrı bir öneme sahip olmuştur. Çarlık Rusya döneminde Panslavizm politikası ve Ortodoks dünyasının hamiliğinin üstlenilmesiyle üçüncü Roma olma ideali bağlamında Balkanlara doğru bir yayılmacılık stratejisi izlenmeye başlamış, Soğuk Savaş döneminde ise Balkanlar ve Doğu Avrupa'daki müttefiklerle kurulan bağlantı ve bu ülkelerin denetimi bu coğrafya üzerinden sağlanmıştır (Sönmez, Bıçakçı ve Yıldırım, 2015). Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya'nın en büyük idealinin eski Sovyet gücüne yeniden kavuşma isteği üzerine oturtulması doğrultusunda, Rus genişlemesinin Balkan coğrafyasına doğru yayılmasıyla Ukrayna politika sahnesindeki başrol konumunu giderek güçlendirmiştir (Karadeli, 2017). Bu aşamadan sonra politikalar, ABD yayılmacılığına ve Batı'dan gelebilecek herhangi bir tehdide karşı Ukrayna'nın tampon ülke olarak kullanılma amacıyla oluşturulmuştur.

Bu kapsamda oluşturulan politikalar başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinde Rusya'nın eski gücüne kavuşması ve Batı'daki güvenlik merkezinin Ukrayna olması hedeflenmiştir.

Ukrayna'nın bugün yaşadığı sorunları anlamak için geçmişte yaşadığı sorunlara detaylı bir şekilde bakmak gerekmektedir. Ülkenin dışarıdan bakıldığında parçalanmış bir ülke olarak görünen durumunu oluşturan kimlik temelli etmenler (Özdağ, 2015) bulunmaktadır. Topraklarında Rus ve Ukrayna kimliklerinin var olması ve bunlara ek olarak Moskova, Ukrayna ve Roma'ya bağlı bulunan üç farklı mezhebe bağlı Ortodoks Kiliselerinin varlığı da bu ayrımı giderek belirginleştirmiştir. Ukrayna'nın doğu ve batı olarak ikiye ayrılması ve bu bölgelerde yaşayan halkların inançlarından yaşam tarzlarına kadar sahip oldukları farklı kültür anlayışları, ülkenin kendi içinde ayrımların giderek artmasına neden olan önemli bir etken olmuştur. Uzun yıllar boyunca bağımsızlığı sorun teşkil eden ve hala da etmekte olan Kırım'da yaşayan Rusların, Ukrayna halkından ve Tatarlardan fazla nüfuzla sahip olması (Şahin, 2016: s. 8) Rusya'nın bölgede şiddetli hak iddialarını güçlendirmiştir. Ukrayna'nın bölünmüşlük durumunda yalnızca Rusya etkili bir aktör olmamıştır. Bu durum aynı zamanda Batı'daki hayatın tarıma daha elverişli olmasıyla şekillenirken dini açıdan benimsenen Katoliklik olarak kendisini göstermiş ve sonuç olarak Komünizm'in artışı olarak karşımıza çıkmıştır. Doğu'da ise geçimin daha gelişmiş koşullarla sanayiye dayanması, halkın büyük bir kısmının Rus Ortodoks inancından yana olması ve Batı'nın faşizmine karşı duyulan korku olarak etkisini yansıtmıştır. Bir coğrafyada birçok farklı unsurun bir araya gelmesi, özellikle Ukrayna için, geçmişte topraklarında farklı etnik özelliğe sahip güçlere yaşam alanı sağlamasından kaynaklanmıştır.

Coğrafi konumu itibarıyla Rusya için Avrasya'nın kontrolünü sağlamanın yolu Ukrayna üzerinden geçmekteydi. Bu yüzden de tarih boyunca Ukrayna, farklı aktörlerin güç mücadelelerine maruz kalmıştır. Farklı kimliklerden oluşan bir ülke olması, geçmişinde farklı kültürlerle ev sahipliği yapması farklı aktörlerin bölgedeki eylemlerinde daha rahat faaliyet göstermelerini sağlamıştır. Aynı zamanda bu durum Ukrayna'da kültür ve sanat alanlarında da farklılıklara neden olmuştur. Tüm farklılıklara rağmen her bir kültür kendi varlığını korumayı başarabilmiştir. Ukrayna üzerinden çıkar güden karşıt aktörler ise bu durumu bir kültür-kimlik çatışması olarak

değerlendirmişler ve ülkede kaos ortamı oluşturmaya çalışmışlardır. Ukrayna’da bulunan yoğun Rus nüfusu ve etniksel farklılıklar, çatışmaların şiddetlenmesine neden olmuştur. Rusya, ülkenin nüfusunda yarısından fazlasını oluşturması bakımından sürekli kendisinde müdahale etme hakkını bulmuştur. Rusya’nın nüfuzunu giderek daha da artırmasıyla süper güç olma yolunda ilerlediği tehlikesiyle karşılaşan diğer devletler de Rusya’nın bu girişimlerini engelleme yönünde hareket etmeye başlamışlardır (Abdi, 2017: s. 221). Büyük güçlerin mücadeleleri bölgede şiddetli çatışmalara neden olmuş ve günümüze kadar çözülemeyen sorunları da beraberinde getirmiştir. Ukrayna bağımsızlık sürecine kadar Rusya’nın eski Sovyet ardılı devletlerinde önem sırasında ilk üç devlet arasında yer almıştır. Bu yüzden Rusya, Ukrayna’nın kendisinden ayrılmaması için de gereken her türlü yola başvurmaktan da kaçınmamıştır. Aktörlerin Ukrayna hedefli eylemleri, Ukrayna’nın kendi içinde bağımsızlık sürecinde ulus bilincinin gelişmesine yardımcı olmuştur. 1990’lı yıllara kadar Rusya ile Ukrayna arasındaki süreç, Ukrayna’nın kendi başına hareket etmeye kalkışması ve Rusya’nın da bu kalkışmaları engelleyici girişimleriyle çekişmeli bir şekilde geçmiştir. Özellikle bu dönemde milli mücadelelerin sıkça yer aldığı Ukrayna coğrafyasında siyasal, kültürel ve birçok alanda etkili değişimler yaşanmıştır. Daha önce Polonya’nın Ukrayna topraklarındaki varlığı ve bu dönemde gerçekleştirdiği hak iddialarının neden olduğu çekişmeler sürecin Ukrayna’yı ilhak etmeye sürüklenmesine neden olmuş ve Ukrayna batısındaki toprakları kaybetmiş, doğu kesiminde ise SSCB’nin hakimiyeti başlamıştır (Karadeli, 2017: s. 7). Tüm bu zorlu süreç Ukrayna’nın bağımsızlık ruhunu canlandırmış ve 1991’de artık Sovyet Sosyalist Birliği’nden ayrılmasını sağlamıştır. İkili ilişkilerin normalleşmesinin hukuki zeminde sağlanması ancak 2000’li yıllara doğru gerçekleşebilmiştir (Abdi, 2017: s. 232).

Ukrayna bağımsızlığından itibaren ekonomik ve siyasi alanlarda kendisine yeni bir yol oluştururken bir yandan da Rusya ve AB gibi aktörler kendi çıkarlarını bölgede etkinleştirmek için harekete geçmişlerdir. Ukrayna’nın farklı kimliklerle bir arada yaşaması genel olarak kendisi için sorun teşkil etmemiştir. Daha ziyade diğer aktörlerin, bu durumu bir çatışma sebebi olarak kendi çıkarları doğrultusunda kullandıkları araç haline getirmeleri, ülkede iç karışıklıkların yaşanmasına sebep olmuştur. Çünkü Ukrayna’nın içerisinde barındırdığı etnik kimlik kökenli farklı

halkların varlığının doğal bir etkileşimi olarak gördükleri farklı birliktelikleri savunmaları, ülkede doğu ve batı ayrımını artıran sebep olmuştur. Bu ayrımın temeli genel olarak mezhep konulu gerçekleşmiş, Kiev’de daha çok Ortodoksluk savunulurken, batı kesimi daha çok Katoliklikten yana tercih kullanmıştır (Ploky, 2017). Sorun din temelli görünürken sorunun temelini inildiğinde, Ukrayna’nın bağımsızlığı destekleyen- Kiev’e bağlı taraf- ve kalan tarafın ise Moskova ile birlikte kalma isteğinin ağır bastığı görülmüştür. Bu durum bölgedeki ayrımı giderek artırmış ve krizlerin şiddetlenmesine de neden olmuştur. Ülkedeki karışıklık durumu, ülkenin gelişmesi için yapılan reformların da sonuçsuz kalmasına neden olmuştur ve ülkenin ilerlemesini durdurmuştur.

Başarısızlığa neden olan şeyler arasında devlet liderlerinin ve bu liderlere halkın bakış açısı ancak en temelde bunlara da sebep olan, 1990’lı yıllardan başlayan ve 2000 yılına kadar hissedilir oranda devam eden kimlik bunalımları yer almaktadır. Kimlik bunalımları ise bölgede etkisini etnik, dini ve siyasi temelli olarak göstermiştir. Siyasi ayrımın partilerde de etkisini belirgin bir şekilde göstermesi, ülkede belli konularda kırılganlıkları da artırmıştır. İlk olarak Kuchma yönetimi döneminde ses kayıtlarının açığa çıkarılmasıyla skandal bir döneme imza atılmış, bu imza daha sonra büyük gösterilerin de başlatıcısı olmuştur. Ukrayna’da yaşanan şiddetli gösterilerin kitlesel hareketlere dönüşmesiyle 2004 yılında renkli devrimlerin şiddetlenmesiyle iktidar yönetimi değiştirilmiş ve Yanukoviç iktidarı ülkenin başına getirilmiştir. Seçimlerin Rusya’nın istediği şekilde sonuçlanması ile Batılı kesimlerin karşı tepkisi de giderek artmıştır. Sonrasında ise kriz uluslararası boyuta da taşınmış ve şiddeti artarak devam etmiştir.

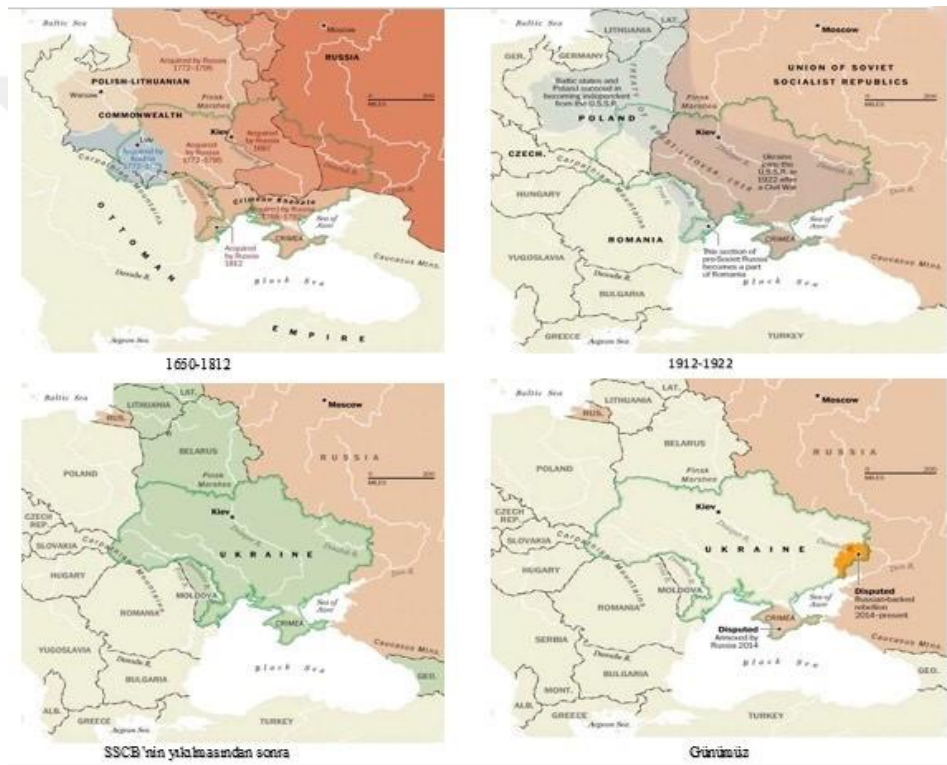
Ukrayna’da başlayan devrim süreci farklı dönemlerde farklı iktidar politikalarıyla Ukrayna’nın kimi zaman Batı’ya kimi zaman da Rusya’ya yönelmesine neden olmuştur. Bu durum devrimlerin de farklı şekilde yorumlanmasına neden olmuştur. Kremlin döneminde gerçekleşen Turuncu Devrim, Batı’nın bir oyunu olarak nitelendirilerek Rusya’ya karşı hazırlanmış bir tuzak suçlamaları ile gündeme taşınmıştır. Daha sonra Başbakanlık makamına getirilen Timoschenko, Kremlin’in aksine Batı yanlısı bir tutum sergilemiş ve devrimi destekler nitelikte politikalar sergilemiştir. Ancak bu durum ülke siyasetinde olumsuz sonuçlar doğurmuş, ülkenin

kötüye giden durumunu düzeltilebilecek herhangi bir olumlu nitelikte adım atılamamıştır. 2007'ye kadar Timeschenko ile Yanukoviç liderliği arasında devam eden çekişme süreci, 2010'da gerçekleştirilen seçimlerde ise seçimleri Yanukoviç'in kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Seçim sonuçlarında hile olduğu iddiasıyla itirazlar gerçekleşse de dikkate alınmamıştır. Seçimler açısından hile iddiasından daha acı bir gerçek ise seçimlerin en düşük siyasal katılımı ile gerçekleşmesi olmuştur. Yanukoviç'in seçimleri kazanmasıyla başlayan süreç aslında yeni bir dönemden daha ziyade daha çok eskinin denge siyasetini andıran devam edebilirliğinin ötesine gidememiştir.

Ukrayna'nın AB ile arasında gerçekleşen kriz ilk olarak Ukrayna'nın Avrupa Birliği ile Ortaklık Anlaşması imzalamayı reddedip, Rusya ile Gümrük Birliği kapsamında anlaşma yapmasıyla patlak vermiştir. Yanukoviç iktidarının anlaşmayı reddetmesinin arkasında her ne kadar Rus baskısı yatsa da, gösterilerin iktidara karşı gerçekleşmesini engelleyememiştir. Protestolar Kiev'de başlamış daha sonra şiddetlenerek tüm ülke geneline yayılmıştır. Ukrayna gösterileri engellemek için birtakım yasaklara başvurmuştur ancak bu yasaklar gösterilerin şiddetini azaltmaktansa giderek daha da artırmıştır. Ülkede var olan AB yanlısı ve Rus yanlısı olarak şekillenen bölünmüşlük doğrultusunda gerçekleşen gösteriler iktidar karşıtlığıyla da birleşerek en kapsamlı protestolara dönüşmüştür. Ukrayna'da bu gösteriler Renkli Devrimler adıyla anılmıştır. Protestoların hızını kesmeden devam etmesi ve bölgede tam anlamıyla bir anlaşma sağlanamaması krizlerin ömrünün uzamasına sebep olmuştur. Ukrayna'nın Rusya, Batı ve AB gibi güçlerin politika merkezine gelmesi ve bu güçlerin çıkar çatışmalarının etkisi büyük tahribatlarla sonuçlanmıştır. Krizlerin şiddetlenmesiyle ülkede iç karışıklıkların artması ve bir türlü durdurulamaması neticesinde Yanukoviç'in istifası Rusya tarafından olumlu karşılanmamıştır. Aslında bundan sonraki süreç de Rusya'nın bu durumu kabullenemeyişiyse yaptığı eylemler doğrultusunda şekillenmiştir ve Rusya, Kırım'ı bölgedeki hak iddialarını kullanarak işgal etmiştir. 2014 Şubat ayında gerçekleştirilen bu ilhak, Batı dünyasında ve Uluslararası Hukuk normlarıncı egemenlik haklarına saldırı olarak nitelendirilse de Rusya bu eleştirilere kulak asmamıştır. Bu aldırış etmeyiş sonucu Rusya yalnızca krizi Ukrayna ile yaşamakla kalmamış, bu durumu Batı ile ilişkilerine de sıçratmıştır. Hız kesmeden devam eden Rus faaliyetleri, yalnızca

bir ay sonra yapılan referandum sonucu, Rusya'nın Kırım'ı kendi topraklarına katması ile sonuçlanmıştır. Rusya'nın bölgedeki tek amacı Kırım'dan ibaret olmakla sınırlı kalmayıp Donetsk ve Lugansk bölgelerini de kapsayan Rusya, buradaki nüfus gücünü de kullanarak, bu bölgelerin Ukrayna'dan bağımsızlığını ilan etmesini sağlamıştır. Bağımsızlıkların Ukrayna'ya ciddi yara vermesi sonucunda, Kiev müdahale etmek durumunda kalmış ve ülke içi karışıklıkların şiddeti artarak devam etmiştir.

1.Resim: Ukrayna'da yaşanan gelişmelerin 1650'den günümüze siyasi haritaya yansımaları

Kaynak:Tharoor ve Thorp, 2015.

2.2.Büyük Güçlerin Ukrayna Üzerinde Hakimiyet Yarışları: AB, ABD ve Rusya'yı Anlamak

Büyük güçlerin kara egemenliğine sahip olma yarışı üzerinde sahip oldukları anlayışın, Doğu Avrupa'yı ele geçirmekten yana olması ve böyle bir hakimiyet sonrasında dünyada da büyük bir güç haline geleceği inancına dayanması ile güç yarışlarını sürdürdükleri görülmüştür. Bu yarış sürerken devletlerin güvenliklerinin sağlanması da temel hedeflerinin arasında yerini almıştır. Ülkelerin sınırlarının devlet mücadelelerine bağlı bir şekilde sürekli değişim göstermesi üzerine devletler, kendi sınır güvenlikleri için önlemler alma yolunu tercih etmişlerdir. Sınırların güvenliğinin askeri, siyasi ve ekonomik gibi çeşitli etmenlerle gerçekleştirilmesi diğer devletler tarafından tehdit algısı oluşmasına neden olmuştur. İki büyük devlet Rusya ve ABD'nin arasında gerçekleşen başat güç mücadeleleri, güvenlik inşası üzerine gerçekleşmektedir. Bu tür "güç" unsurunun temel alındığı politikalarda klasik realizmin etkisinin olduğu açık bir şekilde görülmektedir. SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan devletlerin yeni düzende daha çok Batı'yla yakın etkileşimde bulunmaları ve Batı'ya entegre olma eğilimleri bulunmaktadır. Bu durum Rusya tarafından bir tehdit algısı oluşturmaktadır. Rusya'nın tehdit algılamaları doğrultusunda gerçekleştirdiği politikalar ise genel olarak Batı dünyasında güven ve huzur ortamını bozmuştur. Bu güvenli ve huzurlu ortam düzeninin bozulması ise savaflara yol açmıştır.

Savaş yüzyıllardır devam eden ve tüm dünya tarafından zihinlerde algısı yıkım, tahribat, kayıp gibi olumsuz etkileri çağrıştıran bir kavram olmuştur. Ancak devletler kimi zaman savaşa mecburi olarak başvurmak durumunda kalmışlardır. Bu durumda ise savaşı kendilerince haklı sebeplere dayandırarak kamuoyunda daha kabul edilebilir kılmaya çalışmışlardır. Savaşın, savaş ilan eden devletlerce haklı sebeplere dayandırılma politikasını Rusya'nın Ukrayna üzerinde gerçekleştirdiği eylemlerde açık bir şekilde görmek mümkün olmuştur. Ukrayna'da gerçekleştirilmek istenen birtakım yeni politikalar aslında Rusya'nın, olası Ukrayna ile Batı'nın entegrasyon girişimlerini engelleme amacıyla oluşturulmuştur. Avrasya Ekonomik Birliği bunun en net somut örneğini teşkil etmiştir. Rusya Ukrayna ile mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımını sağlayarak aralarında ticari oluşabilecek her türlü engellemeleri

kaldırmayı amaçlamıştır. Böylelikle ortak pazar oluşturarak serbest bir ekonomi oluşmuş olacak ve Batılı devletlerin Ukrayna çevresinde olma tehlikesi de giderek azalması da sağlanacaktı. Çünkü Rusya, Ukrayna’da yaşanan iç karışıklıkların Batılı devletlerin kışkırtması sonucu gerçekleştiğini ve Batılı devletlerin Ukrayna’yı kendi yanlarına çekme isteklerinden kaynaklandığını savunmuştur. Bilinçli olarak yapılan ve ülke içinde sivil savaşların oluşumuna neden olan bu tahrikler, Rusya tarafından kabul edilemez görülmüştür. Bu çerçevede NATO askerlerinin Kırım’da, Sivastopol Limanı’nda hak sahibi olmasını ve Karadeniz’de NATO askerlerinin Rus donanmasını karşılamasına izin vermeyeceklerini açıklamıştır (Güler, 2018).

Kırım Rusya açısından tarihi kültürel mirası olan ayrıca dini bütünlüğü bulunan ve sahip olduğu stratejik önem ile yeri vazgeçilmez bir bölge özelliği taşımaktadır. Rusların yüzyıllardır süregelen sıcak denizlere inme politikalarındaki lider ülke olan Ukrayna’yı batılı devletlere kaptırmaları demek, Rusya’nın Karadeniz’deki üslerini de kaybetmesi anlamına gelmekteydi. Ukrayna’daki gerilimlerin ilk olarak siyasi boyutta başlaması, daha sonra ise giderek askeri boyutlara tırmanması ve Batılı devletlere ve hatta Avrupa Birliği ülkelerine kadar da sıçramasına neden olmuştur. Bu duruma yalnızca ülkenin coğrafi kaderden dolayı uğradığı azizliğin sebep olduğunu söylemek pek de doğru olmayacaktır. Bu dönemin şekillenmesinde önemli bir husus da ülke iktidarlığı yapan kişiler olmuştur. Yanukoviç’in iktidar olduğu dönemde gerçekleştirdiği politikalar dönemi oldukça etkilemiştir. Ukrayna’da ilk zamanlarda iktidara gelen yöneticilerin Batı yanlısı tutumları Rusya tarafından daha sonraki dönemler açısından da ciddi tehdit algılamalarına neden olmuştur. Çünkü bugün Ukrayna iktidarının Batıya yakın olması demek gelecekte giderek Batılılaşması ve sonrasında da Batı ile tamamen entegre olması demektir. Bu durum Rusya tarafından ciddi bir kayıp anlamına gelmekteydi. Eğer Rusya buna izin verirse kendi prestijinin zedelenmesine de izin vermiş olacaktı. Ancak bu Rusya tarafından kabul edilemez bir durumdu. Rusya tam da krizi fırsata çevirerek Kırım’ı işgal etmiştir. Kırım’ı işgal edişini de tüm bu yaşananları gerekçe göstererek kendince haklı sebeplere dayandırmış ve savaşı meşru kılmıştır. Rusya bu eylemi ile yalnızca kendi Karadeniz’deki varlığını güvence altına almakla kalmamış ayrıca Batılı devletlere Ukrayna’nın aidiyeti ile ilgili önemli bir mesaj da vermiştir.

Rusya cephesinde durum böyle gelişirken Batı cephesinde de bu işgaller sessizlikle karşılanmamıştır. İlk tepki NATO ve AB tarafından başta Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımlar gerçekleştirerek ve diplomatik ilişkilerine bir set çekilerek belli bir tavır alınması şeklinde ortaya konmuştur. Krizin başta Ukrayna içinde başlaması devreye giren yaptırımlar sorunun ülke içinden uluslararası bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Küreselleşen dünyada giderek artan karşılıklı bağımlılığın etkisiyle Rusya'ya uygulanan yaptırımlar da yalnızca Rusya'yı etkilemekten çıkmış, zamanla Rusya ile ticari faaliyetleri bulunan büyük AB ekonomilerini de kötü etkilemeye başlamıştır (Kuşçu, 2017).

Bu durum AB'nin ciddi yaptırım kararı almamasının önünde önemli bir set oluşturmuştur. Rusya'nın bölgede krizlerle aslında dünyaya vermek istediği ciddi mesaj ABD'nin küresel tek güç olmadığı yönünde olmuştur. ABD ise kendisini daha yakından ilgilendiren Afganistan ve Irak krizlerinin etkisiyle Ukrayna sorununa başta pek odaklanmasa da sürecin devamında Ukrayna'yı odak noktasına almaya başlamıştır. Özellikle Trump dönemi ile birlikte Ukrayna'nın ABD'nin gündemini oldukça işgal ettiği ve etmeye de devam edeceği görülmektedir. Rusya ise bu durumu kendi adına avantaja çevirerek bölgedeki varlığını daha etkili hale getirmeye başlamıştır.

Ukrayna'da krizlerin, aslında başta Rusya'nın bölgedeki etnik temelli kimlik ve kültürel bağlarına dayandırması ile başlaması (Özdal, 2015) sorunun daha sonra küresel boyutlara taşınması ile bölgede yeni bir dönemi de başlatmıştır. Bu durumu geçmiş yıllardan itibaren tarihin tekerrür etmesi ile yeniden tecelli etmiş bir durum olarak ancak bu sefer bir farkla, Ortadoğu'dan farklı bir coğrafyada, Ukrayna'da, kendisini göstermiş olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır. Ülkelerin politikaları, liderleri ve stratejileri değişim göstermektedir. Ancak değişmeyen şey, ülkelerin tüm bu değişimlerinin yanında aynı kalan kendi çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemler olmuştur. Bu durum, yüzyıllardır Ortadoğu'da büyük güçler tarafından gerçekleştirilen mücadelelerle kendisini göstermiştir. Şimdilerde ise yeni bir düzen ile kendisini Ukrayna'da göstermeye hazırlanmaktadır. Geçmişte yaşanan sıcak savaşların şimdilerde soğumuş ancak hala daha hissedilen etkisi, kendisini yeni bir hava dalgası ile -soğuk bir barış atmosferiyle- göstermektedir. Günümüzde popüler

savaş olmayan savaş taktiği ile yeni bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk barış kavramı ile birlikte yenedünya düzeninin daha rahat anlaşılmasını sağlanmıştır. Devletler de kendi politika psikolojilerini bu kavram yoluyla rahatlatma yolunu seçmişlerdir. Çünkü hem silah, kuvvet kullanımı olmayacak böylelikle görünürde bir savaş da olmayacak, aynı zamanda da birbirlerine üstü kapalı bir şekilde verdikleri mesajlarla aslında kendi stratejilerini karşı devletlere farkında olmadan bir süre sonra işleyebilmiş olacaklardır. Ancak bu yol yine de Ukrayna'da olası sıcak savaş tehdidinin ortadan kalkması anlamına gelmemektedir. Tüm aktörlerin farkında olduğu ancak şimdilik hiçbirinin dile getirmediği potansiyel krizlerin hissedildiği bir bölge olarak varlığını korumaktadır. Yalnızca askeri ve politik alanlarda değil bu etki ekonomik alanda da kendisini göstermiştir. Batılı devletlerin enerji alanında Rusya'ya bağımlı olmaları üzerine yaptırımlarını ekonomik alanda uygulamaları ile enerji üretimini sağlayacak teknolojinin Rusya'ya ulaşmasını engellenmeye çalışmışlardır.

Son zamanlarda 1990'lı yılların ardından ABD ve Rusya arasında Soğuk Savaş tekrar mı başlıyor düşünceleri yeniden canlanmaya başlamıştır. Buna sebep olan ise Ortadoğu coğrafyasında yaşanan krizler olmuştur. 2011 yılında Suriye'de rejim karşıtı hareketlerin giderek ülkeyi kaosa sürüklemesi ciddi can ve mal kayıplarına neden olmuştur. Krizin bu denli büyümesi ve halen de durdurulamamasının nedeni ise sorunun iki ülke arasına olmaktan çıkıp uluslararası bir boyut kazanmasından kaynaklanmasıdır. Bu kriz sürecinde ülkenin kendi içinde yaşadığı rejim yanlısı ve rejim karşıtları arasındaki çatışmalar uyarınca Rusya ve ABD'nin farklı görüşlere sahip olmaları sonuç olarak aralarında gerilim yaşanmasına sebep olmuştur (Aytaç, 2017: s. 247). Aynı yıllarda Ukrayna Krizi'nin de patlak vermesi üzerine bu iki devletin arasında soğuk rüzgarların şiddetini giderek daha sert estirmeye başlamıştır.

ABD küresel coğrafyada artan çok kutupluluk etkisi ve yaşanan krizlerle oldukça güç kaybetmiştir. ABD'nin kaybettiği gücünü ve prestijini yeniden kazanma isteğini (Gürsoy, 2005) Ukrayna üzerinden gerçekleştirmeyi planladığı son dönemlerde izlediği politikalarda da görülmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirdiği her politika eyleminde ise AB ile birlikte hareket ettiğini söylemek doğru olmayacaktır. Yalnızca ortak çıkarlarının birleştiği noktada AB ile birlikte hareket etmeyi tercih etmektedir. ABD'nin bu konudaki genel tutumu, sert bir biçimde çatışmaları

desteklemek yerine daha ılımlı politikalarla Batı yanlısı liderleri iktidara getirme yönünde gerçekleşmektedir. Ukrayna krizi ile ABD ve Batılı devletler istediği fırsatı yakalamışlardır. ABD kaybettiği hegemonyasını yeniden kazanma girişiminde Rusya'nın krizle ilgili sürekli olarak suçlanması bir zaman kazanma olarak görülmüştür (Karan, 2018). Aslında zaman kazanmak için ABD'nin ciddi çabalar sarf etmesine gerek görülmemektedir. Çünkü günümüzde de Ukrayna ile Rusya arasında Karadeniz'de sürekli olarak gemi krizleri yaşanmaktadır. Gemi geçişlerinin sağlanmasında hak ihlal edildiği iddiaları konusunda iki ülkenin bir türlü anlaşamaması gerilimleri kimi zaman sıcak çatışma tehditleri ile karşı karşıya bırakmıştır. Rusya'nın Kırım'daki varlığını güçlendirme isteği ve Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından Rusya'dan tamamen ayrılarak kendi başına bir devlet olarak politikalarını yürütme arzusu, Rusya'yı daha agresif tavırlar sergilemeye yönlendirmiştir. Ukrayna geçtiğimiz dönemlerde yaşanan bu krizin ardından ülkesinde sıkıyönetim ilan ederek diğer çevre devletlerden de olumsuz yönde tepki almıştır. Ülkede hali hazırda bulunan bir ordunun varlığı ülkenin doğusunda her an savaş çıkabileceği kaygısı (Şamilkızı, 2018) oluşturmaktadır. Rusya ile Ukrayna arasında uzlaşamayan konu olarak kalan Kerç Boğazı, krizlerin bir süre daha devam edeceğinin sinyallerini vermektedir. Bu krizler doğrultusunda ise NATO tutumunu Ukrayna yanında tavır sergileyerek göstermiştir.

Geçmişten günümüze bakıldığında Ukrayna'da var olan sürekli kriz tehdidinin aslında yaşanan krizlerin ve devrimlerin birbirlerini takip eder niteliği ile zincirleme bir gelişim göstermiştir. 2004 yılında Ukrayna'da yaşanan Turuncu Devrim ile ülkede var olan ve her an patlamayı bekleyen birçok potansiyel kriz tehditleri de gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Böylece bu devrim, diğer devrimlerin de sembolü haline gelmiştir. Devrimin Batı yanlısı kişilerin ve Rus yanlısı kişilerin iktidar mücadeleleri arasında gerçekleşmesi Ukrayna'da ciddi sorunlar haline gelmiştir. 2013 yılında benzer mücadele ile devrimin bir nevi tekrarı yaşanmıştır. Rusya'nın kendince haklı sebeplere dayandırarak Kırım'ı işgal etmesiyle de olaylar giderek tırmanmıştır. Günümüzde de halen çözülmesi mümkün olmayan sorunlar olarak devam etmektedir. Batı'nın Ukrayna'nın yanında yer alması krizlerde Rusya'nın Ukrayna'yı bölücü eylemlerde bulunan örgütlere verdiği desteği doğru bulmamasından kaynaklanmıştır.

Rusya'nın Ukrayna'nın Batılı devletlerin etki alanına girme girişimlerinden koruma yönünde politikalar uygulamasına karşı Batılı devletlerin de baskı uygulamaları genel olarak Putin popülerliğini azaltma yönünde olmuştur. Fakat tüm bu girişimlerin başarılı olduğunu söylemek mümkün olmamıştır. Tüm girişimlerin seyri ters bir şekilde Putin için olumlu seyretmeye başlamıştır.

Ortadoğu meselesinin tarih boyunca çözülememesi ve günümüzde özellikle Suriye ile gündemde oldukça önemli bir yer kaplaması Rusya ve ABD arasında ciddi tehditleri de meydana getirmiştir (Güler, 2018). Bu durumda ise Gorbaçov tarafından dile getirilen şey olası bir savaş tehdidinde meydan verebilecek nükleer silahlanmanın sınırlandırılması, terör sorununun çözüme kavuşturulması ve çevre ile ilgili sorunlarında önüne geçilmesi gerektiğini önemle vurgulanması yönünde olmuştur (BBC, 2016). 1990'lı yılların Soğuk Savaş'ının 21.yüzyılda kendisini Ukrayna üzerinden gösterdiği bu yeni soğuk barışın ana cephesini Ukrayna'nın oluşturduğunu söylemek de yersiz olmayacaktır. Bölgede gerçekleşen diyalogların net bir sonuca bağlanamaması bu durumun uzunca bir süre daha devam edeceğini göstermiştir.

2.3.Rusya'nın Ukrayna Politikasını Ortaya Çıkaran Nedenler ve Sonrasındaki Gelişmeler

2.3.1.Sovyetler Birliği'nden Rusya Federasyonu'na Geçiş Sürecinde Yaşananlar

Gorbaçov ortaya attığı iki politika ile SSCB'nin sonunu getirdiği yönünde suçlamalara maruz kalsa da asıl SSCB'nin sonunu yazan 1975 tarihinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi olmuştur. Doğu ile Batı arasındaki ilişkilerin daha yumuşak bir şekilde devam etmesi ABD Başkanı Gerald Ford ve SSCB Başkanı Leonid Brejnev'i bir araya getiren temel amacı oluşturmuştur. Bu amacın çevreye tesiri ise milliyetçi cephelerde bağımsızlık hedefleri doğrultusunda hareketlenmeler şeklinde kendisini göstermiştir. Emperyalizm, din gibi konular doğrultusunda başlayan ve gelişen hareketler daha sonrasında önemli devrimlerin de başlatıcısı

olmuşlardır. Helsinki Zirvesi ilk olarak Sosyalist cephede büyük bir sarsıntıya sebebiyet vermiştir ancak sonrasında Gorbaçov'un "açıklık" ve "devlet ve hükümet organlarının yeniden yapılanması" politikaları ile yıkılmasına neden olmuştur. Gorbaçov'un özellikle son dönemlerde vurguladığı politika görüşü, barış ortamının tam anlamıyla sağlanması için silahsızlanmanın şart olması yönünde olsa da o dönemde ABD ile mücadelesinde silahlanmanın gerekliliğini görmezden gelmemiştir. Tüm çabalarına rağmen SSCB'nin dağılmasını engelleyememiştir. Zaten Helsinki Zirvesi'nin amacı da küresel tehdit oluşturan Sosyalizm ile Komünizm'in ortadan kaldırılmasıydı. İlk hedef her ne kadar Gorbaçov döneminde başarıya ulaşsa da Putin dönemi ile birlikte sonucun aynı başarıda kalması sağlanamamıştır. Putin Sosyalizm'in yok edilmesini başarılı bir şekilde engelleyebilmiştir. Putin dönemi politikasında Sovyetler daha çok yüzünü Çin Halk Cumhuriyeti'ne dönmüştür. Bu durumda etkili olan şey ise Çin Halk Cumhuriyeti'nin yenileme dönemine girerken düşüşe uğramadan sürekli yükselen güç olmasıdır.

Helsinki Zirvesi ve bu Zirve'nin SSCB'ye getirdiği sonuçlar aslına bakılırsa tüm diğer Asya ve Avrupa ülkelerine de örnek oluşturmuştur. Günümüzde gerçekleştirilen Zirvelerde de SSCB'nin yaşadığı durumun kısmi sinyalleri de ABD merkezli alınmaktadır. Temmuz 2018'de gerçekleştirilen Zirve'de ABD'nin borçlarıyla gündeme gelmesi SSCB'nin yaşadığı durumu anımsatmıştır. Trump için azil sürecinin başlatılması da bu durumla ilgili iddiaların güçlenmesine neden olmuştur.

2.3.2.Rusya'nın Ukrayna Siyaseti

Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etme sebebinin temelinde Ukrayna ile tarihi bağlarından kaynaklanan hak iddiaları yatmaktadır. Rusya'nın Ukrayna'daki varlığının güçlü sebepleri arasında bölgede Rus nüfusunun ve aynı zamanda ekonomi, siyasi ve kültür alanlarında da etkinliğinin oldukça fazla olması yer almıştır. Rusya'nın kriz esnasında kullandığı ilk silah ekonomi cephesinden gelmiştir. Ukrayna'nın parasal olarak yardıma ihtiyacı olduğu dönemde Rusya yardımlarını kesmiştir. Kırım olaylarında ve eski Cumhurbaşkanı'nın Rus yanlısı protestolarını desteklemesi

yönünden siyasi olarak ağırlığı hissettiren Rusya, askeri alanda ise Ukrayna olaylarının başladığı zamanda, ordu birliklerinin doğu ve batı bölgelerde savaşa hazır hale getirerek kendisini göstermiştir. Rusya Parlamentosu'nun Putin'e Ukrayna'da Rus ordusunun kullanılmasına izin veren yasal düzenlemesi ile Rusya'nın Ukrayna'daki dengeleri kendi lehine çevirme stratejisini yoğunluklu olarak Kırım'daki varlığı ve etkinliği yoluyla uyguladığı açıkça görülmektedir (Özdal, Özertam vd, 2014: s. 5). Rusya siyasi alanda kendisine yakın olarak gördüğü Moskova'ya daha yakın olan Yanukoviç iktidarını desteklemiştir (Genç, 2017: s. 336). Ancak bu alanda başarı sağlanamayınca kendisini güçlü gördüğü askeri alanda daha saldırgan bir tavır sergilemiştir.

Ukrayna'nın bağımsızlık kazanmasıyla Rusya'nın Karadeniz üzerindeki etkinliğinin azalması ile Rusya yeni yollar arama girişimlerinde bulunmaya başlamıştır. Bundan sonraki adımlarını bölgedeki güç boşluğunu doldurmak (Beşoğul, 2015: s. 3) olarak değerlendiren Rusya, Kiev'de başlayan olayların giderek kontrolünden çıkması üzerine, Kırım'da nüfuzunu daha etkin bir şekilde kullanma yoluna başvurmuştur. Rusya'nın Kırım'ı yasadışı yollarla ihlal etmesi ile bölgedeki huzuru ortadan kaldırmıştır. 27 Şubat 2014 tarihinde Ukrayna'ya bağlı bir özerk cumhuriyet olan Kırım Rusya tarafından işgal edilmiştir. Aynı zamanda Rusya Federasyonu'nun geliştirdiği yeni "Dış Politika Kavramı" ve "Askeri Doktrin" uygulamaları ile Ukrayna'nın doğusunda devam eden ayrılıkçı hareketler desteklenmeye de devam etmiştir (Oğurlu, 2014: s. 745). Rusya dış politika emelleri doğrultusunda gerçekleştireceği her türlü eylemde Kırım'ı can simidi olarak görmüştür. Bundan dolayı Putin 2005 yılında, özellikle Slav kökenli Ukrayna ve Belarus'un kaybını kastederek Sovyetler Birliği'nin yıkılmasını "en büyük jeopolitik felaket" olarak nitelendirmiştir (Bayraklı, 2014: s. 2). Putin tarafından bu krizler Batılı devletlerin, Rusya'yı Batılılaştırma amacıyla güttükleri politikalar olarak görülmektedir. Kiev'deki yönetimi kabul etmeyişinin temeli bu düşüncesinden kaynaklanmıştır. AB ile Ukrayna arasında imzalanacak olan Ortaklık Anlaşması'nı da bu yüzden engellemiştir.

Ukrayna'da var olan bölünmüşlük ve mevcut statüsünün devamı konusundaki belirsizlikler, Rusya'nın hali hazırda Karadeniz'de konuşlandığı donanmasının

varlığını kendi perspektifinde stratejik olarak haklı kılmıştır. Rusya'nın bölgede uyguladığı politikalar diğer devletleri de olumsuz etkilemiştir. ABD ve AB her ne kadar Rusya'ya karşı bir güç kullanımına yönelseler de durdurma konusunda yetersiz kalmışlardır. Ukrayna'nın coğrafi konum itibariyle enerji nakil güzargahında transit ülke konumu, AB ile aralarında ticari bir bağ oluşmasını sağlamıştır. Bu yüzden Rusya, Ukrayna ile birbirlerine bağımlı hale gelmiştir. Bu yüzden aktörler birbirlerine yaptırım uygularken sert eylemlerden kaçınmışlardır. Diğer yandan, Kırım'ın hayati önem taşımasından dolayı Ukrayna'dan ayrı bir Kırım düşünülmemeyeceği, Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılması durumunda Rusya'nın ticari partner olarak Kırım'ı tercih etmesine neden olmuştur ve böylece Ukrayna'nın geçiş ülkesi olma konumu da önemini yitirecektir. Geniş çerçevede Kırım askeri bir sorun olarak gözükmese sorunun iç yüzü ekonomi ve siyaseti de büyük ölçüde kapsamaktadır.

Bölgede din temelli bir sorun olarak ortaya çıkan şimdilerde de oldukça gündemde kalan bir diğer sorun ise "ortodoksluk" adı altında ortaya çıkmıştır. Ukrayna'da bulunan üç kiliseden yalnızca biri olan Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin tanınması üzerine Kiev Patrikhanesi Ukrayna Ortodoks Kilisesi ve Otosefal (Bağımsız) Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin de özerklik talep etmesi bölgede yeni bir kriz oluşumuna sebep olmuştur (Yaman, 2018). Ukrayna Parlamentosu tarafından özerklik talebi desteklenirken, Rusya tarafından bölücülük olarak kabul edilmiştir. Bu durumda herhangi bir sıcak gelişmede bölgenin Rusya'nın müdahalesine maruz kalması oldukça yüksek ihtimal olmaktadır. Anlaşmazlığın din temelli ortaya çıkması ancak sonrasında dinin dışına çıkararak devam etmesi de oldukça açıktır. Aktörlerin Ukrayna üzerinde uyguladıkları soğuk barış kapsamlı politikaların yeni bir cephesi de din temelli açılmış gibi gözükmektedir. Ancak buradaki asıl amaç Rusya ve Batı arasındaki güç mücadelesinden kaynaklanan, Ukrayna'yı kendi yanlarına alma girişimlerinin bir parçasıdır.

Rusya tarafından bölgede krizin sonlanması adına yapılan girişimlerin bir sonuç vermemesi, krizi sonlandırmak yerine şiddetlenmesine sebep olmuştur. Batı kanadında Ukrayna, AB ve ABD ittifak görünümüyle oluşan ve Rusya'nın Ukrayna üzerindeki baskılarını engelleme amaçlı tüm ekonomik yaptırımlar da sonuçsuz kalmıştır (Anlar, 2017: s. 192). Rus ekonomisini bu yaptırımlardan kötü bir şekilde

etkilenmesine rağmen, Rusya bölgedeki politikası kapsamında geri adım atmamıştır. Yatırımlar Ukrayna'da krizlerin etkin bir şekilde kendisini gösterdiği, Kırım'ın Rusya tarafından işgal edilmesinin ve Ukrayna'nın Güneydoğusu'nda var olan ayrılıkçı hareketlerin Rusya tarafından desteklenmesinin engellenmesi amaçlı oluşturulmuştur. İlk olarak ekonomi alanında uygulamaya koyulan yatırımlar sonrasında askeri faaliyetleri engelleme girişimlerine yönelmiştir. Bu girişimler yine ticaret temelli işbirliği sağlayabilecek firmaları engelleme amacıyla gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında Malezya'dan kalkan uçağın düşürülmesinden Rusya'nın sorumlu tutulması ve tüm delillerin de Rusya'yı suçlu çıkaracak yönde ortaya çıkarılması doğrultusunda, ABD yatırımlarını Rusya'nın en etkin ve önemli kaynağı olan enerji sektöründe ilerleyişini engellenme amacıyla gerçekleştirmiştir (Özbay, 2014). ABD'nin uyguladığı yatırımlara AB tarafından da enerji sektöründe uygulanan yatırımlarla destek olunmuştur. Yatırımların direkt Rusya'nın ticari, ekonomik ve siyasi işbirliği içinde olduğu mekanizmalar hedef alınarak uygulanmasındaki amaç, Rusya'nın gücünün dıştan ve içten kırılmasıdır.

2.3.3.Rusya'nın Siyasetinin Ukrayna Üzerindeki Etkisi

Ukrayna'da Rus hakimiyetinin hissedilmeye başlaması 1654 yılında imzalanan Pereyaslav Anlaşması ile Ukrayna-Kazak Devleti'nin Moskova Çarlığı'nın egemenliği altına girmesine dayanmaktadır (Yapıcı, 2015: s. 3). Rusya Ukrayna ile tarihsel yakınlık bağlarına dayalı ilişkisi doğrultusunda, Ukrayna'nın SSCB'den ayrılarak bağımsız bir devlet olmasından itibaren, ülkenin iç ve dış ilişkilerine doğrudan veya dolaylı bir şekilde müdahale etmeyi kendisi için bir hak olarak görmüştür. Daha çok, bağımsızlıklarını yeni kazanmış devletler olan ve bu devletlerle bağlantılı olan yerleri, özellikle Ukrayna, Gürcistan gibi ülkeleri, arka bahçesi kapsamına almıştır. Kırım da Rusya için Ukrayna arka bahçesinde yer alan bir çiçek niteliği taşımıştır. Rusya'nın bu politikalarına rağmen bir yandan da Belarus, Moldova, Gürcistan ve Ukrayna'nın Batı eksenli yaklaşımları giderek artmıştır. Kendilerini Rus dışı ittifaklara yönlendiren bu devletler, Rusya güdümünden uzaklaşma arzularını da giderek daha açık bir şekilde belli etmişlerdir. Ukrayna kendi başına varlık gösterdiği andan itibaren diğer küresel aktörler için d bir nevi can simidi olmuştur. Coğrafi

konumu itibariyle Avrasya noktasında denge sağlayabilecek bir ülke konumunda olması aslında Ukrayna'ya olumlu etkiler sağlarken bir yandan da krizlerin yaşandığı ana kritik ülke haline getirmiştir.

Ukrayna'nın Batı'ya karşı eğiliminin yanında, Batı'nın da Ukrayna'ya yaklaşımının ılımlı olduğunun farkında olan Rusya, bu durumu bir tehdit olarak algılamış ve bundan sonraki süreçte sürekli tehdide karşı bir eli tetikte hissi oluşturan politikalara yönlenmiştir (Erdil, 2019). Ukrayna'nın kendi içinde bölünmüşlüğüne rağmen bir tarafın Rus yanlısı olma isteği de canlılığını korumaya devam etmiştir. Ancak Ukrayna'nın bağımsızlığından sonra Atlantik sevdalısı bir tavır sergilemiştir. Rusya ise büyük ideali olan Avrasya İmparatorluğu'nun kurulması yönünde çalışmalara başlamıştır. Görülen o ki aynı tarihsel kökenden gelen iki farklı devletin, ideolojik olarak zıt kutuplarda yer alması bundan sonraki dönem için her an olası bir çatışmanın gerçekleşebileceğinin sinyallerini vermiştir.

Ekonomik alanda Ukrayna'nın Rusya'ya karşı bağımlının yüksek olması, Rusya'nın isteklerini gerçekleştirmek uyguladığı yaptırımları kullandığı yeni silah haline gelmiştir. Enerji ve gaz bakımından oldukça güçlü olan Rusya, Ukrayna'yı genel olarak bu sektörde gerçekleştirdiği belli kısıtlamalarla cezalandırma yoluna başvurmuştur. Rusya'nın bu politikaları karşısında, Ukrayna'nın varoluşsalını ciddi bir şekilde tehdit eden herhangi bir unsurda Batılı devletler, Ukrayna'yı her türlü silah ve teçhizatla desteklemeye hazır hale gelmişlerdir. Bu durum dışarıdan gelen direkt müdahalelerin, bir anda ülkeleri küresel çatışmaların eşiğine sürükleyebilecek büyük bir tehdit unsuru oluşturmasına neden olmuştur. Ancak bölge için yüksek çıkar arz eden kaynakların varlığı, devletlerin bir noktada daha ılımlı hareket etmesini sağlamıştır. Rusya'nın Karadeniz'i ele geçirme yolundaki büyük idealleri ve Karadeniz'de önemli bir bölgeye Ukrayna'nın yakınlığı ve ulaşım sağlamasındaki kolaylığı, Ukrayna ile anlaşma yapmasını zorunlu kılmıştır. Bu durumda ilişkiler bir nebze normalleşme sağlanmış, Ukrayna'nın Sivastapol Üssü'nde önemli ölçüde hak sahibi olmasıyla Rusya'ya karşı enerji yükümlülüğü belli bir seviyede azalma göstermiştir. Ukrayna bu ikili anlaşma ile önemli bir üssü kaybetmiş gibi gözükse de aslında Rusya'nın tehditlerinden az da olsa kurtularak kendisine rahat hareket edebilmek adına bir alan elde etmiştir. Bu durumda Batı ile ittifak oluşturma idealleri

doğrultusunda NATO'ya yaklaşmasının da önünün açıldığı izlenimi oluşmuştur. Ancak Rusya'nın bu durumda elleri bağlı bir şekilde izleyeceği de beklenmemiştir. Bu durumdaki tek belirleyici etken Rus baskısı değil, daha önce de bahsedildiği gibi Ukrayna'nın kendi içindeki bölünmüşlük etkisi olmuştur.

Ukrayna'yı küresel aktörler arasında güç mücadelesinin ortasında bırakan kritik önem arz eden şey aslında Karadeniz'in önemi olmuştur. Rusya'nın hayati çıkarlarından biri olan Karadeniz Havzası, ABD ve AB gibi küresel aktörler için de enerji naklinin gerçekleştirilmesi açısından Rusya'ya ihtiyaç kalmaması anlamına gelmekteydi (Çomak, Kaya vd, 2017: s. 137). Soğuk Savaş sonrasında Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya'da ortaya çıkan yeni bağımsız devletler, yeni bir siyasi ve ekonomik düzen oluşturmak adına Batılı kurumlarla ve ülkelerle işbirliğine yönelmişlerdir (Bişkin, 2010: s. 7). Rusya'nın bu duruma karşı Batı'ya sert bir tutumda olması ve buna ek olarak kendisinden ayrılan devletlerin Batı ile etkileşime geçmesine karşı hoşnutsuz oluşu, enerji paylaşımı konusunda da üstünlük tanımayacağını göstermiştir. Soğuk Savaş dönemi boyunca yaşanan kutuplaşmanın etkisiyle devletlerin birbirleriyle olan mücadeleleri şimdilerde daha çok Rusya'nın çok kutupluluk söylemine karşı ABD'nin hala daha tek kutuplu küresel aktör olma ideali izlediği politikalar doğrultusunda şekillenmektedir. Rusya'nın ABD'nin bu idealini engelleme yönündeki girişimleri dış politikasında kimi zaman agresif bir tutum olarak kendisini göstermektedir. Soğuk Savaş sonrasında ise Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya'da ortaya çıkan yeni bağımsız devletler, yeni bir siyasi ve ekonomik düzen oluşturmak adına Batılı kurumlarla ve ülkelerle işbirliğine yönelmişlerdir (Bişkin, 2010: s. 7).

2.4.Kırım'ın Rusya Tarafından İlhak Edilmesi

2.4.1.Krizin Temelleri

Krizin ortaya çıkmasının en temel sebeplerine inildiğinde ilk olarak ortaya çıkan, Rusya'nın Ukrayna'nın bağımsız olmasıyla birlikte artan Batı entegrasyonunun Rusya'da tehdit algısını artırması olmuştur. İkinci bir sebep ise SSCB'nin

dağılmasının ardından oluşan Rusya Federasyonu'nun, Rusya açısından eski SSCB gücüne kuvvetle yeniden kavuşma isteği olmuştur. Bu çerçevede gerçekleştirdiği her türlü politikaya dayalı işgallerinin, tüm dünya tarafından aykırı bulunmasına rağmen Rusya bu durumu kendi meşru savunma anlayışına dayandırmıştır. Aslında Ukrayna'da işgallerin ve krizlerin yoğun olarak yaşanmasının tek nedeni Rusya'nın uyguladığı politikalardan da kaynaklanmamıştır. Daha önemlisi bu politikalara işlerlik kazandırmakta oldukça yardımcı olan, Ukrayna'nın kendi içerisinde yaşadığı kimliksel ve kültürel farklılıklar olmuştur. Kriz ilk başta sadece Ukrayna ve Rusya arasında ortaya çıkmış ancak daha sonra Rusya ile AB, Rusya ile ABD ilişkilerini de etkileyerek Batı'ya doğru sirayet etmeye devam etmiştir.

Rusya'nın Kırım üzerinde gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerin daha açık bir şekilde kavranabilmesi için öncelikle temel bir şekilde "ilhak" kavramını tanımlamak gerekmektedir. İlhak, bir devletin başka bir devleti kendi egemenliği altına almasıyla gerçekleşmektedir (TDK, 2020). Bu eylemin Uluslararası Hukuk tarafından kabul görebilmesi için ise ilhaka uğramış devlet tarafından, ilhakin belli bir ölçüde benimsenmesi gerekmektedir. Küresel rekabetin hız kazandığı günümüz çağında, küresel aktörlerin istedikleri yerleri kendi topraklarına katma amacıyla sürekli ilhak yoluna başvurdukları görülmektedir. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın yaşandığı dönemde, devletler sürekli işgal ve ilhak yollarına başvurmuşlardır. İlhak edilen toprak parçası daha önceden çatışmalara ve işgallere maruz kalmıştır ve bu işgal ve ilhak eylemlerinin tümü, askeri müdahaleler kapsamında gerçekleşmemiştir. Özellikle günümüzde de oldukça yaygınlaşan, devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda tasarladıkları ideolojik eylemlerini, belli bir çıkar sağlamayı hedefledikleri devletler üzerinde, süper güç olma doğrultusunda uyguladıkları veya uygulayacakları baskılar şeklinde kendisini göstermektedir.

SSCB'nin dağılmasının ardından içinde bulunduğu durum ile fazladan bir yük alma isteğinden uzak oluşu ile Kırım'ın Ukrayna'da kalmasına ilk başta sessiz kalmıştır. Bu sessizliği Ukrayna'nın bağımsızlığını yeni kazandığı süre boyunca daha özgür bir şekilde hareket etmesine neden olmuştur. Ukrayna'nın bu özgür hareketlerin neticesinde Avrupa Birliği ve Batı ile ilişkilerini git gide iyileştirmesi, Rusya tarafından kendisi için artan bir tehdit olarak algılanmış ve bu özgürlüğe bir sınır

getirme ihtiyacını doğurmuştur. Ukrayna'nın AB ve Batı ile yakın işbirliği içerisinde oluşundan duyduğu rahatsızlık, Rusya'nın gözünü yeniden Kırım'a çevirmesine neden olmuştur.

Rusya'nın Batı ile ilişkileri her zaman çatışmalı bir şekilde gerçekleşmemiştir. Farklı politika uygulamaları sonucunda bir dönem Batı'ya yüzünü dönen Rusya, Soğuk Savaş'ın ardından, Batı'nın artan tek süper güç olma isteği doğrultusunda gerçekleştirdiği politikaları kendince yanlış görmesinden dolayı Batı'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Buna sebep olan yalnızca Batı'nın uyguladığı politikaların Rusya tarafından yanlış bulunması olmamıştır. Dönem boyunca bölgede yaşanan sıcak çatışmalar ve günümüze kadar süren çözüme kavuşamamış sorunların varlığı da bu durumda oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Rusya ilk olarak Kırım'ı ilhak ederek, uluslararası camiaya açıkça bir mesaj vermek istemiştir. Kırım'ın tarih boyunca diğer devletler açısından da önemli bir bölgede olması, sürekli hareketli bir bölge olmasına neden olmuştur. Özellikle Karadeniz kıyılarına etkin konumdaki varlığı ve buradan geçen enerji nakil koridoru bağlantıları önemini daha da artırmıştır (Çalışkan, 2020).

Rusya'nın Soğuk Savaş sonrasında eski SSCB ruhunu yeniden canlandırmak adına uygulamak istediği Avrasya Politikası'nda Ukrayna ana aktör olarak oldukça önem arz etmiştir. Çünkü Ukrayna olmadan oluşturulacak birlik, Rusya'nın ana politikasının dışında, Avrasya idealinden uzakta, yalnızca Asya'da oluşacak birlik anlamına gelmekteydi (Yesevi, 2017). Bu yüzden Rusya'nın hayati çıkarlarını elde etmesinin yolu Ukrayna'yı elinde tutmasına bağlanmıştır. Ukrayna'yı elde etmenin çeşitli yolları olduğu gerçeğini iyi bilen Rusya için ilk adım Kırım'ı elde etmekten geçmekteydi. Rusya bu kapsamda ilk olarak Kırım'ı Ukrayna'dan alma yönünde müdahalede bulunmuştur. Yoğun güç savaşlarının yaşandığı coğrafya üzerinde önemli bir konuma sahip olan Ukrayna için bundan sonraki süreç hiç kolay işlememiştir. Ukrayna'nın Rusya arasındaki bağ nükleer silah, Karadeniz üzerindeki mevcut durum ve Ukrayna'da yaşayan azınlık halkları ile ilgili sorunların da açılmasına kapısını aralamıştır. Rusya'nın Batılı devletler tarafından enerji ve petrol alanında önemli bir kaynak olması ancak bu kaynakların Rusya'dan elde edilmesinin giderek zorlaşması, Batılı devletlerin yüzünü Ukrayna'ya dönmesini sağlamıştır. Ukrayna bu dönemde

Batıyla olan ilişkilerinin daha samimi olmasından dolayı Batı açısından daha olumlu bir müttefikliğin simgesi haline gelmiştir. Durumun farkında olan Rusya'nın tepkisi ise Ukrayna'ya karşı uyguladığı sert yaptırımlar ve gerçekleştirdiği işgaller şeklinde kendisini göstermiştir.

Ukrayna özellikle 2004 yılı sonrasında şiddetli kriz dönemleri sahne olmuştur. Sürekli ve şiddetli çatışmaların yaşandığı bölgede dönemin iktidarları ve iktidarların uyguladıkları politika değişimleriyle Ukrayna, farklı yönlere savrulmak zorunda kalırken, büyük güçlerin mücadelesinin de ortasında kalmıştır. Batı'ya yönelim ve Batı ile ilişkileri geliştirme yönünde seyreden ikili ilişkiler neticesinde Rusya, kendisini birtakım tedbirler almaya zorunlu hissetmiştir. Karadeniz konusunda hassas olan ve en önemli politikalarından biri olan bu bölge için adım atmaya başlayan Rusya, ilk olarak limanların denetimini ele geçirmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamdaki hamlesini Sivastopol Üssü'nün hakimiyeti konusunda gerçekleştirmiştir. İktidarların ülke siyasetindeki önemli etkisinin farkında olan Rusya, 2010 tarihinde Ukrayna'da yapılan iktidar seçimlerinde kendi çıkarı doğrultusunda Yanukoviç'e destek vererek seçimleri kazanmasını sağlamıştır. İlk olarak limanlarla ilgili yeni bir anlaşma yaparak uzun bir süre boyunca daha Sivastopol Limanı'nın kendi denetiminde kalmasını Karadeniz hakimiyetini elde etmenin ABD'yi Karadeniz'de dengeleme amacının (Kelkitli, 2017: s. 294) zorunlu bir gerekliliği olarak görmüştür. Rusya bu denetimi sağlamanın bir yolu olarak Kırım'ı görerek derhal ilhak etmiştir. Bunda etkili olan ise 2013 tarihinde Ukrayna'daki gösterilerin şiddetlenmesiyle artan Batı yanlısı politikalar doğrultusunda, Rusya'nın Sivastopol Üssü'ndeki hakimiyetini kaybetme korkusu yaşamasıdır. Kırım'da yaşanan krizlerin sonucunda Kırım aidiyeti konusunda referandum yapılmış ve Kırım'ın Rus topraklarına katılması kararlaştırılmıştır. Bu referandum ne Uluslararası Hukuk normlarınca ne de Batılı devletlerce kabul edilememiştir. Ukrayna'da krizi şekillendiren ve belki de krizlerin sorunlu bir şekilde kalmasına ve çözülememesine neden olan şey genel olarak ülke iktidarındaki kişilerin sergiledikleri politikalar olmuştur. Bunun en somut örneği bölgede artan şiddetli gösteriler ve iktidar karşıtı eylemler neticesinde Yanukoviç'in ülkesini terk ederek Rusya'dan yardım istemesi ile 2014 yılında Ukrayna'nın bölge halkı üzerindeki kimliksel ve kültürel ayrımı (Özdal, 2015) giderek artırmasıdır. Bu ayırım sonucunda

Doğu Ukrayna sorunu giderek şiddetlenmiştir. Ki yine ilerleyen yıllarda görüldüğü üzere gerçekleşen iktidar değişimleriyle farklı dönemlere geçişin sağlanması ve Rusya'yı SSCB kadar güçlendiren şeyin yine bir Devlet Başkanı politikalarıyla gerçekleşmesi, Putin dönemi Rusya'sında da açık bir şekilde görülmüştür.

2.4.2.Kırım İlhak Edilmesi ile Ortaya Çıkan Güç Yarışları

Rusya için Avrasya idealinde Ukrayna'nın kilit ülke noktasında olması, üzerindeki baskıların artırmasına neden olmuştur (Yesevi, 2017). Rusya genel bir çerçeveden bakıldığında, Batılı devletlerin Ukrayna üzerindeki müdahalesinin artmasını kendi çıkarlarında tehdit olarak gördüğü için Kırım'ı ilhak etmiştir. Rusya'nın bu ilhakının altında yatan en önemli sebeplerden biri de, Ukrayna'yı elde etmenin yolunun Kırım'da hakimiyet sağlamakla gerçekleşeceğine duyduğu inançtır (Aksöz, 2015). Ancak bir diğer sebep, yine kendi hayati çıkarları konusunda birincil öneme sahip olan Karadeniz Havzası'nda gerçekleşen güç yarışları olmuştur. Karadeniz kıyılarında önemli bir ölçüde varlığını koruyan Kırım'ın, Rusya tarafından ilhak edilmesi bu sebeple gerçekleşmiştir. Kırım'ın ilhakı AB, Batı ve Rusya kanadında da farklı etkiler oluşturmuştur. ABD ise bu duruma karşı diğer güçlere bağımlılığı sebebiyle tek başına sert bir tutum uygulamamıştır. Desteğine ihtiyaç duyduğu AB'nin, kendi içerisinde birçok farklı devletlerden oluşması ve bu farklı devletlerin farklı ve değişen ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine göre uyguladıkları politikalar kapsamında Rusya'ya karşı uygulayacakları yaptırımların önünü petrol, doğal gaz ve enerji gibi konularla kesmiştir. ABD kendisine göre bazı yaptırım uygulamaları devreye sokmuş ancak Rusya da bu duruma karşı yaptırım uygulamalarıyla cevap vermiştir. Bu durum yalnızca iki süper güç arasında olumsuz etkilere sebep olmakla kalmayıp diğer devletlere de sirayet ederek küresel ölçekte kendisini göstermiştir. Rusya, ABD ve AB ülkelerinden yaptığı gıda ithalatını yasaklamasıyla yalnızca kendi ithalatında azalmaya neden olmakla kalmayıp, aynı zamanda Baltık ülkelerinin de bu durumdan olumsuz etkilenmesine neden olmuştur (Beşoğul, 2015: s. 7).

Kırım'ın ilhakının yaşandığı dönemden itibaren devletlerin bölgede kalıcı barışı sağlayan herhangi bir mekanizmayı oluşturma potansiyeline sahip olmaması, Rus işgalinin engellenememesine neden olmuştur (Kırım Haber Ajansı, 2020). Ukrayna'da askeri birliklerin, Kırım'ın ilhakını önleyebilecek yeterli güce sahip yetiştirilmesi sağlansaydı, krizin önüne geçilebilirdi ancak bu gerçekleşmedi. Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinin ardından, bu bölgeyi elinde tutması için Donbas bölgesine duyduğu ihtiyaç, Karadeniz'deki varlığını etkinleştirme amacından kaynaklanmıştır (Kırım Haber Ajansı, 2020). Ukrayna'nın kalıcı bir çözüm bulamayışı, Rusya'nın Kırım'daki varlığına tepkisini yaptırımlar uygulayarak göstermesine neden olmuştur. Bu kapsamda Ukrayna'nın hakimiyetini elde etmesi için öncelikli hedefinin, Donbas Bölgesi'nde kontrolü ele geçirmek olması gerekmektedir.

2.5.KARADENİZ'DE GÜÇ BOŞLUĞUNUN OLUŞTURDUĞU DENGELERİN YARIŞLARI

2.5.1.Karadeniz'in Önemi

Karadeniz bulunduğu coğrafi konum itibariyle jeopolitik ve jeostratejik olarak tüm dünya aktörlerinin ilgi merkezi haline gelen bir öneme sahiptir. Karadeniz, petrol ve doğalgazın Rusya, Kafkaslar ve Hazar üzerinden Balkan topraklarına, Ortadoğu'ya ve daha birçok önemli bölgelere ulaşmasını sağlayan koridor bölge görevine sahiptir (Çomak, Sancaktar vd, 2017). Büyük güçlerin tek süper güç isteklerinden doğan güç mücadeleleri ve bu mücadelelerinde hiçbir kuvvet kullanımından kaçınmamaları aralarındaki rekabeti ciddi boyutlara ulaştırmıştır. Karadeniz Bölgesi'nde egemenliğini sağlayan devlet, güç kapasitesine ulaşmanın bir yolunu da aşmış olacaktır. Devletlerin bölgedeki güç yarışında rekabetlerini şiddetlendiren anlayışın temelinde, hakim gücün Karadeniz'in egemenliği ile elde edileceği inancı etkili olmuştur. İlerleyen süreç ile beraber devletler, Karadeniz'de hakimiyet kurmak için yeni strateji oluşturmaya yönelmiştir. Karadeniz'in sahip olduğu jeopolitik önemi doğrultusunda bugün hala devlet politikalarında sahip olduğu önemini korumasını

sağlamıştır. Devletlerin bu stratejilere yönelmesinde etkili olan, genel olarak devletlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için ticaret hacmini artırmaya odaklı politikaları ve bu politikalar doğrultusunda ticari ilişkilerin geliştirilmesini sağlayan güvenli bir ulaşım ağına duyulan bu ihtiyacın karşılanması olmuştur. Devletlerin ihtiyaç duydukları enerjiyi sağlanmasının ve ticaret hacminin büyütülebilmesinin yolunun, Karadeniz hakimiyetini elde etmekten geçeceği inancı, eylemlerini bu inanç odaklı gerçekleştirmelerine neden olmuştur. Devletlerin bu yüzden genel olarak güç mücadeleleri Karadeniz Havzası ve bu havzanın yakın çevresine odaklı bir şekilde ilerlemiştir (Yeşilot, 2014: s. 15). Sorunların ciddileştiği döneme tekabül eden olay, Sovyetler Birliği'nin dağılması olarak görünse de asıl olarak bu dağılmadan sonra yaşanan olaylar zinciri, bölgenin sürekli sorunlu bir bölge olarak kalmasına yol açmıştır. Özellikle SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Ukrayna'nın, Rusya ile ilişkilerinin çatışmalı bir hal almaya başlaması oldukça etkili bir süreci de başlatmıştır. Karadeniz'de yer alan ve Rusya'ya ait olan Sivastopol Limanı'nın Ukrayna sınırında kalmasından doğan Rus rahatsızlığı, bundan sonraki dönemde Ukrayna üzerinde artan Rus baskılarıyla kendisini göstermiştir. Rusya bundan sonraki dönemde çıkarları elde etmeye çalışırken, çıkar amacı güttüğü devletlere karşı elinde bulundurduğu doğal gaz ve enerji gücünün zenginliğini etkin bir şekilde kullanma yollarına başvurmuştur.

Enerjinin devletlerin ekonomik yetkinliklerinde önemli bir yere sahip olması, sürecin devamında rekabetleri de şekillendirmiştir. Karadeniz'in bulunduğu coğrafi konum itibariyle diğer tüm bölgeler için enerji naklinin gerçekleştirilmeye imkan sağladığı bir bölge olması, çekişmelerin yoğun bir şekilde yaşandığı bölge haline gelmesine neden olmuştur. Rusya'nın hayati sahasını oluşturma ideali ve bu ideali çerçevesinde Avrasya Birliği'ni kurma çabaları, Karadeniz'in Rusya için büyük öneminin en temel nedenlerinden biri olmuştur. Karadeniz'in Avrasyacı özelliği sahip olması, Batılı devletler için Avrupa ve Asya arasında aşılması gereken bir aşama olarak algılanmasına neden olmuştur (Beşoğul, 2010: s. 4). Avrasya Bölgesi'nin bir alt unsuru olarak beliren Karadeniz Bölgesi; 1992'de açılan Ren – Tuna Kanalı ile Kuzey Denizi'ne, Volga - Don Kanalı ile de Hazar Denizi'ne bağlanmış, stratejik ve ticari açıdan değer kazanmıştır ve bölgede etkin rekabet ve nüfuz girişimleri, Soğuk

Savaş öncesi bir "geçiş coğrafyası", iki kutuplu dönemde ise "çevre" olarak nitelendirilmesine yol açmıştır (Akman, 2014: s. 3). Ancak Karadeniz’de sadece küresel nitelikli büyük güçlerin mücadeleleri söz konusu olmamıştır. SSCB’nin dağılmasının ardından gerçekleşen bağımsızlık mücadelelerinde Ukrayna ve Romanya gibi bazı devletler de bu coğrafyada adından söz ettirmeye başlamışlardır. SSCB’nin dağılmasının ardından bir nevi Karadeniz’de oluşan boşluğu doldurma amacı taşıyan güç mücadeleleri, etkin çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Rusya için asıl amaç Karadeniz hakimiyeti ile sıcak denizlere inme rüyasının gerçekleşmesi iken, ABD için ise amaç Rusya’nın dengelenmesini sağlayacak yolun, yine Karadeniz üzerinden sağlanacak bir tampon ülke yardımıyla gerçekleştirilmesi olmuştur. Bunun için en uygun özelliklere sahip tampon ülke ise Rusya’nın ardılı olmaktan kurtulmuş, bağımsızlığını kazanmış, önemli coğrafi konum ve enerji varlığıyla yeni bir aktör olarak doğan Ukrayna olmuştur. Diğer süper güçler de bu durumu kendileri için bir fırsat olarak görerek, Ukrayna’yı kendi taraflarına çekme yönünde politikalar oluşturmaya başlamışlardır. ABD’nin bu politikaları genel olarak Rusya’yı çevreleyerek tek süper güç olmasını engelleme amacı taşımıştır. Amacına hizmet edebilecek en kalifiyeli araçları ise yeni bağımsız devletler olarak görmüştür. Bu durum Rusya ile Ukrayna arasındaki sürtüşmelerin sebeplerinden biri olup, aralarındaki krizin bir türlü çözüme ulaşamamasında da oldukça etkili olmuştur. İki devlet arasında başlayan sorun diğer aktörlerin de bölgedeki çıkarları doğrultusunda etkinliklerini artırmalarıyla uluslararası boyut kazanmıştır. ABD’nin bölgedeki genel politikaları iktidarların karar mekaniğini etkilemiş ve bu mekanizmanın kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesi yönünde ilerleyerek gelişmiştir. Ukrayna’da dış güçlerin artan devlet politikalarının gidişatını şekillendirici müdahaleleri, ülkede devrimlere neden olan sürecin başlamasına da neden olmuştur. Etkin bir müdahale yöntemi olarak seçilen var olan iktidarı manipüle ederek kendi isteklerini yerine getirme çalışmalarında ABD yeterince başarılı olmuştur. İktidar ideolojilerini etkileyerek sürecin kendi lehine ilerlemesini sağlayarak Ukrayna’yı, Batı ile daha yakın politikalar uygulamaya yönlendirmiş, Rusya’dan uzaklaştırmaya çalışmıştır. Her ne kadar ABD’nin izlediği Karadeniz stratejisinden ne gibi bir çıkarı olabilir düşüncesi yaygın bir şekilde akıllarda soru işareti uyandırsa da Karadeniz’in ABD ticareti için oldukça geniş yer kaplayan Hint Okyanusu’na ulaşımı sağlaması tüm soru

işaretlerin ortadan kalkmasında oldukça yeterli olmuştur. Hint Okyanusu'nun taşıdığı önemin yanında, Güneydoğu Asya da ticari açıdan oldukça önem taşıyan bir diğer bölge olmuştur. Ticaretin yanında ABD için bu coğrafyada enerji, demokratik pazar ekonomisi ve güvenlik gibi konular da en az enerji kadar önem arz eden konulardan biri olmuştur. Güvenlik konusunda en çok dikkat çekilen husus terörle mücadele, kitle imha silahlarının yaygınlaşmasının önlenmesi ve organize suçlarla mücadele şeklinde geliştirilirken, Doğu Avrupa'dan başlayan bir hat ile Karadeniz, Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkelerini kontrol ederek Mackinder'in kalpgahını yeniden canlandırma isteği ile ABD'nin 'jeopolitik' bir yaklaşımı benimsediği ileri sürülmektedir (Erol, Demir, 2012: s. 3).

ABD'nin kendi isteklerinin yanında diğer ülkelere sunmuş olduğu vaatlerinin gerçekleştirilmesinin koşulu, NATO'ya üyeliğin sağlanmasına bağlanmış ve sürecin sonunda çoğu eski Sovyet ardılı ülkeler, NATO'ya üye olmuşlardır. Bu durum Rusya'da endişeyi giderek artırırken, Rusya tarafından gelebilecek potansiyel herhangi bir saldırıya karşı ise bağımsızlığını yeni kazanmış ve NATO'ya henüz yeni üye olmuş Ukrayna, Romanya, Bulgaristan, Slovenya gibi ülkeler için Rusya'ya karşı alınan önemli bir güvenlik tedbiri niteliği taşımıştır. ABD'nin Rusya'yı bu politikalarla çevreleme girişimlerinin altında yeniden bir Rus gücünün oluşma etkisinin kırılma amacı yatmıştır. Bu kapsamda bölgede etkin güç olması için NATO kanadına ağırlık verilmiştir. Genel olarak mücadelelerine ağırlık verdiği yönün, bölgelerdeki askeri üs elde etme girişimleriyle sonuçlanmıştır. Bu yüzden de genel olarak kıyasal devletlere odaklanmış ve bu devletler sayesinde hava sahasını kontrol altına alarak askeri üsler elde etme yolunda çalışmıştır. Karadeniz Bölgesi, AB ve ABD açısından hem bir avantaj hem de karşı devletlerden gelebilecek herhangi bir tehdide karşı kendisini savunma kalkanı niteliği taşımıştır. ABD bu bölgede kendisine geniş bir alan elde etmeyi amaçlarken diğer yandan da enerji, ticaret ve güvenlik gibi alanları da garanti altına almayı amaçlamıştır. Rusya'nın güçler dengesi inancına göre ABD'nin tek süper güç olma idealli gerçekleştirdiği eylemlere karşı düşüncesinin yanında, ABD'nin de tüm bu çalışmalarının temelinde SSCB'nin dağılmasını fırsat bilerek Rusya'nın yeniden eski gücüne kavuşmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Aynı dönemde henüz yeni bağımsızlığını kazanan devletlerin yeni ortaklık arayışları

da fırsat bilinerek yeni işbirliği gruplarının kurulması adına, hem Avrupa hem de Atlantik'i içeren gruplara daha çok önem verilmiştir. Rusya'nın ABD'nin bu çalışmalarına tepki olarak oluşturduğu Yakın Çevre Doktrini ile NATO'nun gücünü kırmaya yönelik adımlar da atılmaya başlanmıştır (Saraç, 2008: s. 44). ABD'nin karşıt tepkisi ise Rusya'ya karşı yeni üsler elde etme amacıyla, Romanya ve Bulgaristan'da askeri üsler kurmasına neden olmuştur (Demir, Erol, 2012: s. 6).

Doğu-Batı ve Kuzey-Güney enerji koridorunun ABD için önemli bir güzergah olması dolayısıyla Ortadoğu'ya olan bağımlılığının azaltılması açısından, Hazar Bölgesi'nin ABD açısından bir can kurtaran niteliği taşıması, ABD'nin bu alanda çalışmalarını giderek artırmasına yol açmıştır. Ancak Rusya'nın süper güç olmasını engelleme yönünde ABD tarafından geliştirilen çalışmaların sonuç vermemesi, Rusya'nın Avrasya idealine geri dönüş yapmasına sebep olmuştur.

Karadeniz Bölgesi küresel ölçekte büyük devletler için oldukça önem arz eden konuma sahip olmuştur. Yoğun enerji ağı, ticaret ve güvenlik gibi kapsamlı işbirliği içeren konularda birincil aktör oluşu nedeniyle sürekli ülkelerin kendi bünyelerine katmak istedikleri bir yer olarak varlığını korumuştur. Bu nedenle anlaşmazlıkların çoğu bu bölgede yaşanmış ve krizlerin oluşumu da bölgede sıkça ortaya çıkmıştır. Karadeniz bahsedilen dönemde daha çok Rusya'ya karşı kendisini güvence altına almak adına Ukrayna ve Gürcistan gibi yeni bağımsız olmuş devletleri tercih eden ABD'nin, bu ülkelerde gerçekleştirdiği çıkar odaklı türlü oyunları, kendi politikalarını uygulamaya koyma çalışmalarına sahne olmuştur. AB'nin bu konuya tavrı genel olarak bir şekilde kalmıştır. Çünkü bölgedeki Doğu'ya doğru yayılan genişlemenin devam etmemesi gerektiği görüşüne sahip oluşu, bu devletlerin Avrupa vatandaşı olma bilincinin yeterince gelişmemesi endişesinden kaynaklanmıştır. Bu sebeplerdir ki AB, Karadeniz Bölgesi'nde herhangi bir ilerleme girişimlerinde çok istekli davranmamıştır. Enerji yönünden bölgeye ihtiyacının oldukça fazla olması ve anlaşmalarını genel olarak bu kapsamda gerçekleştirmesi, bölgede yaşanan sorunlarla AB'yi önlem almaya mecbur bırakmıştır. AB'nin Komşuluk Politikası ve enerji kapsamlı geliştirdiği politikalar bu önlemlerin bir ürünü olmuştur. Zaten ABD'nin bölgede etkin eylemleri ve yeterince istekli oluşu gerçekleştirmeyi planladığı eylemleri için oluşturduğu politikalarının sonuçlarını da fazlasıyla almasına neden

olmuştur. Ancak Rusya'nın SSCB'nin dağılmasıyla kaybettiği gücünü, Rusya Federasyonu adıyla yeniden kazanmaya başlama isteğinin giderek artmasıyla ABD'nin de bölgedeki varlığı daha az hissedilir bir hal almaya başlamıştır.

2.5.2.Karadeniz'de Artan Küresel Rekabetin Aktörler Üzerindeki Etkisi

Uzun yıllardan beri süregelen büyük güçlerin çatışmaları dikkate alındığında, bu çatışmaların temelinde büyük güçlerin hayati çıkarlarının yer aldığı görülmektedir. Günümüze kadar devam eden ve küresel ölçekte etki uyandıran Ukrayna'da yaşanan sorunlar Rusya, ABD ve AB arasında sonu gelmeyen mücadelelere sahne olmuştur. Sorun ilk olarak Ukrayna'nın bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren, Rusya'nın Ukrayna üzerindeki baskı ve şiddetini artırması şeklinde kendisini göstermiştir. Devamında Batı ve AB'nin sorunlara müdahil olma şeklinin, Rusya tarafından kendi toprak bütünlüğü ve bağımsızlığına yapılan bir tehdit şeklinde algılanmasıyla sorun, küresel güçlerin birbirleriyle olan mücadelesi şeklinde kendisini göstermeye başlamıştır.

Ukrayna'nın bir anda büyük güçlerin odak noktası halini almasının tek bir nedenin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun altında yatan birçok sebep bulunmaktadır. Özellikle coğrafi konumu ve doğal kaynaklara olan yakınlığı itibariyle diğer devletler için transit geçiş ülke olmasının yanında, Rusya'ya oranla AB ve Batı'ya karşı daha yakın bir şekilde sergilediği tavır sebebiyle, diğer devletlerin Rusya ile çekişmeli ilişkilerinden, tercihlerini Ukrayna ile daha ılımlı bir ilişki yönünde kullanmalarına sebep olmuştur. Bu durum Rusya'yı kendi meselelerine dahil olunduğu yönünde agresif tavırlara yönelmeye itse de aslında Rusya da bu yolla kendi ideallerine ulaşabileceği düşüncesi doğrultusunda politikalarına yeni uygulama alanlarında fırsat alanı olarak görmüştür.

Devletlerin bu mücadelesine neden olan ortak çıkarları ve ihtiyaçları doğrultusunda ise temelde Karadeniz Havzası'nda çözülemeyen krizlerin varlığı, sorunların kritik noktasını oluşturmuştur. Süper güçlerin bu havzaya sahip olma ve bu havzanın yakınlarında yer alma amaçlı geliştirdikleri ve henüz geliştirmeyi

planladıkları tüm faaliyetler uluslararası arenada yeni bir krizin de kapılarını açma potansiyeline sahip olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Her ne kadar Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi uluslararası camiada kabul edilemez görülse de, Rusya bu durumu görmezden gelerek politikalarını uygulamaya devam etmiştir. Böylece Rusya, Karadeniz'deki güç sistemini kendisi için oldukça avantajlı konuma getirmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.UKRAYNA KRİZİ'NİN ETKİLERİ

3.1.Rusya AB İlişkileri

1990'lı yıllardan Putin'in Rusya devlet başkanı olmasına kadar işleyen süreçte, Rusya ve Avrupa Birliği ilişkileri ortaklıklar çerçevesinde ilerlerken, 2000'li yıllara gelindiğinde ortaklık ilişkilerinde bozulmalar meydana gelmiştir. Rusya'nın petrol ve doğal gaz bakımından zengin olması ve Avrupa Birliği ile bu kapsamda sürdürdüğü ilişkiler, Rusya'nın petrol ve doğal gaz satışındaki fiyatlarını artırması sonucunda sekteye uğramıştır. Rusya'nın mali kararları alırken daha rahat bir tavır sergilemesi ise elinde bulundurduğu güçlü rezervlerden kaynaklanmıştır. Tek başına ekonomisini ayakta tutma gücüne sahip olması, Avrupa Birliği'ne ya da herhangi bir başka güce duyduğu ihtiyacı da ortadan kaldırmıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda SSCB'nin dağılmasıyla eski gücünü kaybetmiş olan Rusya Federasyonu'nun yeniden bir SSCB gücünde Rusya meydana getirme isteği, bundan sonraki dönemde Rusya'nın hem sert hem de kesin çözüm içeren kararlar alması bakımından kararlarını hızlı bir şekilde eyleme dönüştürme şeklinde yansımıştır. Avrupa Birliği ile genişleme süreci dikkate alındığında 1990 tarihi itibarıyla farklı yönelimlerin gerçekleştiği gözlenmektedir. Söz konusu tarihte, Sovyet ardılı devletlerin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte yeni bir sürece girilmesi, devletlerin farklı politikalarını da gündeme getirmeye başlamıştır. Rusya'nın kendisinden ayrılan bu yeni bağımsız devletleri tamamen kaybetmek istemekten kaçınması, Avrupa Birliği ve Batı'ya karşı tutumunu oldukça değiştirmiştir. Rusya'nın Ukrayna'yı bu denli benimsemesinde, geçmişteki tarihsel kültürel mirası ve yine tarihi kimliksel yakınlığı etkili olmuştur. Rusya'nın bundan sonraki eylemlerinde ise savunması genel olarak bu kriterler eşliğinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda yeri geldiğinde AB'ye üye olacak ülkelerin üyelik durumlarıyla ilgili müdahalede bulunmaktan da kaçınmamıştır. Rusya'nın Batı simgesi olarak NATO'yu ve özellikle AB'nin 2004 yılında büyük bir dalga halinde yaşadığı genişlemeleri tehdit olarak algılaması, Rusya'yı politika tavırlarında daha agresif bir hale getirmiştir. Rusya bundan sonraki dönemde, kendi iç işlerine ve özgün Rus kimliğine yapılacak her türlü müdahaleden korunmak için önlemler alma yoluna gitmiştir. Rusya'nın

devlet algısının klasik düzeyde kalmasına karşın, AB'nin devlet anlayışının giderek daha modern bir hal alması, iki gücün devlet anlayışlarındaki çatışmalarına neden olmuştur. Aslında birçok anlaşmazlığın temelinde de bu algı yatmaktadır. Rusya için kendi toprak bütünlüğünü bozan her türlü girişim ya da müdahale ciddi savunma oluşturacak bir neden arz etmekle birlikte, aynı zamanda güvenliğini tehdit edici bir unsur olarak da görülmektedir. Rusya'nın kendi tarihsel kimlik özelliğini taşıyan fakat Rusya'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanmış ülkelerin, AB üyeliğine karşı oluşları da birtakım krizleri beraberinde getirmiştir. Bu yüzden iki küresel gücün arasında denge sağlanması için yapılması gerekenlerin başında ilk olarak karşılıklı güveni sağlayacak uygun ortamı oluşturmak, sonrasında ise bu güven sayesinde ilişkileri belli bir seviyede düzeni sağlamak gelmiştir. Güven ortamının sağlanması ve istikrarın korunması konusundaki genel düşünce ise bağımsızlığını kazanan devletlerin Avrupa ile irtibatının engellenmesinin sağlanması şeklinde olmuştur.

Her ne kadar Gürcistan, Belarus ve bağımsızlıklarını kazanmış diğer ülkeler de Rusya'nın baskısı altında kalsalar da Ukrayna'nın sürekli olarak vurguladığımız konumsal önemi doğrultusunda transit geçiş ülkesi olması, diğer ülkelere göre baskıların şiddetini daha yoğun bir şekilde hissetmesine neden olmuştur. Tüm bunların dışında, Ukrayna'nın baskı ve karışıklıklara bu denli maruz kalmasına etken sebeplerden biri de iktidar politikaları olmuştur. Ukrayna'nın genel görüntüsü yansız bir politika imajı çizmekten yana olsa da bu durumun tersi bir şekilde iktidarların yanlı politikaları, AB tarafına yakın olması ya da Rusya'dan yana olması, ülkenin politika dinamiklerinde ikilemler oluşturmuştur. Rusya Federasyonu ve Ukrayna olarak iki bağımsız devlet de kendi farklı politikalarını uygularken birbirlerinden ayrı yönlerde doğru yol almışlardır. Özellikle 2004 yılında AB genişlemesinin ardından yüzünü daha çok AB'ye dönen Ukrayna, bu dönemden sonra daha çok Rus baskısına maruz kalmıştır. Rusya'nın bu duruma tepkisi ise AB'ye karşı kendi bünyesinde tutmak adına devletleri Avrasya Ekonomik İşbirliği'ne çekme yönünde kendisini göstermiştir. Bu çalışmaları kapsamında genel olarak kendisi ile işbirliğini geliştiren ve üyeliğini gerçekleştiren devletlere yardımlar sağlarken, üyeliği kabul etmeyen devletlere karşı da cezai yaptırımlar uygulamaktan kaçınmamıştır. Bu yaptırımlarda da genel olarak

en etkili silahı olan, doğalgaz kaynağının kullanımında sınırlamalarla bir kez daha bu sektördeki etkin varlığını kullanmıştır.

Daha önce imzalanmış olan Stratejik Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nın, Kasım 2007 tarihinde yinelenmesi beklenirken, tam tersi bir şekilde anlaşmanın sağlanamaması ile Rusya ve AB ilişkileri gergin bir döneme girmiştir. Bunda en önemli sebeplerden biri, dönem iktidarının kararları ve daha önemlisi bu kararları etkileyen dış güçlerin baskıları olmuştur. Rusya'nın Ukrayna'nın Batı ile olan ilişkilerine verdiği tepkiler dönemsel bazda değişiklik göstermiştir. SSCB'nin dağılmasından sonra toparlanma adına birçok politikalar geliştiren Rusya'nın kendi içinde bölünmeler yaşanmıştır. Bu bölünmeler dışında Rusya'nın dönem bazında da bir bölünme yaşadığını söylemek mümkün olacaktır. Rusya'yı iki farklı zamana ayıracak olursak Putin öncesi Rusya ve Putin sonrası Rusya olmak üzere iki farklı Rusya'dan söz etmek gerekmektedir. Rusya'nın ilk başlarda yeni bir devlet olması gereğinin bir sonucu olarak, amacı yalnızca tanınmaktan ibaretti. Sonrasında ise kendi çıkarlarını diğer devletlere benimsetme yolunda politika uygulamalarına eğilimleriyle kendisini göstermiştir. Rusya'nın yaşadığı değişim sürecinin ilk yıllarında, Boris Yeltsin döneminde, tek bir politika güdüldüğünü söylemek mümkün olmamıştır (Keskin, 2015: s. 17). Daha çok farklı politika açılarıyla hareket sağlanmıştır. Öncelikle Batı'ya daha yakın bir politika sergileyerek, Avrupa ilişkilerini daha sıcak tutarak sağlanan fonlardan ve yardımlardan da yararlanmayı amaçlayan bir tutum sergilemiştir. Bu tutumu daha sonra 'atlantikçi' olarak nitelendirilen Rusya'nın kendi varlığıyla uluslararası arenada etkisini hissettirmeyi hedeflediği, ABD'nin de bunu kabul ettiği bir tavır şeklinde kendisini göstermiştir. ABD'nin tek süper güç olmadığını kanıtlamak istercesine böyle bir politikaya yönelme isteminin dışında Rusya'nın, ABD ile arasındaki sıcak teması yeniden gerçekleştirme amacı da oldukça açıktır. Tüm bu süreç boyunca ABD ile Rusya arasında ise aslında eşit bir zemin temelinde gerçekleştiren diyalogların varlığından söz etmek mümkün olacaktır. Ülke içinde kimi Batı yanlısı kimi de Batı karşıtı olan bu bölünmüş görüşlerin yanı sıra başka belli bir kesim tarafından ise halen geçmişe özlem duygusu kendisini gösterirken, SSCB'nin yeniden canlandırılmasının gerekliliği yeniden vurgulanmıştır. Bu isteğin literatürde karşılığı ise muhafazakar bakış açısına tekabül etmektedir. Rusya'da yaşanan bu

değişimlerin ardından iktidara Putin'in gelmesiyle bakış açısında da değişimler gözler önüne serilmeye başlanmıştır. İlk başlarda halkın Yeltsin döneminden kalma ön yargılarıyla iktidara uzak duruşu da dikkatlerden kaçmamıştır. Ancak sonrasında gerçekleştirdiği başarılı politikalar ile Rusya'yı dipten zirveye çıkarabilmeyi başarmış bir Putin, yalnızca Rus ruhunu yeniden canlandırmakla kalmayıp halkının sevgisini de kazanmayı başarmıştır.

Putin Başkanlığı boyunca dikkat çekmeyi başarabilmiş bir liderdir. En çok dikkat çeken bir husus ise AB ile ilişkileri olmuştur. AB ile ilişkilerini geliştirmekten kaçınmamış, ilişkilerini ilerletmek adına her türlü temasa karşı da yakın durmuştur. AB ile ilişkilerinde karşılıklı etkileşimin sağlanması için her türlü diyalogun geliştirilmesinden yana olurken AB'ne üyelikten yana olmadığını da kesin bir tavırla belirtmiştir. Rusya bu konuda her zaman adımlarını temkinli bir şekilde atmıştır. AB ile ilişkilerini yakın tutarken bir nevi ABD'den de uzaklaşmış olan Rusya'nın bu davranışına sebep olan ise ABD'nin kendi başına aldığı bir takım savaş kararları olmuştur. Çünkü bu durum Rusya'nın güvenli hareket sahasını daraltmıştır. Rusya her zaman Batı'dan gelebilecek potansiyel tehdit olarak NATO'ya karşı temkinli olmak zorunda kalmıştır. Rusya bu tarz önlemler alırken hep taşıdığı amaç, ABD'nin tek süper güç olma idealine karşı yetkin bir güç olduğunu kabul ettirmesi yönünde olmuştur. Karşılıklı bağımlılıkları sayesinde birbirleriyle diyalog halinde olan iki süper güç bu ilişkilerini de canlı tutmak durumunda kalmışlardır.

Rusya ile diğer güçlerin ilişkisi yalnızca ABD nezdinde gerçekleşmemektedir. AB ile ilişkileri de oldukça önem arz etmektedir. Ancak Rusya kendi içinde AB'ye karşı aldığı tutumda ikiye ayrılmıştır. İlk grup Rusya'dan çeken devletlerden oluşan Baltık Devletleri; Letonya, Estonya, Litvanya ve Balkan Devletleri; Polonya, İsveç, Finlandiya gibi ülkelerden oluşurken ikinci grup ise Rusya'dan yararlanan Almanya ve Fransa gibi ülkelerden oluşmuştur (Keskin, 2015: s. 8). Rusya'da AB'ye karşı bakış açısı iki ayrı grup çerçevesinde şekillenirken AB'de ise genel olarak Rusya'ya karşı kendi kriterleri çerçevesinde şekillendirme odaklı yaklaşımlar sergilemiştir. AB'ye üye olma doğrultusunda oluşturulan kriterlerin gerçekleştirilmesine odaklanılmıştır. Daha çok AB Müktesebatı'na uyum sağlanması, insan hakları gibi önemli konularda ilerlemelerin sağlanması, ekonomik, kültürel, bilimsel alanlarda diyalogların

geliştirilmesine önem verilmiştir. Verilen bu önemin neticesi AB ile Rusya arasında azımsanamayacak kadar büyük ithalat ve ihracat verilerini de ortaya koymuştur. Ancak ikili diyalogların gelişimi sürekli olarak artarak devam etmemiş zaman içerisinde düşüşler de gözlemlenmiştir. Bu düşüşlerin nedenleri arasında ülkelerin yaşadığı kriz ve savaş dönemleri oldukça etkili olmuştur. Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesinden hoşnutsuz olan AB, bu duruma karşı tepkisini Rusya'ya uyguladığı diplomatik, ekonomik ve bireysel yaptırımlarla (Karaca, 2018) göstermiştir.

AB, ABD ya da herhangi bir başka Batılı devlet tarafından gelecek müdahale içeren eylemler Rusya tarafından kendi meselelerine yapılan müdahale algılamalarına sebep olmuştur. Rusya, kimi zaman Batı'ya yönelik politikalar belirlese de umduğu desteğin gelmemesi ve ardından oluşan güvensizliğine karşı kendisine sığınmak olarak Avrasya'yı görmüştür. Gerçekleştirdiği petrol ve doğal gaz projeleri kapsamında enerji nakil güzargahlarının doğrultusunun bu coğrafya odaklı olma sebebi de bu yüzdendir. Yalnızca devletlerin müdahil olma durumları değil, aynı zamanda gerçekleşen ve ülkede büyük krizlere neden olan bazı olayların -Turuncu Devrim, Çeçen Savaşı gibi- etkili olduğunu söylemek oldukça yerinde olacaktır.

2008 yılına gelindiğinde ise Medvedev dönemi ile ilişkiler karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Gerek Rusya'nın uyguladığı strateji gerekse AB'nin Rusya'ya karşı kendi içinde yaşadığı fikir ayrılıkları bu duruma sebebiyet vermiştir. Küresel güçlerin Rusya'ya olan yakın tavırlarına rağmen, Doğu Avrupa ülkelerinin Rusya'dan uzak kalma istekleriyle AB, birlik içindeki Rusya politikasında çıkmaza sürüklenmiştir. Bu durumda takip eden yıllarda gerçekleştirilen Rusya-AB Zirveleri ile daha çok ikili ilişkilerin karşılıklı olmasına ve Rusya ile AB arasındaki bağın önemine vurgu yapılmıştır. Her ne kadar yaşanan krizler olumsuz gelişmeler niteliğinde değerlendirilse de aslında iki ülkenin kendilerindeki eksiklikleri görmeleri bakımından da fayda sağlamıştır. Terör konusunda mücadele edilirken çalışmaların daha sağlam zeminlere dayandırılması ve bunu gerçekleştirirken de güvenlik konusunun önemle dikkate alınmasının gerekliliği taraflarca anlaşılmıştır. Ayrıca tüm bu koşullar sağlanırken, ekonominin sağlamaştırılması adına yatırımların doğru alanlarda ve daha planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi dikkat edilmesi gereken bir başka husus olmuştur.

Medvedev döneminin ardından 2012’de yapılan seçimlerle tekrar eden Putin dönemi, tüm bu eksikliklerin farkında olunmasının sağlanmasıyla, bundan sonraki dönemde gerçekleştirilecek çalışmaların öncüsü olmuştur. Ülkede güvenlik alanlarında ve askeri alanlarda gerçekleştirilen eylemlerin Rusya karşıtlarına verilen ciddi mesaj niteliği taşıması oldukça önem arz etmiştir. Dönem itibariyle genel olarak Rusya’nın yalnızca kendi iç meselelerine ve gelişimine odaklanması, dışarıdan gelen Suriye Krizi ve herhangi bir başka olay ya da durumlara karşı müdahale edilmesi yönündeki baskılara kulak asmaması şeklinde sonuç vermiştir. Rusya ve AB’nin birbirleri için önemli bir ticaret ortağı olması, Rusya’nın DTÖ’ye üye olması, ekonomik olarak en önemli gelişmelerden biri olarak gerçekleşmiştir. Bu üyelik ile de AB ve Rusya arasında gelişmeler sağlanarak; eğitim, kültür, insan hakları, eşitlik, özgürlük gibi konularda önemli adımlar atılmıştır. İki taraf için sorunların yaşandığı konularda kusursuz bir şekilde anlaşmanın sağlanması mümkün olmamıştır. Rusya ile AB için de her zaman ilişkilerin uyumlu bir seyir takip ettiğini söylemek mümkün olmasa da genel olarak, anlaşmanın sağlanması için uygun bir zemin oluşturulmuştur. Her devletin kendi çıkarları gereği oluşturduğu farklı politikaların, taraflarca adil bir rekabet olarak değerlendirilmesi bu durum için bir örnek olmuştur. Her dönem olduğu gibi küresel bazda önem arz eden coğrafyaların kaderi olan kriz dönemleri ve dönemin en önemli sorunlarından olan Suriye meselesi, tarafları ekonomi odaklı sorunlara çözümler aramaya yönlendirmiştir.

Ekonomi alanında diyalogların iyi bir şekilde ilerlemesiyle gelişimler sağlanırken 2013 tarihinde Ukrayna’da yaşanan krizler, ayrılıkçı hareketler ve ilhaklar iki taraf arasında gelişimlerde duraksamalara neden olmuştur. Siyasi olayların ekonomiyi şekillendirmesiyle politik ilişkilerin düzenlenmesi zinciri güçlerin birbirlerine karşı ortaya koydukları yumuşak ve sert güç tavırları olarak kendisini gösterirken, ikili ilişkilerde devletlerin kendilerini karşıt güçlerin gözünden görmesine imkan tanıyarak devletlere oluşan çerçevenin dışından bakabilme imkanı tanımıştır. Bu kriz dönemi bazı aktörlerde yeniden Soğuk Savaş yıllarına geri gidildiği endişesi oluştursa da, Ukrayna’da gerçekleşen durum daha çok yeni bir dönemin sahneye çıkmaya hazırlandığı soğuk barış düzeni niteliği taşımıştır. Devletlerin uyguladıkları politikaların daha çok soğuk barış düzeni ile bağdaştırılmasına neden olan, kendi

politikalarını uygulamaya koyarken, hiçbir mücadelede bulunmadan mücadele etme faaliyetlerinde bulunmalarından kaynaklanmıştır. AB açısından bu durumu ele aldığımızda, Rusya'nın Ukrayna üzerindeki emelleri doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemlerin tarafsızca doğru olmadığını, Rusya'ya karşı uyguladığı ekonomik ve siyasi içerikli yaptırımlarla göstermeye çalışmıştır. Rusya'nın sürekli olarak tarihi mirasını öne sürerek geliştirdiği tüm eylemlerin sonucunun, kendi toprak bütünlüğünü koruma odaklı olması ile AB'nin bu davranışında aslında Rusya'nın kendi politikasını, Ukrayna üzerinde empati kurması sağlanarak gösterilmeye çalışılmıştır. Rusya'nın ise bu davranışlarının psikolojik karşılığını, geçmişte yaşadığı dağlımlar sonucunda kaybettiği devletler ve günümüzde bu devletlerin her an Batı'yla entegre olmasından kaynaklanan endişesi oluşturmuştur.

Rusya, Soğuk Savaş sonrasında mevcut düzene uygun olarak silahlanma, ekonomik gücünü artırma yönünde ve kendisini güvence altına alma isteği çerçevesinde, Yakın Çevre politikasını uygulamaya koymuştur. Bu davranışı ise NATO'dan gelebilecek herhangi bir tehdide karşı koyma doğrultusundaki hazırlıklı olma durumundan kaynaklanmıştır. Eski Sovyet ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla kendisinden ayrılması ve bunun üzerine bu ülkelerin Avrupa Birliği'ne üye olmaları durumu, Rusya tarafından tehdit algılamalarını giderek şiddetlendirmiştir. Ülkelerin diğer Batılı devletler ya da AB ile yakınlaşmasının yanı sıra Rusya'dan uzaklaşmaları, aynı zamanda da bir kutuplaşma oluşumunun da gerçekleşeceğinin sinyallerini vermiştir. AB'nin bu genişleme dalgalarında Rusya'yı en derinden etkileyen şey sadece Avrupa'dan ya da Batı'dan gelen tehdit olarak ülkelerin kaybı olarak nitelendirilmemiştir. Tüm bu etkenler ışığında fotoğrafa geniş bir çerçeveden bakıldığında, Rusya'yı bu yaptırımlara ve önlemlere iten şeyin önemli ideali olan Karadeniz'e sahip olma amacından da uzaklaşmak durumunda kalması olmuştur.

Rusya'nın geliştirdiği politikalar kapsamında AB tarafından gelen cevaplar da genel olarak yeni politikalar oluşturulması yönünde kendisini göstermiştir. AB tarafından bu kapsamda Avrupa Komşuluk Politikası'nın, AB genişleme sürecine paralel olarak oluşturulması ve geliştirilmesi kapsamında yaşanan değişimler ile yalnızca üye 16 ülkeyi kapsamakla kalmayıp daha geniş bir diyalog sürecini de

beraberinde getirmiştir. Genişlemeyle birlikte artan işbirliği ihtiyacı ekonomik ve siyasi alanlarla etkileşimlerin artırılması gerekliliğini doğurmuştur. AB'nin kendi içinde birçok farklı devlet barındırması sebebiyle yaşadığı bu görüş ayrılıklarını önlemek amacıyla oluşturduğu Avrupa Komşuluk Politikası, Rusya tarafından olumlu karşılanmamıştır. Çünkü bu yeni projelerin her biri Rusya için kendi varlığının tehdit edilmesi ve eskiden sahip olduğu hayat sahasına yeniden kavuşma hayalinden giderek uzaklaşması anlamına gelmekteydi. Rusya'ya göre AB'nin Komşuluk Politikası başarılı bir şekilde devreye girdiği anda, kendisi de etkileşime girmek istemediği diğer ülkelerle mecburi bir ilişki içine girmek durumunda kalması anlamına gelmekteydi. Ancak Rusya üçüncü ülkelerle herhangi bir ilişki kurmak istememiştir. Bu durumun mevcut durumunda gerileyici etki oluşturması düşüncesine sahip Rusya'nın, küresel alandaki varlığını etkileyerek istikrarın da bozulacağı yönündeki kaygılarından kaynaklanmıştır. Rusya ile AB'nin stratejik kapsamlı ortaklık anlaşması konusunda anlaşmaya varamaması, kendilerine ortak alanlar belirleyerek askeri, ekonomik, siyasi ve güvenlik sağlama politikalarına öncelik vermişlerdir. Bu politikalar sayesinde AB de Rusya üzerindeki emellerine ulaşmayı planlamıştır. Rusya'da demokratik bir yapı zemininde istikrar sağlanarak güvenliğin sağlanmasını amaçlayan AB, bu ortaklığı kendi amaçları için bir aracı olarak kullanmaya odaklanmıştır. Ancak ilişkiler ortak alan stratejileri ve oluşturulan anlaşmalara rağmen beklendiği şekilde istikrarlı bir şekilde devam etmemiştir. Nasıl ki Rusya'nın Rusya olma sürecini belirleyen koşullar 1990 tarihinden itibaren farklı bir şekilde ilerlediyse, AB için ise bu sürecin gelişimi 2003 yıllarından itibaren başlamıştır. Krizlerin oldukça şiddetlendiği bu tarihte AB'nin tutumu ülkelere karşı farklı bir şekilde değişim göstermiştir. AB'nin bu konudaki görüşü kendi üye ülkelerinin güvenlik menfaatlerini koruma çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bugün çevre ülkede gerçekleşen herhangi bir saldırı, komşu ülkesinin sınır güvenliğini büyük ölçüde tehdit unsuru olmaktadır. ABD'nin küresel güç olma amaçlı saldırıları ve bu saldırıların sebep olduğu küresel krizler, AB'nin geliştirdiği yeni politikalar ve bu politikalarla birçok ülkeyi kendi birliğine dahil etmesi gibi gelişmeler Rusya'da kendi sınırlarını çizme ihtiyacı doğurmuştur. Geçmişte sahip olduğu güce ve coğrafyaya yeniden sahip olma arzusuyla bu izlerin yakından görülebileceği bir oluşum 1991 tarihinde Bağımsız Devletler Topluluğu ile ortaya çıkmıştır. Aslında şimdiye kadar bahsedilen gelişmeler ile görülen o ki devletlerin

küresel rekabet ortamında dev güç yarışları çerçevesinde gerçekleştirdikleri yeni politika stratejileri, karşıt aktörler tarafından tehdit algılamalarına neden olmuştur. Her devlet bir sonraki adımını da bu algılamalar eşliğinde gerçekleştirmiştir. Bu sonsuz güç mücadelelerini dikkate aldığımızda yeni politikaların oluşmaya devam edeceğinin de tahmin edilmesi zor değildir. Her bir büyük gücün, küresel dünyada oldukça etkili krizlere sebep olan adımları aslında bir diğer büyük güç için kendi varlığını gösterme adına gerçekleştirdiği eylemlerden oluşmuştur. Rusya ve ABD gibi süper güçlerin, kendilerine göre küçük devlet olarak niteledikleri bu devletlere uyguladıkları politikalar da tamamen o devletlerin kaybedilmesine neden olmayacak ancak ciddi bir uyarı etkisi oluşturacak yaptırımlar şeklinde kendisini göstermiştir. Rusya'nın BDT oluşumuyla tamamen hedeflediği politikalara ulaşmasının sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi de beklenmemiştir. Çünkü BDT üyesi devletlerin de Batı'ya olan yakın duruşları bu konuda sorunları da beraberinde getirmiştir. Sorunların kaynağı yalnızca Batı odaklı devletlerden kaynaklanmamıştır. Batı'ya yakın olma amacı gütmeyen devletlerle de ilişkilerin sorunsuz bir şekilde ilerlememiştir. Bu durum kendisini politikalar arası çatışmalar şeklinde göstermiştir.

Rusya'nın kendi stratejik çıkarlarına uygun ideallere dayandırarak yürütmeye çalıştığı politikalar ile AB'nin ortaya sunduğu politikalar kapsamında çıkan uyuşmazlıklar, bu iki aktörün anlaşmasını da zaman zaman zorlaştırmıştır. Direkt olarak tepkilerini birbirlerine karşı göstermek yerine, uydu devletler üzerinde baskı ve sert güç kullanım yolunu tercih etmeleriyle kendilerini göstermişlerdir. İkili ilişkilerin inişli çıkışlı ilerlemesi ve farklı tarihlerde yaşanan önemli gelişmelerin de etkisi sonucunda aralarında anlaşma sağlanacak konularda öncelikler değiştirilerek daha çok ekonomik alanda işbirliği ve etkileşimlerin artırılmasına yönelim sağlanmıştır. Genel olarak AB ile Rusya arasındaki ilişkilerin karşılıklı bağımlılık esasına dayalı olduğu görülmüştür. AB'nin Rusya'dan enerji bağlamında fayda sağlaması karşılığında ekonomisinin gelişmesi ve bunun bir sonucu olarak yatırımlarının güçlenmesi esasında AB'nin karşılıklı ilişkilerindeki genel hedeflerinin parçası olmuştur. İlişkilerin tek taraflı amaç çerçevesinde yürütülmediği de bir başka gerçektir. Rusya'nın da kendisine göre belirlediği ekonomik hedefleri çerçevesinde AB'nin bu süreci hızlandırıp geliştirici bir güç olarak görülmesi oldukça açıktır. Rusya'nın ABD ve diğer Batılı

devletler karşısında AB'yi kendisine daha yakın olarak görmesi de bu dostluğu daha doğal bir zemine dayandırmıştır. İki aktör kendi ilişkilerini geliştirme hedeflerinin yanı sıra uluslar arası alanda da birçok sorunun çözümü için birlikte hareket etmişlerdir. Ekonominin daha iyi bir boyuta taşınması, göç, terör, ayrılıkçılık gibi sorunların neden olduğu siyasi istikrarsızlıkların çözüme kavuşturulması ve daha birçok konuda ortak çalışmalar yaptıkları gözlenmiştir.

Devletlerin ilişkilerini kendi uluslararası çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdiği politikalar oldukça etkilemiştir. Rusya'nın Ukrayna'nın bağımsızlık kazanmasının ardından ve özellikle Putin'in devlet başkanı olmasıyla yeni bir döneme girdiği açıkça görülmüştür. Putin, çok taraflı dış politika ilkesiyle yola çıkarak, gerektiğinde ABD hegemonyası karşısında özellikle Irak'ın işgalinde görüldüğü gibi kararlı bir tutum sergilemiş, gerektiğinde de yerini kesinleştirmek adına işbirliğine daha yakın politikaları tercih etmiştir bu tutumunu 11 Eylül sonrasında (Dural, 2016) daha açık bir şekilde görmek mümkün olmuştur. Rusya'nın devlet başkanları dönemi sırasıyla değişim göstermiştir ancak değişmeyen şey her seferinde Rusya'nın politikalarının giderek sertleşmesi olmuştur. SSCB'nin dağılmasının ardından genel olarak yeniden bir Rusya meydana getirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda bir bütünleşme öngörerek daha çok Rus ve Slav halklarından oluşan Ukrayna, Belarus ve Kazakistan gibi ülkeleri içeren yeni bir Rusya oluşturmayı amaçlamıştır.

Etnik kimlik ve güvenlik problemlerinin sıkça yaşandığını dönemde dış politika konuları da tartışmalı hale gelmiştir. 1991'li yıllarda Batı ile entegre olma düşüncesi hakim olsa da yeterince Batı desteği alamaması neticesinde yerini Avrasyacı politikaya bırakmıştır. Dağılmadan sonra Rusya'nın genel olarak sıcak denizlere inmek, önemli bir kaynağı olan petrol boru hatlarını geliştirmek, milli kimlik ve dinsel olarak halklar arasında birliği sağlama hedeflediği politikalarından bazılarıdır. Bu hedeflerini gerçekleştirmek için ise Batı'dan da gerekli desteği görememesi üzerine, daha çok Çin, İslam coğrafyası ve Hindistan gibi ülkelerde işbirliği ve diyaloglarını geliştirerek hedeflerinde başarılı olmayı planlamıştır. Aslında Rusya'yı Batı'dan uzaklaştıran şey her ne kadar istediği Batı desteğini alamamaktan kaynaklansa da tek neden olarak saymak mümkün değildir. Aynı zamanda NATO'nun bazı önemli eylem kararlarını tek başına alma tercihi, Rusya'yı Batı'dan uzaklaştıran sebeplerden biri

olmuştur. Rusya'nın politikalarında dönemsel olarak görülen değişimler neticesinde 2001 tarihine kadar bakıldığında AB ile daha yakın bir ilişki izlediği görülürken, bu tarihten sonra yüzünü ABD'ye dönerek ABD ile daha çok yakınlaşmıştır. Ancak sürekli ilişkiler bu zeminde ilerleme kaydetmemiştir. Politikalar ve idari yöneticiler değişse de dönemin değişmeyen düşüncesi Rusya'nın eski gücüne kavuşmasını sağlamak olmuştur. Rusya'nın özellikle dış politikasında ABD ile ilişkilerinin oldukça önem arz etmesi ve ABD'nin bazı önemli konularda tek süper güçmüş gibi hareket etmesi, Rusya'yı farklı ittifaklar kurmaya yöneltmiştir. Rusya'nın kendi toprak bütünlüğünü ve sınır güvenliğini tehdit eden durumlar dolayısıyla Batı'dan uzaklaşması ile Batı dışı ittifaklara yönlenmesine neden olmuştur. Tüm bu tehdit algılamaları çerçevesinde Rusya'nı geliştirdiği politikalar daha çok Ukrayna üzerinden kendisini göstermiştir. Rusya'nın SSCB ruhuyla yeni bir Rusya oluşturma düşüncesinin temelinde kültürel ve kimliksel bağların kullanılarak bir birlik sağlama düşüncesi yatmıştır. Bu düşüncesi ise daha çok dini konuları ön plana çıkarmak üzere kilisesel sorunları da gündeme getirmiştir. Kültürel birliktelikle Slavyan halka duyduğu ihtiyacın dini destekle sağlanabileceği ve bu desteğin de ancak Rus Ortodoks Kilisesi tarafından verilebileceği gerçeği beraberinde bir takım sorunlar da getirmiştir. Ukrayna'nın o dönem Moskova Patrikhanesi'ne bağlı olmasına rağmen kendisine ait bağımsız bir kimlik oluşturma isteği Rusya için istenmeyen bir durum olmuştur. Çünkü böyle bir bağımsız var oluş yaşandığı takdirde, Ukrayna'nın Rusya'dan tamamıyla kopması da mümkün olacaktır. Ukrayna'nın bağımsız olması Rusya için bir kopuş olarak değerlendirilirken ABD açısından ise bu kopuş bir nevi Rusya'ya karşı tampon ülke anlamına gelmekteydi. Rusya'nın doğal gazının tamamına yakınının Ukrayna üzerinden geçmesi AB ve Batılı aktörleri sevindirmiştir. Devlet politikalarının her biri kendi çıkarları doğrultusunda yürütülmek istense de sürecin işlediği rota istekler doğrultusunda oluşturulamamıştır. Rusya Ukrayna'nın Batı'ya yaklaşmasını hiç istemediği için Ukrayna'ya da her türlü desteğini azaltmıştır. Ancak böyle yaparak farkında olmadan Ukrayna'yı daha çok batı ittifaklarına yakınlaştırmıştır.

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yaptığı ciddi tehditlerin somut sonucu Kırım'ı ilhak etmesi olmuştur. Kırım ilhakı başta ABD olmak üzere İngiltere, Fransa ve hatta

Türkiye tarafından da meşru olarak görülmemiştir. Ancak Rusya bu uyarıların hiçbirini dikkate almamıştır ve Kırım'ı kendisine bağlamıştır. Bu durumun gerçekleşmesinde Rusya'nın hem ekonomik hem de enerji ve güvenlik alanlarını garanti altına alma isteği yatmıştır. Ukrayna'nın AB ve Batı'yla bu denli yaklaşacağını tahmin etmeyen Rusya kendi çıkarları doğrultusunda yaptırımlar uygulamaya koymuştur. AB'nin kendi genişlemesi bakımından ve ekonomik anlamda Ukrayna iyi bir pazar anlamına gelmekteydi. Bu durumun farkında olan Rusya'nın ise tehdit algılamaları şiddetini artırmıştır ve ekonomik yaptırımlar uygulayarak Ukrayna'nın yapacağı işbirliklerinin önünü kesmeyi amaçlamıştır ki nitekim AB ile yapacağı Ortaklık Anlaşması'nı engellemesi de bu uğraşında başarılı olduğunu göstermiştir. Ukrayna'da şiddetli gösterilerin de başlamasına sebep olan bu durum ardından çeşitli krizleri de beraberinde getirmiştir. Ukrayna'da krizlere neden olan Rus baskısının, Rusya'nın Ukrayna'daki tarihsel kültürel mirastan etnik kimliksel varlığı korumaya kadar bu işgalleri haklı kılacak birçok sebebi olsa da yine de meşru kılamamıştır. Ancak bu durum Rusya'yı bir adım geriye çekmemiştir. Putin bu durumu, Suriye ve Irak Krizi için vurgu yaparak diğer devletlerin de kendi çıkarları doğrultusunda silah kullanımına başvurduğu gerekçesine dayandırmıştır. Batı'nın Ukrayna meselelerine ve topraklarına Rusya tarafından fazla müdahil olduğu iddiası da Rusya'nın bu tavrını mecbur kılmıştır. Kendisi için yapılan hiçbir suçlamaları kabul etmeyen Rusya, bu doğrultuda süper güç olma gibi bir iddiasının bulunmadığını da özellikle vurgulamıştır. Aslında Rusya'nın bölgedeki temel hedefi güvenliğin sağlanması olmuştur.

İkili ilişkilerde dengenin sağlanamaması üzerine çıkan anlaşmazlıklar sonucunda devletlerin güçlü olduğu alanlarını, karşı devleti zayıf yönlerinden vurma amacıyla kullanması kimi zaman sert yaptırımlar şeklinde kendisini göstermiştir. Özellikle Rusya'nın enerji alanındaki hissedilir varlığı, anlaşmazlık durumunda Rusya'nın derhal doğal gazı keserek istediğini karşı ülkeye yaptırma politikalarını ortaya çıkararak karşı ülkelerin zor durumda kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumla sıkça karşılaşan Avrupa Birliği, enerji ihtiyacını karşılayabilmek adına yeni ve Rusya'ya bağlı olmayan ittifak arayışına girmiştir. Bu ihtiyacı doğrultusunda Ukrayna, bağımsız bir devlet olmasıyla AB için iyi bir müttefik olmuştur. Ancak

Rusya'nın bu durumu engelleme girişimleri ikili ortaklığı hiç de kolay bir hale getirmemiştir. Tehdit algılaması yalnızca Rusya tarafından hissedilen bir durum değildir. AB'nin de Rusya'yı kontrol altına alacak şekilde nükleer tedbirler alması bu tehdit algılamasının bir sonucu olmuştur. AB ve Rusya ilişkilerinde enerji oldukça önemli bir yeri kaplasa da bir o kadar önemli bir sorun daha Ukrayna'da çıkan krizlerle meydana gelmiştir. AB içinde barındırdığı çeşitli ülkelerin yer aldığı önemli coğrafyaları kapsamasıyla ve aynı zamanda bu ülkelerin yüksek oranda enerjiye olan ihtiyaçları AB'yi enerjiye bağımlı hale getirmiştir. Yüksek orandaki bu enerji bağımlılığına paralel olarak enerji üretecek yeterli veriye sahip olmaması Rusya'ya bu konudaki bağımlılığını artırmıştır. Bu bağımlılığın, Rusya ile Ukrayna arasındaki siyasi krizlerin AB ülkelerini de olumsuz etkileyecek şekilde enerji krizine dönüşmesi ve Rusya'dan AB ülkelerine ulaşan doğal gaz akışının kesintiye uğraması, enerji arz güvenliğini AB'nin enerji alanındaki en önemli gündemi haline getirmiştir (Kakışım, 2019). Ukrayna'da başlayan Rusya ile çeşitli gerilimlere neden olan 2006, 2009 ve 2014 yıllarında AB ülkeleri de bu gerilimlerden enerji yönünde nasibini almıştır (Ulan, Ural, 2014: s. 449). 2006 tarihinde yapılan seçimlerle iktidara gelen Yuşçenko'nun Rusya karşı olumsuz yaklaşımı iki ülkeyi birbirilerinden uzaklaştırmıştır. Rusya bu durumda en önemli silahı olan enerjiyi kullanarak Ukrayna'yı zor durumda bırakmıştır.

Ukrayna'nın doğal gazının ve enerjisinin kesilmesi AB ülkelerine de olumsuz yansımıştır. Ukrayna'nın transit geçiş güzergahı avantajıyla enerji nakli için Ukrayna'yı kullanan AB'li devletlerin de enerji ulaşımı engellenmiştir. Kriz yalnızca bu yıl ile sınırlı kalmamış, 2009 yılına geldiğinde Rusya ve Gürcistan arasında yaşanan gerilimde Ukrayna'nın desteğini Gürcistan'dan yana kullanmasıyla Rusya ile arasındaki ilişkiler henüz içinden çıkamadığı kriz döneminin şiddetini artırmıştır. Enerji ve doğal gaz gibi önemli ticari ilişkilerin sağlandığı kaynakların sürekli olarak kesintiye uğraması Avrupa ülkelerini ve transit geçiş sağlayan birçok Güney ülkelerini de zor durumda bırakmıştır. Kısa süreli önlemler de işe yaramayınca yeni ittifaklar arama isteği giderek artmıştır. 2014 tarihinde Ukrayna'da tekrardan iktidarın değişmesi ve bu iktidar ile Ukrayna'nın yüzünü Batı'ya çevirmesi Rusya ile arasında yeni bir krize neden olmuştur. Aslında iki ülke arasında yaşanan herhangi bir

anlaşmazlığın doğal bir sonucu olarak enerji ve doğal gaz alanlarında yeni krizler oluşmuştur. Rusya kendi çıkarları doğrultusunda istemediği bir durumla karşılaştığı anda en etkin gücü olan enerji ve doğal gaz alanlarında yaptırımlar uygulayarak ülkelere istediği politikaları benimsetme yoluna gitmiştir. Rusya Ukrayna'yı by-pass ederek enerji geçişini sağlamak adına yeni enerji nakil güzargahları meydana getiren projeler oluşturmuştur. Avrupa ülkeleri de her ne kadar Rusya'nın doğal gazına güvenemeyeceklerinin farkında olsalar da yine de Rusya ile enerji alanında ticari partnerliklerini sürdürmeye devam etmektedirler. Ancak enerji ihtiyacının sağlandığı ülkelerle yaşanan sorunlar sonucunda ticari alanlarının bulanıklaşması sonucunda AB kendi enerji politikasını oluşturmaya yönelmiştir. AB'nin 2006 yılından itibaren artan enerji alanında kapsamlı çalışması günümüze kadar yansımıştır. Daha çok çevre ve sürdürülebilirlik kapsamında, tam bir bütünleşme hedefli, yenilenebilir enerji projelerini oluşturmayı ve geliştirmeyi amaçladığı ortaya koyduğu çalışmalardan da görülmektedir.

Rusya ile normal seyirde takip eden AB ilişkileri genel olarak bakıldığında, diğer devletlerde yaşanan herhangi bir sorundan dolayı olarak etkilenecek sonrasında ilişkilerin sekteye uğramasına neden olmuştur. Özellikle Ukrayna'da yaşanan krizlerin her bir aşamasında AB ile Rusya ilişkilerinde bozulmalara neden olmuştur. Daha çok enerji alanında kapsamlı ilişkiler yürüten Rusya ve AB ilişkileri en ufak bir krizde yaralanması enerji alanında gerçekleşmiştir. Görülen o ki önümüzdeki günlerde de Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan bu gerilimlerin devam etmesi halinde AB ülkeleri doğal gazlarında kesintiler yaşaması kaçınılmaz olacaktır. Bu gelişmeler neticesinde AB'nin enerji alanında dışa bağımlılığını azaltma adına geliştirdiği projelerinin bu dönemden sonra da giderek artacağı beklenmektedir. Tüm yaşanan bu gelişmeler dahilinde ortaya çıkan sonuç, bir ülkenin karşı bir ülkeden gelen herhangi tehdit içeren durumuna karşı aldığı önlemler, ülkelerin aralarında güven bağının eksik oluşundan kaynaklanmıştır. Karşılıklı güvenlik algılamasının tamamıyla sağlanması durumunda tedbir alımına duyulan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.

Tüm bu sorunlara Ukrayna perspektifinden bakacak olursak, özellikle 2004 tarihinden itibaren Ukrayna'nın içinde bulunduğu ayrışma ile gelen değişim, krizlerin patlak vermesi, diğer güçlerin politikalarını da oldukça etkilemiştir. Rusya bu

dönemde daha çok Ukrayna'nın Batı ve Batılı devletlerle entegre olma ideallerini engelleme yönünde çabalamıştır. Bu dönemde de Rusya'nın AB ve Batı ile ilişkileri zaman zaman gerilmiştir. Ukrayna'da ilk olarak iktidar karşıtı başlayan isyanlar daha sonra giderek şiddetlenmiştir ve ülkede Batı yanlısı ve Rus yanlısı olmak üzere ayrımlara da neden olmuştur. Rusya'nın Ukrayna gidişatında endişeyle karşıladığı Batılı olma sevdası, Rusya'nın bu süreçten sonra tepkisini daha şiddetli bir şekilde göstermesine neden olmuştur. Ukrayna'nın özellikle 2013 yılı sonrası AB'ye yakın tutumu ve ortaklık kapsamlı girişimlerinin oldukça arttığı gözlenmiştir. Rusya her ne kadar bu duruma tepkili olmuş olsa da ikili ilişkilerde gerginliği tırmandıran olaylardan biri olan ve günümüzde de halen açığa kavuşmamış olan MH17 Sefer Malezya uçağının düşürülmesi olmuştur. MH17 Sefer sayılı uçağın Ukrayna Rusya sınıra yaklaştığı sırada düşürüldüğü kaydedilmiştir ve Uluslararası Ortak Soruşturma Ekibi tarafından uçağın Ruslar tarafından düşürüldüğü açıklanmıştır. Hollanda'nın söz konusu olaydaki zanlının iadesine ilişkin talebi üzerine Rus yetkililerden gelen cevap, Rusya'da bulunmadığı için Tsmeach hakkındaki tutuklama talebinin yerine getirilemediği şeklinde olmuştur (Özkan, 2019). Olayın Rusya ve Ukrayna arasında gerçekleşmesine rağmen uçağın içinde var olan diğer ülkelerin vatandaşları da olaya dahil olmak durumunda kalmışlardır. Hollanda adının olayda geçmesiyle AB'nin de bir nevi olaya karışması Rusya'ya karşı müdahale elini güçlendirmiştir. Ancak Rusya tüm soğukkanlılığıyla olayla ilgili suçlamaları kabul etmemiştir. Halen devam eden bu belirsizlik taraflar arasındaki gergin atmosferi de korumaktadır.

Ukrayna'nın Rusya için önem arz ettiği tarihi, kimliği, ekonomik emelleri açısından zaten bilinen bir gerçektir. Ancak bunun dışında Ukrayna ile veya Ukrayna olmadan da yaşanan krizler bir nevi domino etkisi şeklinde birbirlerini etkilemiştir. Devletlerin birbirlerinden sağladıkları çıkarlar bu durumun en önemli sebebini oluşturmuştur. 2020 yılının Mart ayında gerçekleşen Rusya'nın Ukrayna'ya gemi yapımı ile ilgili bilgileri sızdırmak için casus göndermesi ve bu kişinin Ukrayna Güvenlik Servisi tarafından tespit edilmesi iki ülke arasında bir krize daha yol açsa da Nisan ayında Ukrayna'ya esirlerinin geri verilmesi iki ülke arasında olumlu bir atmosfer oluşmasına bir nevi katkıda bulunmuştur (BirGün, 2020). Ukrayna da içinde bulunduğu yıllarca süren bu kriz durumundan aydınlık bir şekilde kurtulması söz

konusu olmuş bir ülke değildir. Kriz yaşadığı yıllarda oldukça zorlanan Ukrayna, kendi ülke içinde de bölünmeler yaşamıştır. Ukrayna'nın bağımsızlığından itibaren kendi ülkesine özgü politikalar doğrultusunda hareket etme isteği de giderek artmıştır. Rusya'nın kendisi üzerinde uyguladığı baskılardan kurtulmak isterken yüzünü daha çok Batı'ya çevirmiş aynı zamanda da AB ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmiştir. Rusya ile Avrupa Birliği ilişkilerinin ise bugün krizlerle gündeme gelmesi; güven eksikliği, yönetim krizi ve iki ortaktan paylaşılması beklenen stratejik yakınlaşma amacının yokluğundan (Özgöker, Musaoğlu, 2008) kaynaklanmıştır.

3.2.AB ile Ukrayna Arasında İmzalanamayan Ortaklık Anlaşması Sonrası İlişkiler

Ukrayna enerji kaynakları bakımından transit geçiş yollarını bağlayıcı bir ülke olarak Avrupa Birliği'nin temasını da bu doğrultuda yakınlaştırdığı bir ülke olmuştur. Kuruluşunun temelleri enerji üzerine olan Topluluk olan AB'nin, bu kapsamda ortaya çıkan ihtiyaçlarının da büyük bir bölümünün enerjiye bağımlı olmasına neden olmuştur. Enerjiye olan bu bağımlılık, Avrupa Birliği'ni enerji bakımından zengin olan devletlerle ittifak yapmaya yönlendirmiştir. Rusya ile ikili ilişkilerinin normal bir şekilde ilerlediği dönemde enerji ihtiyacını Rusya'dan karşılayan AB, SSCB'nin dağılmasıyla beraber bağımsız devletlerin ortaya çıkması ile enerji konusundaki partnerini değiştirme yoluna gitmiştir. Ukrayna bu bakımdan AB için yeni bir can damarı niteliği taşımıştır. Çünkü aktörler için birincil öneme sahip olan güvenliğin sağlanması, yeni ticari yollar bulunduğu da dikkat edilen en temel unsur olmuştur. Avrupa Birliği'nin arz problemi yaşamaması ve petrol fiyatlarının da düşük bir seviyede olması (Ultan, Ural, 2014: s. 447) nedeniyle ortak bir enerji politikasına olan ihtiyacını ortadan kaldırmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomisinde enerjinin geniş bir yer kaplaması neticesinde AB de enerji alanında önemini giderek artırmıştır.

Ancak AB kuruluşundan itibaren birçok krizlere şahit olmuştur. Ekonomik krizlerin özellikle 1970'li yıllarda yaşanan büyük krizin etkisinin küresel ölçekte yayılması, enerji alanında ekonomik düşüslere neden olmuştur. Bu durum Birliği enerji alanında kendi politikasını oluşturmaya yöneltmiştir. Kriz ilk olarak olumsuz

algılara sebebiyet verse de bazen olumsuzluklardan doğan olumlu sonuçları da beraberinde getirmektedir. 1970'lerde yaşanan kriz de dünya ekonomisini sarsmış olsa da bu kriz sayesinde devletler aslında yeni politika üretme yolları da aramaya başlamışlardır. Enerjinin tükenmeyecekmiş gibi hızlı bir şekilde tüketilmesi ve tüketilirken de herhangi bir önlem alınmaması kaynakların tedarik edilmesinde sıkıntılara neden olmuştur. Bu sıkıntılarla beraber devletler, kaynak kullanımında daha verimli olmaya yönelmişler ve kaynakların tükenmemesi için kendisini yenileyebilen kaynakların üretimine ağırlık vermişlerdir.

Avrupa Birliği'nin kuruluşunun da temeli olan Kömür Çelik Anlaşması'ndan anlaşılacağı üzere, kriz ile beraber petrole olan bağımlılığın devletlerin ellerini kollarını bağlar hale gelmesiyle beraber artık bu kaynağın ikamesinin kömür ve çelik ile yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Yaklaşık yirmi yıl öncesinden bu kapsamda gerçekleştirilecek stratejilerin belirlenmesi de bu sayede gerçekleşmiştir. Stratejilerin içeriği genel olarak enerji kapasitesinin artırılması için gerekli kaynakların üretiminin artırılması ve bu artış sağlanırken güvenlik ortamının tamamen sağlanmasının gerekliliği ön planda yer alan hususlar olmuştur. Tüm bu gelişimlerin ise teknolojik ortamlarda sağlanmasının doğal bir sonucu olarak, teknolojinin geliştirilmesi için gereken çalışmalar da hız kazanmıştır.

Devletlerin kaynak kullanımında dikkatli bir şekilde hareket etmesi ve genel olarak enerji alanında planladıkları adımlar için birbirleriyle koordine bir şekilde hareket etmeleriyle, enerjide hedeflenen tasarrufun ilk başarısını 1990'lı yıllarda elde etmişlerdir. Bu yıllarda daha çok enerji tüketiminin kontrol altına alınmasıyla beraber çevre korumasının artırılması ve bunun için yeni enerji ulaşım ağının güvenli bir şekilde oluşturulması ve enerji alanında kendi piyasasının oluşumunun sağlanması konularına dikkat edilmiştir. Avrupa Birliği'nin enerjiye olan bağımlılığın oldukça fazla olması, Rusya'ya da bağımlı bir birlik olmasına neden olmuştur. Rusya, AB'nin enerji ihtiyacının önemli bir bölümünü karşılamaktadır. SSCB dağıldıktan sonra birçok devlet de bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak bağımsızlık kazanan devletler sonraki yıllarda Rusya'nın baskılarından bir türlü kurtulamamışlardır. Özellikle baskıları şiddetli bir şekilde hisseden ülke Ukrayna ve Gürcistan olmuştur. Rusya'nın en önemli kaynaklarından biri olan enerjinin, Avrupa Birliği'ne transferi

gerçekleştirilirken Rusya'nın genel olarak Ukrayna üzerinden bir yol izlemesi Ukrayna'da krizlerin niçin bu denli devamlı ve şiddetli olduğunu da kanıtlar niteliktedir. Ukrayna bu bakımdan önemli bir ülke olmuştur. Rusya'dan bağımsız bir devlet olarak var olması, ülkesinde bu bağımsızlıktan sonra krizli ve çatışmalı geçen yılları da beraberinde getirmiştir.

Rusya'nın enerji kaynağını uluslararası platformda etkin bir şekilde kullanması ve güçlü bir aktör olma isteği doğrultusunda rakip olabilecek herhangi bir gücü yolundan çekmek için gereken her türlü yola başvurmuştur. Bu yollardan biri Ukrayna'dan geçtiği için, kendisine olan ihtiyacın azalacağı endişesiyle karşı karşıya kalması durumunun doğal bir sonucu olarak Ukrayna üzerindeki baskılarını giderek artırmıştır. İlk olarak ekonomik yaptırımlarla yumuşak bir şekilde güç kullanımına başvuran Rusya, gereken yerlerde de sert güç kullanımından kaçınmamıştır. Sert güç kapsamında gerçekleştirdiği işgal ve ilhakları kendi güvenliğinin tehdit edilmesinin doğal bir sonucu olduğunu savunmuştur ve işgallerin haksızlığını kabul etmemiştir.

Avrupa Birliği ise Rusya'nın bu sert tutumu karşısında enerji alanında kendisine yeni partnerler aramaya yönelmiştir. Bu çerçevede Ukrayna ile daha çok yaklaşmıştır. Rusya'nın yaptırımları ve herhangi bir durumda gaz akışının kesilmesi, Avrupa Birliği'ni doğal gaz projelerine yöneltmiştir ve bu hayati ihtiyaç doğrultusunda Nabocco Boru Hattı Projesi'ni oluşturmuştur. Ukrayna'nın Rusya doğal gazını taşıyan önemli bir transit geçiş ülkesi olması, krizlerin enerji alanında oldukça yoğun hissedilmesine neden olmuştur. Ukrayna krizinin temelinde toplumsal bölünmüşlük, etnik kökene dayalı milliyetçilik, 90'lı yıllarda başlayan IMF'nin neoliberal dönüşüm politikalarının başarısızlıkla sonuçlanması ile artan yolsuzluk ve yoksulluğun artması ile yanlış uygulanan enerji politikaları yatmaktadır (Uktan, Ural, 2014: s. 449).

2008 tarihinde AB'nin Ukrayna'yı da içine alan, eski Sovyet ülkelerini kapsayan ortaklık programına davet etmesiyle Rusya'nın karşıt tepkileri başlamıştır. İlk tepki Rusya'nın Gürcistan saldırısı ile gelmiştir. Ardından 2013 tarihinde, AB ile Ortaklık Anlaşması'nın Ukrayna tarafından imzalanmaması üzerine kriz dönemi başlamıştır. İlk olarak protestolar AB yanlısı ve hükümet üzerine gerçekleşmiştir. Ardından Rusya'nın Kırım'ı işgaliyle sorun, Ukrayna ile Rusya arasından çıkıp

uluslararası bir boyut kazanmıştır. Dünya düzeninde ise bu durum yeni bir soğuk savaş mı başlıyor düşüncesine neden olmuştur. AB Ukrayna'nın imzalamadığı Ortaklık Anlaşması'na tepkisini, Kiev'de gerçekleşen Euro meydan protestolarına verdiği destekle göstermiştir. Ancak bölgede yaşanan krizin ciddi insani kayıplara neden olması AB'yi de birçok açıdan yaptırımlar uygulamaya yöneltmiştir.

2013 yılından itibaren gelişen süreçte AB ve Moskova ilişkilerine baktığımızda ise Yanukoviç'in genel olarak uyguladığı siyaset mevcut durumu koruma üzerine "denge" politikası yürütmeye çalışmasıdır. Ancak iktidardaki başarısızlık sonucu görülen bu politikanın başarı sağlayamamış olmasıdır. İlk olarak 2013 yılında anlaşmanın imzalanmamasına tepki olarak gösteriler başladı. AB ile daha uyumlu bir halde Rusya'dan uzak bir siyaset izlemek gösterilerin temel hedefini oluşturuyordu. AB bu durumda sert ve etkili yaptırımlar uygulamaktan kaçınarak daha çok yumuşak bir tutum sergilemiştir. AB'nin Devlet Başkanlığı seçimlerinin erkene alınmasını sağlama çalışmalarının protestocuların şiddet hareketleriyle ortadan kalkması ise bunun faydalı bir tutum olmadığını açıkça göstermiştir.

AB, başta Kiev konusunda Ukrayna'ya yaptırımlar uygularken şimdilerde ise bu politikasını Rusya üzerinde uygulamaya yönelmiştir. Vize yasağı bu konudaki ilk somut adımı olmuştur. Ayrıca diplomatik ilişkilerin devamı için karşılıklı diyalog gerektiren her türlü eylemi de ertelemiştir. Devletlerin birbirlerine olan büyük ölçüdeki ticari bağımlılığını düşündüğümüzde AB'nin daha sert tavır alabilmesi konusu ise AB açısından çok da olumlu etkiler doğurmayacaktır. Son dönemlerde AB tarafından Rusya'nın Kırım ihlallerinin yasa dışı olarak devam ettiğini ve bu durumun kabul edilemez olduğunu açıklanmıştır. Rusya'nın bölgedeki güç kullanımının orantısız ve kabul edilemez olduğu da özellikle vurgulanmıştır.

Avrupa Birliği'nin birçok farklı kültür ve medeniyeti bir arada barındırmasından dolayı sert güç kullanımında daha dikkatli davranma durumunda kalmıştır. Aynı zamanda ekonomik, ticari ve siyasi ilişkilerinde devletleri baz alarak politikalarını şekillendirmiştir. Özellikle AB ülkesi olan Almanya'nın, gaz konusunda Rusya'ya yüksek oranda bağımlı olması ve ekonomik ilerleyişinin bu ticarete bağlı

olması dolayısıyla ortaya çok farklı seçenekler çıkmamaktadır. Olası seçeneklerden biri, Rusya'nın Kırım'daki varlığını sonlandırması ancak bunu yaparken de bölgede kendi haklarını ve prestijini de güvence altına almasıdır. Bir diğeri ise, Batı ile kendi çıkarları doğrultusunda anlaşma sağlaması ve bu anlaşma sayesinde Kırım'ı da kendi elinde tutmasıdır. Bu iki koşul gerçekleştiği takdirde ABD ise ilk olarak kendi ekonomik gelişimini düşünerek işgalleri normal sayarak kabul edecektir. Ancak bu yolu tercih etmediği durumda, bu işgallerin yapıldığı bölgeleri hedef alarak AB ve Doğu Avrupa bölgesi için bir güvenlik tehdit algısı oluşturarak, bahsi geçen bölgeler ile ittifak halinde Rusya'ya karşı ciddi yaptırımlar uygulama yoluna gidecektir. Birçok farklı süper güce sahip devletlerin, bölgedeki çıkarları kapsamında ve sürecin karşılıklılık esasına göre Rusya, ABD ve AB, özellikle Almanya ile anlaşma sağlanmalıdır.

3.3.Rusya ile Ukrayna Arasındaki Krize ABD'nin Tepkisi

ABD için Ukrayna'nın yeri, Rusya'ya açılan kapı niteliğindedir. 1991 tarihinden itibaren Ukrayna'nın mevcut durumunun herhangi bir bölgeye bağlanmayacağı sözü verilmiş olsa da bu sözün tutulması mümkün olmamıştır. ABD açık bir şekilde olmamakla birlikte Ukrayna'nın politikalarına müdahalede bulunarak, kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmeye yönelmiştir. Bunun ilk örneği ise 2005 tarihinde Ukrayna'da gerçekleşen Turuncu Devrim sırasında görülmektedir. ABD kendisine yakın olan hükümeti ülkenin başına getirmeyi başarmıştır. Aslında ABD'nin burada gösterdiği 1983 tarihinde uygulamaya koyduğu "gösteriş diplomasisinin" (Yılmaz, 2015) bir nevi uygulamaya konmuş olmasıdır. Bu diplomasisiyle amacı, ülkede bulunan farklı milletlerden insanları tahrik ederek ülke içinde karışıklıklar yaratmaktır. ABD aslında açıkça savaş ilan etmemekte ancak bir takım yaptırımlarla isteklerini yerine getirme politikaları gütmektedir. Bunun üzerine AB'nin 2004 ve 2013 tarihleri arasında Ukrayna'nın içindeki yandaş grupları desteklemek için yaptığı harcamalar ABD'nin bu politikalarını desteklerken, Rusya'ya karşı sergilediği tutum sert bir şekilde Ukrayna'nın yanında olduğunu gösteren nitelik taşımaktaydı. Öncelikle Rusya'nın bağlı bulunduğu ekonomik ve yatırım diyaloglarının sonlandırılmasına yönelik OECD'ye katılımını engelleme girişimleri, askeri alanda

seferberlik sağlanması ve hava savunmasında gelişmelerin yapılması için gerekli etkinliklerin sonlandırılması ve bu kapsamda Rusya'nın G-8 üyeliğinden de dışlanması dönemin ABD'nin liderliğinde gerçekleştirilmesi hedeflenen çalışmalarıdır (Alım, 2019: s. 344).

ABD'nin olası bir gerilim ortamında savaşa ihtimali gözükmemektedir. Daha çok politikalarını Rusya üzerinden uygulayarak bölgede etkinlik sağlama yolunu tercih etmesi muhtemeldir. ABD'nin bu emellerini gerçekleştirmesi için ise diğer devletlerin de desteğine ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu ABD'nin tek başına ya da diğer devletlerle gerçekleştirdiği herhangi bir müdahalenin geçmiş yıllarda olduğu gibi sıcak bir çatışmayla gerçekleşmesi beklenmemektedir. Daha çok ABD'nin diplomatik yollarla sorunu çözme yolunu tercih edeceği daha yüksek ihtimaldir.

Son günlerde Trump ile Zelenskiy arasında gerçekleşen telefon görüşmelerinin neden olduğu yeni bir kriz ile ABD'nin yüzünü daha çok Ukrayna'ya döneceğinin de sinyallerini vermektedir. Trump'ın 2020 tarihinde yapılacak olan başkanlık seçimlerinde kendi yerini sağlamlaştırmak adına Trump'ın Joe Biden ve oğlu Hunter hakkında soruşturmalarda güçlü deliller aramak üzere Ukrayna'nın desteğine ihtiyaç duyduğu açıkça görülmektedir. Bu skandalın yaşanmasında Ukrayna ve Kırım'ın etkisi olduğu görülmektedir. Ancak sürecin ilerleyişi beklenin dışında farklı sonuçlar da doğurabilmektedir. ABD'nin medyasında Ukrayna adının daha sık geçmesi, Ukrayna'nın kendi prestiji için önemli bir etki oluşturacaktır. Ancak iki ülke arasında ilişkilerin seyri beklenin aksi yönde ilerlemesi durumunda ise çevre ülkelerle mevcut ilişliler de olumsuz etkilenebilme olasılığı da yüksektir. Buna örnek olarak Zelenskiy telefon görüşmesinde Merkel ve Macron'u eleştirerek, Ukrayna'nın AB, Almanya ve Fransa ilişkilerini sekteye uğratabilecek risk arz eden sonuçlara meydan vermiştir (Özçelik, 2019). Ayrıca Ukrayna'nın daha çok ABD ile olan ilişkilerine yönelmesi Kırım ve Ukrayna'nın doğusu ile ilgili temel sorunlarından Ukrayna'yı giderek uzaklaşacaktır. Her ne kadar iki ülke arasında gerçekleştirilen bu görüşme kendi çıkarlarına olsa da dünya kamuoyunda ülke liderlerinin adına zarar verebileceği de olası tehlikeler arasındadır. Trump'ın Zelenskiy ile yaptığı bu telefon görüşmesinin sonucunda azil soruşturmasına maruz kalması ve dikkatlerin Ukrayna üzerine

yoğunlaşmasına neden olmuştur. Trump'ın seçimler uğruna Ukrayna desteğine ihtiyaç duyması, Ukrayna'nın kamuoyunda imajınının zedelenmesine neden olsa da kendi ideolojik temellerinde Rusya'ya karşı ABD iyi bir savunma kalkmanı olma potansiyeli taşıması gereği haklı sebeplere dayandırmıştır.

Özetlemek gerekirse, tarihten bu yana Ukrayna birçok kültürü içinde yaşatmıştır. Aynı zamanda farklı birçok devlet tarafından da işgallere maruz kalmış bir ülke konumundadır. Özellikle en başta Rusya'nın şiddetli baskılarıyla karşı karşıya kalmış bir ülke olmasına rağmen uluslararası alanda ise varlığını etkin kılmayı başarabilmiştir. İçerisinde farklı birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmış bir ülkenin diğer devletlerce parçalama isteğiyle hırpalanması, Ukrayna'nın bölünmüş bir ülke olma ihtimalini de akıllara getirmektedir. Bu kapsamda Huntington'ın bölünmüş ülke tanımından faydalanacak olursak, bir ülkenin bölünmüş ülke sayılması için farklı kültürleri barındırmasını gerekli görülmektedir. Ukrayna tarih boyunca farklı kimlik, kültür ve mezhepsel ayrımları barındıran birçok devlete ev sahipliği yapmış bir ülke olarak ve Doğu ile Batı'nın çıkar çatışmalarının ortasında kalmışlığı dikkate alındığında bölünmüş bir ülke statüsünde yer almaktadır. Bir yandan Rusya'nın amaçladığı eski Sovyet gücüne yeniden kavuşabilme isteği diğer yandan ABD ve AB ülkelerinin kendi çıkarları odaklı Ukrayna'yı yanlarında tutma girişimleri ülkeyi oldukça hırpalamıştır. Ukrayna'nın bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren aslında gizliden gizliye devletlerin güç boşluğunu doldurmak ve başat güç haline gelmek adına girdiği rekabetler ise soğuk barış döneminin sahne almasına neden olmuştur. Tüm aktörlerin çok kutuplu dünya düzeni söyleminde aslında tek kutuplu bir düzen oluşturma çabaları oldukça hissedilmektedir. Ancak Ukrayna'nın gerek batı gerek Rusya gerekse AB tarafından kilit ülke konumunda olması aslında bölgesel farklı güçler arasında bir güç dengesini de sağladığını göstermektedir. Batılı kurumların özellikle son dönemde gerçekleştirdiği NATO kanadında Ukrayna'ya verilen geliştirilmiş fırsatlar ortağı statüsü Avrupa kesiminde herhangi bir gelişmenin sağlanamayacağı görüşü yönünde olup bir yandan da Rusya'nın durum ile ilgili tehditlere karşı her an hazırda bulunma tavrı da devam etmektedir (Sputnik Türkiye, 2020).

Sonuç olarak Ukrayna'nın kilit ülke konumu, güç savaşlarını devasa süratle gerçekleştiği bu yenedünya düzeninde, büyük güçlerin kolay vazgeçebileceği bir ülke olma ihtimalini de giderek azaltmaktadır. Son dönemde gerçekleşen Ukrayna ordusu için ABD, Kanada, İngiltere ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinin gerçekleştirdiği askeri yardımların, Ukrayna'yı, Donbas kesimine karşı kendilerini savunmaları için dolaylı olarak teşvik etme amaçlı gerçekleştirildiği açık bir şekilde görülmüştür (Sputnik ABD, 2020).

3.4.MEDENİYETLER ÇATIŞMASI

3.4.1.Medeniyetler Çatışmasının Tanımı

Belli bir etnik, dini, kültürel, sosyo-ekonomik, politik ve benzeri nedenlerle bir araya gelmiş insan grubunun yine bir başka topluluğa karşı ulaştırılamaz nitelikteki çıkarları nedeniyle karşı çıkmasıyla (Kaçar, 2014) çatışma durumu ortaya çıkmaktadır. Genellikle uluslararası sistemde, devletler kendi çıkarlarını diğer devlete kabul ettiremedikleri durumlarda ya da kendi çıkarları diğer devletler tarafından tehdit edildiği durumlarda çatışma yoluna başvurduklarıdır. Bu çatışma her zaman somut bir savaş şeklinde gerçekleşmeyebilir. Devletlerin birbirleri üzerinde ideolojilerini kabul ettirmek adına başvurdukları baskı, zorlama, yaptırım ve psikolojik şiddet unsurları da savaşın soyut halini ifade etmektedir. Son olarak Soğuk Savaş döneminde görülen tek kutuplu ABD hegemonyasının hakim olduğu bu düzenin, Soğuk Savaş ile birlikte sona ermesiyle dünya, çok kutuplu evrensel sisteme doğru evrilmiştir. Bu dönemden sonraki aşama devletlerin kendi güçlerini kendi çıkarları doğrultusunda uygulayabilme kapasitelerine dayanmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren çıkarların dayalı olduğu güç sisteminin siyasi ya da ekonomik çıkarlardan uzaklaşıp yerini daha çok medeniyetlere bıraktığı görülmüştür. Konuyla ilgili ortaya atılan iddialı bir çalışma Samuel Huntington'ın "Medeniyetler Çatışması" tezidir.

Medeniyetler Çatışması ilk olarak Samuel Huntington tarafından, 1993 tarihinde ortaya atılmış bir tezdır (Huntington, 2005). Bu tezin ana tartışma konusu, medeniyetler çatışmasının din ve kültür odaklı gelişeceği doğrultusunda ortaya atılmıştır. Nitekim tarihten bugüne gerçekleşen çatışmaların temelinde yatan sebeplerden birçoğu da din temelli ve kimlik- kültür çatışmaları merkezinde gerçekleşmiştir. Eski Sovyetler Birliği'nin en büyük ideali olan Avrasya İmparatorluğu'nun kurulması, 1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kurulan Rusya Federasyonu'nun da bundan sonra gerçekleştirmek istediği en temel ideali arasında yer almıştır. Aynı zamanda Rusya'ya karşı etkili bir rakip olan bir diğer güç olan ABD'nin de Atlantikçi görüşü ve bu görüş kapsamında oluşturduğu politikalar, dönemin çatışmalarına sahne olmuştur.

İki farklı devlet ve birbirlerinden farklı politikalarının aynı devlet üzerinde buluşması sonucunda gerçekleştirmeyi planladıkları çıkarlarının çatışması, büyük yıkımlara neden olmuştur. Geçmişte ciddi kayıplara neden olan bu çatışmaların günümüzde görünen bir tahribatı söz konusu olmamakla beraber, genel olarak tahribatlar psikolojik ve ideolojik bir biçimde gerçekleştirilerek kendisini görünmez kılmaktadır. Zaten Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle tek kutuplu ABD hegemonyası da sona ermiş, dünya çok kutupluluğa doğru evrilmeye başlamıştır. Bu oluşan yeni düzenin Batı tarafından yeni bir çatışmayı tetiklediği görüşü yaygınlaşmıştır. Soğuk Savaş'ın ardından oluşan bu düzen, daha çok devletlerin hiçbir şey yapmayarak bir şeyler yaptığı bir bilinmezlik halini almıştır. Daha önceden ortaya atılmış olan ancak henüz yaygın olarak kullanılmayan yeni bir kavram olan Soğuk Barış bu noktada etkin bir şekilde kendisini hissettirmeye başlamıştır.

Medeniyetler çatışmasının daha çok İslam coğrafyasından kaynaklanarak ortaya çıkacağı iddiası ve bu coğrafyayı kapsayan Rusya, Çin, Hindistan ve Afrika ülkeleri gibi kimi ülkelerin odak noktasında yer alması bu devletlerle ilgili oluşan herhangi bir sorunda, ufak çaplı krizleri bile derinleştirici etkisiyle karşımıza çıkmaktadır (Huntington, 2005). Bu kapsamda konumuzla ilgili olan ve günümüzde de varlığını korumaya devam eden Ukrayna krizleri, Rusya'nın yakından ilgilendiği ve zamanla Batı'yı da kendi perspektifine alan hayati bir mesele haline gelmiştir.

3.4.2.Ukrayna’da Çözümeye Ulaşmayan Tartışmalar Yeni Bir Medeniyetler Çatışmasına Neden Olabilir Mi?

Rusya’nın bağımsız olduğu tarihten itibaren Ukrayna üzerinde uyguladığı baskıların yeri geldiğinde ilhak şeklinde gerçekleşmesinin tüm dünya tarafından şiddetli eleştirilere maruz kalmasına rağmen, kendince haklı temellere dayandırması ve bunu da kimlik kavramıyla bağdaştırması en çok gün yüzüne çıkan konu olmuştur. Rusya’nın Ukrayna’da etkin nüfuzuna sahip olması ve geçmişten gelen köklü kültürel bağlar ile sahip olduğu bu değerli mirasa sahip çıkma arzusu, Ukrayna’da gerçekleştirdiği eylemlerin genel nedenini oluşturmuştur. Ancak bölgenin stratejik önem arz etmesi nedeniyle yalnızca Rus politikalarına değil, Batılı devletlerin politikalarına ve bu politikaların neden olduğu çıkarların çatışmasına maruz kalınmasına sebep olmuştur. Devletlerin birbirlerine karşı bağımlılıklarının bulunmasından dolayı Afrika, ABD, Hindistan, Çin, Rusya, Avrupa ve İslam Ülkelerinin çok kutuplu bir dünya düzeni için birbirleriyle etkileşim içinde olmaları bir gereklilik haline gelmiştir. Geçmişte daha çok ideolojik olarak devletlerin liberalizm ve komünizm temelli çatışmaları bugün yerini din ve kültür temelli tartışmalara bırakmıştır. Bu durum tek kutupluluğun da sona ermesine neden olmuştur.

Ukrayna bağımsızlık kazanmış ancak kendi içinde doğu ve batı olarak bölünmüş bir ülke olarak kültürel bir birlik sağlayamamıştır. Tarihten bu yana Slavlar, Bulgarlar, Kazaklar hatta Yunanlılar ve Polonyalıları gibi birçok farklı kimlik mensubu kültürleri coğrafyasında barındırmıştır. En temelde bu kültürel birlikten yoksun oluşundan kaynaklanan bütün olma eksikliği, ülkeyi olası tehlikelere karşı daha açık ve savunmasız hale getirmiştir. Her ne kadar bir taraf Rusya’ya bir taraf Batı’ya yakın eğilim göstermiş olsa da Ukrayna, Ukrayna olarak kendine ait bir kültürel varlığı yansıtmaktadır. Bu da diğer onu diğer devletlerden farklı kılan önemli bir unsurdur. Ancak ülkede birçok farklı kültürlerin halklarının bir arada yaşaması ve bu halkların kendilerini farklı kültürlerle ait hissetmeleri, Ukrayna’yı dış müdahalelere açık hale getirmiştir.

Medeniyet kimliğinin, gelecekte gittikçe önem kazanacak ve dünyada devlet etkileşimlerinin birçoğunun Batı, Konfüçyus, Japon, İslâm, Hint, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve muhtemelen Afrika medeniyetleri arasında şekillenmesi beklenmektedir (Karatekin, 2019). Medeniyetlerin kendi içerisinde farklı tarihsel nedenlere sahip olmaları ve farklı kültürlerden kimlikleri barındırmaları ve dahası birçok farklı özelliklere sahip birçok devletin bir arada yaşadığı bu medeniyetler birbirleriyle etkileşim sağlayarak kendi kültürlerini, dinlerini ve kimliklerini de birbirlerine aktarımı sağlamışlardır. Bu aktarım bazı medeniyetlerin evrimiyle sonuçlanırken bazıları ise varlıklarını koruyarak aynı benlikleriyle devam edebilmeyi başarmışlardır. Burada önemli olan, etkileşimlere rağmen bir devletin kendi aidiyet unsurlarını bozulmadan koruması gerektiğidir. Devletlerin kendisinde olmayı başkasında görmesiyle oluşan farkındalıkları, ilk olarak kendi içinde çatışmalarına daha sonra bu çatışmaların diğer devletlere sıçramasına neden olmuştur.

Huntington Medeniyetler Çatışması tezinde ülkeleri kategorilere ayırarak açıklamıştır. Bu kategoriye göre ülkeler merkez, çevre, yalnız ülke, üye ülke, kararsız ülke ve bölünmüş ülke (Kumru, 2018) ayrılmışlardır. Huntington'a göre, Soğuk Savaş sonrası bu şekilde kategorize edilmiş ülkeler kimlik ve din temelli ideolojiler eşliğinde politikalarına yön vermişlerdir. Bu noktada medeniyet tanımının iyi yapılmasının gerekliliği ve medeniyet kelimesinden ne anlaşıldığının dikkatle kavranması önem arz etmektedir. Medeniyet Slav-Ortodoksluk, Afrika, Hint Yarımadası, İslam Coğrafyası ve Batı kesimini içeren geniş bir tanımlı kapsamaktadır. Bu geniş tanımın bambaşka din ve kimlik anlayışına sahip olması da birçok farklılığı beraberinde getirmiştir. Devletlerin kendisinden farklı devletler ile karşılaşma anlarında bu ayrımları kendi kimliksel varlıklarına tehdit olarak algılamalarından kaynaklanan güvensizlik algısı devletlerin sürekli çatışmaya hazır konumda durmalarına neden olmuştur.

1991'de bağımsızlığını ilan ederek Rusya adını terk etmiş, farklı bir anlam yükleyerek, Ortaçağ'a dokunan bir isim olarak kendisine "Ukrayna" adını vermiştir. Bu andan itibaren amacının Rus etkisinden uzaklaşarak tamamen kendisini bulunduğu coğrafi konuma ait olarak Batı ve Doğu arasındaki dini, kültürel ve çağdaş bir devlet olarak yeniden oluşturma amacını taşımıştır. Sınırlarının doğal bir sonucu olarak oldukça köklü geçmişi olan kültürlere dayanması ve tüm dünyada belirleyici etmen

olan din faktörünün, İslam ve Hristiyanlık bileşiminde kesiştiği bir coğrafi konumda yerini almıştır. Ukrayna'nın kuzeyi ve güneyi boyunca uzanan önemli medeniyetlere ev sahipliği yapması, şehir devletlerinin, felsefenin ve kültürün karmaşası ile dönemin yansıtılmasında oldukça etkili olmuştur. Çeşitli etmenlerin karmaşasıyla oluşan kombinin, var olan coğrafya tarafından benimsenmesi ya da karşı çıkılmasıyla yeni bir dönemin başlangıcına girilmiştir. Fakat durumun her zaman kabul edilebilir olmaması halinde, ülkenin içinde ya da ülkenin sınırları etrafında diğer aktörlerin karşıt tutumları ise kendisinden farklı olanı ortaya çıkarmış ve farklı olana yönelme durumunu da meydana getirmiştir. "Farklı olanı" tabirinden yola çıkıldığında ise aslında Doğu ile Batı arasındaki ayrımın net bir şekilde ortaya çıktığı ve Batı'nın, Doğu karşısında kendisine ait olmayanı fark etmesiyle ötekileştirmesinin anlamlandırılması sonucuna varılmıştır. Geçmişte Kırım ve Karadeniz kıyılarından terk edilmeye zorlanmaları neticesinde aidiyetleri Yunan coğrafyasına bağlanmasıyla Sinop'un, Kerç'in ve Sivastopol'ün bölgedeki önemi giderek artmıştır. Aslında bu coğrafyada önemlerinin artması tabiri yerine önemini her zaman korumalarının dile getirilmesi daha doğru olacaktır.

Ukrayna bağımsız bir devlet olmasından itibaren Rusya'nın baskılarına maruz kalmıştır. Rusya, SSCB'nin dağılmasından itibaren tüm eylemlerini yeniden eski gücüne kavuşabilme üzerine oluşturmuştur. Ukrayna'nın coğrafi konumu, önemli kaynakların kullanımı için geçiş güzergahı üzerinde yer alması, birçok farklı etnik kimlik unsurunu bir arada barındırması önemini artmasına neden olmuştur. Artan önemi doğrultusunda diğer devletlerin de giderek ilgi odağı olması sonucunda Rusya, Ukrayna'nın bağımsızlığını kendisi için büyük bir kayıp olarak görmeye başlamıştır. Batılı devletlerin ve Avrupa Birliği'nin Ukrayna ile artan diyalog ve işbirliğini kendi varlığına tehdit olarak gören Rusya, çeşitli sebepler öne sürerek bölgeye ilhak etme uygulamalarını başlatmıştır. Rusya ve Ukrayna arasında çözülemeyen birtakım meseleler arasında Kırım geçmişten günümüze uzanan önemli bir sorunken bunun yanında yalnızca toprak temelli olmayıp dini ve ekonomik sorunlar da meydana gelmiştir. Rusya istemediği bir durumla karşılaştığında elindeki doğal gaz ve petrol kaynaklarında kısıtlamalara giderek ekonomik açıdan devletleri sıkıntıya sokma yoluna başvurmuştur.

Huntington'ın Medeniyetler Çatışması tezi için Ukrayna'yı incelemeye önce tezin ortaya koyduğu savın daha ayrıntılı incelenmesi açısından Türkiye'yi ele aldığımızda tez kapsamında Türkiye bölünmüş ülke statüsünde yer almaktadır. Huntington bu durumu Türkiye'nin kendisini Batılı ülke olarak gördüğü ancak bu konumunu kesin bir sonuca bağlayacak hiçbir girişimde bulunmamasına dayandırmıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin tam anlamıyla İslam ülkesi olup olmadığı konusunun herhangi bir netliğe bağlanmaması da bu duruma ek kaynak niteliği taşımıştır. Türkiye bulunduğu coğrafi konum itibarıyla birçok ülkenin geçişini sağlayan köprü ülke görevini üstlenmiştir. Küresel aktörler tarafından bu konumun Türkiye'yi vazgeçilmez kıldığı açıktır ve ayrıca ülke ekonomisi ve aynı zamanda prestiji açısından bu durum olumlu etki oluşturmaktadır. Ancak bu köprü görevi neticesinde farklı iki kara parçasını birleştiren bir ülke olduğu halde birleştirdiği iki taraftan da sonuç olarak hiçbirine bir bağlılığının bulunmaması durumu kendi varlığını sunileştirdiği yönünde iddialara maruz kalmasına neden olmuştur. Türkiye'nin Batı'ya entegre olma amaçlı gerçekleştirdiği bazı modernleşme hareketleri aslında ülkede beklenenin aksine ülkenin uyum sağlaması sorununu beraberinde getirerek ülkede gerilemelere neden olmuştur. Huntington'ın tezinde iddia ettiği şey ise Türkiye'nin ait olduğu İslamcılığa dönmesi ve Avrupa idealinden bir an önce vazgeçmesi yönünde olmuştur. Burada Türkiye bahsi geçmiştir ancak Ukrayna'da da benzer durumların yaşandığı oldukça aşikardır.

Ukrayna'nın temsili varlığının Ortodoks Doğu-Katolik Batı arasında bölünmüş ülke olarak imgenenmesi ve bu tezde, Ukrayna'nın tam içinden geçen Doğu ve Batı Hıristiyan medeniyetleri arasındaki çizgiyi gösteren harita yer alırken burada sorun, Katolik kesimde bulunan hatırı sayılır miktardaki Roma Katolikleri'nin sayıca azlığından kaynaklanmıştır (Ploky, 2017). Kiliselerin ilk var oluşunun temeli 16.yüzyıla dayanmaktadır. Bu var oluşunun önemini artıran şey ise Batı'daki dini ve siyasi yaşam tarzlarının diğer coğrafyalara da yayılmasını sağlamasıdır. İlk Kilise adı altında başlatılan hareketlerinin birçoğunda dini hedeflerden uzak olarak, daha çok kilisenin refahını artırmaya odaklı çalışmışlardır. Bahsedilen dönemde Kiliselerin ayrı olması ve birleştirilmesi için fikirlerin ortaya atılması bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Ortodoks ve Katolik inanışlarının tek bir çatı altında birleştirilmesi papa

sayesinde gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Ancak yine de başta bazı esnekliklerle kendi dinlerine ait olan ayinlerini, evliliklerini kendi inançları doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir. Din merkezli başlayan bu ayrımlar ve devamında kültürel ve etnik kimlik farklılıklarıyla sürecin şekillenmesi, ülkede birçok değişimi de beraberinde getirmiştir. Ukrayna'nın önemli bir ülke olduğu sürekli olarak vurgulanmıştır. Bu önem yalnızca bağımsızlığını kazanmasıyla ortaya çıkmamıştır. Daha 12. ve 13.yüzyıllarda dahi sayısız kültürel misafirleri ağırlamış ve devam eden yıllarda da ağırlamaya devam etmiştir (Ploky, 2017). Ülkenin dikkat çeken konumu bazı avantajlar sağlasa da bazı dezavantajlara da sebebiyet vermiştir. Ukrayna tarihten bugüne birçok farklı devletlerin ve milletlerin işgallerine maruz kalmıştır. Tarih boyunca gerçekleştirilen mücadelelerde Ukrayna'da Kazakların yükselişi adından oldukça bahsettirmiştir. Bu yükselişi bu denli önemli kılan ise Hristiyanlık ve Müslümanlık sınırının Doğu-Batı ayrımına giderek Ukrayna toplumunda çeşitli dönüşümlere yol açması olmuştur. Sonrasında çok etkili değişimlerin başlatıcısı olan bu olay ile süreç Avrupa Reformları ve bu reformlara karşı bir reform oluşturmak amacıyla şekillenmiştir. Kiev merkezli başlayan bu yeniliklerle yurdun daha canlı bir hale gelmesi aynı zamanda çevreleri tarafından güvenli merkez algısını da oluşturmuştur. Reformlar konusunda oldukça kararlı olan Ukrayna, bu oyunda başrol olarak Kiev'i tutmuştur ve bundan sonra ülkede eğitim için gerekli kültürel gelişimi sağlayacak olan basım-yayın organlarının gelişimine ağırlık verilmiştir. Ukrayna'nın hem doğu hem de batı dinini bir araya getiren bu birleştirici hareket aslında Doğu ve Batı Hristiyanlığı açısından kiliseler arasındaki iki farklı sınırı da ortaya koymuştur. Bu farklı sınırlar ülkede kolaylıkla aşılabilecek bir çizgiyi oluşturmamıştır ve sürecin devamında Ukrayna ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Ukrayna'nın en baş zamanlarına döndüğümüzde ülkedeki Polonya etkisi sebebiyle devam eden ve sonraki yıllarda takip eden Rusya, Prusya ve Avusturya gibi ülkelerin de bölgede varlıklarını göstermesi zorlu çekişmelere neden olmuştur. Ukrayna da belli ülkelerin sınırlarını birbirine bağlayan ve transit geçişini sağlayan köprü ülke konumundadır. Bu durum ülkenin Batılı devletlerle etkileşime geçtiğinde Rus müdahalesiyle karşılaşmasına neden olmuştur. Ukrayna'nın kendi içindeki bölünmüşlüğüne bir son verememesi, ülkedeki krizlerin sonlanmasını da zorlaştırmıştır. Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılan ülke halkının bir kısmının Batı ile yakınlaşma yönünde istek ve arzusuna karşı diğer

kısımın Rus etki alanına girme eğilimi ülkenin bir adım ileri gitmesini engellemiştir. Aslında Ukrayna gibi bir devlet her açıdan etkileşime, gelişmeye ve genişlemeye açık bir devlettir. Ancak sürekli olarak dışarıdan gelen müdahalelerle bu seçenekler engellenmiştir. Ülkede sürekli var olan Rusya gölgesi, etkisini kaybetmeden devam etmiştir. Bu durumun ortaya çıkış nedeni en başta kimlik temeline dayanmıştır. Birçok farklı devletin girişimlerine maruz kalan Ukrayna, kendi ulusal bütünlüğünü korumayı ve en temelde bağımsızlığı amaçlamıştır ki ulusal marşının ‘‘Ukrayna daha yok olmadı’’ (Ploky, 2017) sözleriyle başlaması yüzyıllar boyu topraklarında sahne olan yıkıcı güç savaşlarının etkisiyle ulusun yok olması hissinden duyulan acıyı yansıtmıştır. 18.yüzyıla doğru Polonya etkisinin bölgede yok edilmesi ile Ukrayna’ya yeniden doğması için bir fırsat sunulduğu algısını da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda kendi dil, tarih ve kültürünü geliştirmek için yeni çalışmalar yapan Ukrayna kendi yapısındaki ana hatları da oluşturmaya başlamıştır. Dönem devletlerin çekişmelerine sahne olmuş ancak oldukça etkili siyasi ve ekonomik yenilikleri de içermiştir. Özellikle ulaşım ağının gelişmesi için yeni demiryollarının inşası ve ekonomide yeni demir ve kömür ocaklarının da bulunması bu süreci oldukça olumlu yönde etkilemiştir. Yine de Ukrayna’da siyasi partilerin kurulması 1900’lü yılları bulmuştur ve bu parti yine Rus idaresinden bağımsız kurulamamıştır. 1900’lü yılların başlarında şiddetli devrimlerin yaşanması sebebiyle Ukrayna bağımsız olma arzusunu hafifleterek daha çok kendine has özerk bir devlet olmayı yeğlemiştir. Ancak çabalarını yarıda bırakmak yerine Rusya’da sesini kendi diliyle duyurma başarısına da ulaşmıştır.

Kendisi için yeni başarılarla imza atmaya hazırlanan Ukrayna’nın kalemi dünya savaşlarının ortaya çıkması ile havada kalmıştır. 1918 ve 1939 dönemleri boyunca büyük tahribatlara sebep olan bu savaşlara Ukrayna doğrudan bir taraf olmamıştır. Ancak savaşa taraf olan ülkeler açısından tarım, ulaşım ve ekonomi alanında oldukça önemli bir kaynak olması sorunların içine kısmi olarak çekilmesine neden olmuştur. 1917’de yaşanan devrimin Ukrayna’nın kötü etkilenmesi ile sonuçlansa da sonrasında bu dönüşüm ile kendi yeni kimliğini ortaya çıkarmış ve devletini de oluşturma imkanı elde etmiştir. Tüm bu adımlarının neticesinde ise Avrupa’nın siyasi haritasındaki yerini almıştır. Her devlet bağımsızlık ideali ile gerçekleştirdiği hırçın eylemlerinde,

kendi kimliklerinde ötekileşmelere ve yozlaşmalara neden olurken Ukrayna'nın bağımsızlık arzusu onu daha etkili eylemlere yönlendirmiştir.

Başarısızlıklarını telafi etmek isteyen Bolşevik Devrim güçleri, yeniden bağımsız Rus devletini kurmak için Beyaz Ordu'yu kurmuştur. Bu orduya destek Batılı ülkeler tarafından da sağlanmıştır. Ancak ulus kimliğine Ukrayna kadar önem verilmemesi sonucu hüsrana uğratmış, devrim sonuçları Ukrayna kültürü ile anlaşmaya varmak durumunda kalmıştır. Tüm bu çekişmelerden anlaşılacağı üzere, Ukrayna geçmişte de tampon ülke statüsünde yer almıştır. Ülkenin bu konumunun hiç değişmemesi günümüze kadar değişen şeyin yalnızca tampon olunan aktörlerin değiştiğini göstermesi olmuştur. Savaşların neticesinde ortaya çıkan, en azından Ukrayna açısından, en net sonuç; Ukrayna'nın ulus problemini halledememesi olmuştur. Sürecin devamı Ukrayna topraklarının farklı güçler tarafından bölünmeleriyle sonuçlanmıştır ve 20.yüzyılda baş etmesi gereken bir diğer sorun ise komünizm ve milliyetçilik olarak karşısına çıkmıştır.

Rusya'nın Ukrayna ile geçmişinin çok eski ortak tarihi kültürel mirasa dayanması birçok alanda Rusya'ya müdahale hakkını kendince elinde bulundurmasına olanak vermiştir. En başta kimliksel bir ayırım ile ülkenin Ukrayna, Roma ve Moskova'ya bağlı üç farklı mezhebe bağlı bulunan Ortodoks Kiliseleri ayırımını giderek artırmıştır. Yalnızca kiliselerin ayırımı ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda farklı mezhepsel varoluşlarının da ortadan kaldırılması yönünde müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Bunun ilk örneği ise tarihte Yahudi dini kesimin yok edilmesine yönelik bir girişim olan Babi Yar Katliamı ile 1940'lı yıllarda görülmüştür. Ancak 1900'lü yıllardan 2000'li yıllara geçildiğinde de değişen şey rakamlardan başka bir şey olmamıştır. Kiliselerin ayrılması meselesi 2018 yılına dayanan Ukrayna'daki Ortodoks Kilisesi, Moskova Kilisesi'nden ayrılarak bağımsız bir kilise olmuştur. Bağımsız Ukrayna Ortodoks Kilisesi'ne seçilen yeni başpiskopos ilk olarak İstanbul'a Konstantinopolis Ekümenik Patrikhanesi'ne (Fener Rum Patrikhanesi) giderek Kiev Patrikhanesi'nin bağımsızlığının 'resmi olarak' tanınmasını talep etmiştir (Atvan, 2020). Bu talebin kabul edilmesi ise Rus Ortodoks Kilisesi tarafından tepki gösterilmesine neden olmuştur. Dini temelli çıkan anlaşmazlık ilerlemesi giderek artan protestolarla etkisini iyice hissettirmeye başlamıştır. Ukrayna'da bulunan kiliselerin

bağımsızlığı ile ilgili yaşanan krizlerin, 2018 yılında Ukrayna Ortodoks Kilisesi'ne otosefallik (bağımsızlık) verilmesiyle sonuçlanan kararın, bugün hala dini duyguları kötü etkilediği yönündeki iddialar nedeniyle Pyotr Poroşenko'ya dava açılması (Sputnik, 2020) kilise sorunlarının bir süre daha devam edeceğini göstermiştir.

Ukrayna'nın kilise yönetiminde bu tarz bir bağımsızlık yolunu seçmesindeki asıl amacı olabildiğince iç işlerinde Rus müdahale etkisinin azaltılması olmuştur. Aslında Ukrayna bağımsızlığını ilan ettiği tarihten bu yana, Ortodoks Kilisesi'nin bağımsız olması yönünde uğraşmıştır. Moskova'yı ve Ukrayna'yı temsil eden iki ayrı kilisenin de birbirlerini tanımama yönünde gerçekleştirdikleri direktmeler ve bu direktmelerin neticesinde Ukrayna'da birbirlerine muhalefet kiliseler haline gelmişlerdir. Kiliselerin ayrımının bu şekilde netleşmesi ve Ortodoks Kilisesi'nin bağımsız olması durumunda Moskova Kilisesi'nin tek kilise olmadığını da açıkça göstermiştir. Kiliselerin bu ayrımı Rus tarafında yeni bir doğu – batı eksenli tehdit algısı ortaya çıkarmıştır. Ortodoks kesiminin Rus tarafınca daha çok batı kesimine yöneleceği düşüncesi ülke içindeki ayrımın giderek artmasına neden olmuştur. Ülkenin iki gruba ayrılmış görüntüsünün sebebi dini olgular olarak gösterilse de doğu ve batı olarak yaşanan bölünmüşlükte asıl gerçeklik, Rusya yanlısı kesim ve Batı yanlısı kesim olarak ortaya çıkmıştır. Ülkede gerçekleşen devrimlerde de kiliselerin etkin rol alması dolayısıyla din oldukça etkileyici bir unsur olmuştur. Ülkede din temelli çıkan tartışmaların, ciddi bölünmelere neden olmasının ardında yatan sebep Ukrayna'nın zaten kendi topraklarında halkın bir kısmının doğu, bir kısmının ise batıya olan yakınlığından kaynaklanmıştır. Bu durum ülkenin gündemini direkt olarak tartışmaya çekebilme potansiyelini sürekli olarak etkin tutmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.DEVLETLERİN GÜÇ MÜCADELELERİNDE TEHDİT ALGISI

Soğuk Savaş dönemin sonlanmasına kadar gerçekleşen süreçte çok kutupluluk, tek kutupluluk, süper güçler, iki kutupluluk gibi söylemler sıkça gündemde yer almıştır. Ancak görülen o ki Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle dünyanın kendisine yeni bir düzen oluşturması ve bu düzene kavuşum sürecinde geçtiği eşikler, önemli dönüm noktalarını da beraberinde getirmiştir. Geçmişten günümüze bakıldığında Ukrayna toprakları, üzerinde savaşım verilen çekişmeli bir coğrafi merkezi devlet olmuştur. Ukrayna'yı tüm bu aksiyon, gerilim, dram sahnelerine sürükleyenler ise hep dışarıdaki güçler olmuştur. Bu güçlerin elbette ki bu sürünceme de kendilerine göre haklı sebeplere dayalı birçok açıklamaları yer almıştır. Ancak bu sebeplerden ve sebeplerin sonuçlarında ortaya çıkan eylemlerden anlaşıldığı üzere, devletlerin kendilerine ait oluşturdukları güvenlik çemberinin dışında hissettiklerinde saldırgan bir tutum izledikleri de açıkça bir şekilde görülmektedir. Bu durumda ortaya çıkan ‘‘tehdit’’ unsuru devletleri kendilerini savunmaya yönlendirmiştir. Devletlerin yollarındaki sapmalar ki bu sapmaların sonucunda ise bazen diğer devletlerle kesişen yollar, o yolların çarpışmayla kavuşması, savunmalarını gerçekleştirirken başvurdukları güvenlik önlem tarzlarındaki farklılık anlayışlarında yatmaktadır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesinin sonucunda kendisini savunması genel olarak kimliksel ve tarihi ortak mirasını korumaya dayalı içgüdüsel gerçekleştirdiği eylemler şeklinde açıklanmıştır.

Her devlet ise karşıt devletlerden gelebilecek potansiyel risk oluşturabilecek her türlü eylemlere karşı farklı önlemler alma ihtiyacı hissetmiştir. Bu önlemler kendisi için güven ortamı oluşturmayı hedeflerken bir başka devletin de risk ve tehdit güdülerini harekete geçirmiştir. Sonuç olarak bakıldığında bu durumun içinden çıkılması güç bir döngü halinde sürekli olarak güvende olma ihtiyacı doğrultusunda hissedilen riske karşı oluşturulan önlemler, karşıt devlet açısından tehdit ve tekrar karşıt bir önlem ve potansiyel risk unsurlu tehdit algılamaları nihayetinde yeniden

güvensizlik ortamına geri dönüşü beraberinde getirmiştir. Devletlerin tedbirleri kendi içlerinde farklılık oluştursa da her devletin tavizden ödün vermediği tek ortak noktası toprak temelli gerçekleşmiştir. Çatışmaların büyük bir bölümünün de toprakların paylaşılabilmesi konusunda kaynaklandığı ortadadır. Dönem boyunca birçok sorunun ortaya çıkması sembolik, stratejik ve ekonomik gibi nedenlerle ayrıma giderken bu ayrımlar “toprak” odaklı çıkarılarda birleşmiştir.

Soğuk Savaş dönemi güç mücadeleleri daha çok iki kutup etrafında ABD ve SSCB arasında gerçekleşmiştir. İki süper güç, mücadelelerini daha çok fiili işgaller yerine fiziki tehditlerle gerçekleştirmişlerdir. Devletlerin hassas noktalarına karşı gelen tehditlerin onları daha agresif tutumlar izlemeye yönlendirmesiyle küresel olarak farklı politikalara ve sürecin evriminin değişimine de neden olmuştur. Devletler birbirlerine karşı gerçekleştirdikleri çıkar savaşlarında istediklerini elde edebilmek için ileri sürdükleri tehditlerinde kararlı olabilmeye gayreti ve bu tehditleri uygulamadaki başarılarını gözler önüne serebildikleri ölçüde karşı taraf açısından etkili olabilmektedirler. Devletlerin kendi sınırlarını korumak için kapsamlı bir şekilde güvenlik çemberi oluşturma hedefleri, tehditler karşısında sürekli hazır olma konumunda kalmalarına sebebiyet vermiştir.

Ancak burada sadece devletlerin çıkarlarından bahsetmek yetersiz kalacaktır. Çıkarlarının yanında devletlerin geçmişte yaşadıkları iyi veya kötü tecrübelerle şekillenen tehdit algısı, devletlerarası diplomasiyi de bir hayli etkilemiştir. Geçmişte sorunlar yaşadığı bir devletten gelebilecek herhangi bir eylem ile güvenlik kalkanını ani bir şekilde devreye sokması beklenen devlet, aynı durumda geçmişte ilişkilerinin normal bir seyirde gerçekleştirdiği bir başka devlet ile daha ılımlı bir politika sağlama yoluna başvuracaktır. Bahsi geçen güç ve karşıt güçlerin her türlü eyleminde önemli olan kendi potansiyel güç kapasiteleri olmaktadır. Eğer bir devlet, başka bir devleti tehdit gördüğü halde önlem almada çekimser kalıyor direkt eyleme geçemiyorsa, güç konusunda boşluklarının yer aldığı gerçeği ile karşı karşıya kalmıştır. İşte tam burada gücü yetersiz kalan devlet başka bir güce yani daha güçlü bir devlete ihtiyaç duymaktadır. Bu şekilde karşılıklı güçlere ihtiyaç duyulması dahilinde oluşan güç dengesi mekanizması, sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Güvenlik algısını oluşturan tek bir unsur olduğunu söylemek imkansızdır. Ayrıca güvenlik algısı zamana, mekana ve mekanın o zamanki koşullarına bağlı olarak da değişim ve gelişim göstermiştir. Ülkenin içinde bulunduğu herhangi bir savaş, yoğun göç dalgası, ekonomik kriz, iklim ya da sağlıkla ilgili bir sorunu olduğunda aldığı önlemleri yumuşak güç çerçevesinde gerçekleştirilmesini beklemek oldukça imkansızdır. Soğuk Savaş dönemi boyunca algı şekli böyle iken dönemin sona ermesiyle algılamada değişimlerin de açık bir şekilde gerçekleştiği görülmüştür. Dönem boyunca tüm güç çekişmeleri ABD'nin kapitalizm ideolojisi SSCB'nin ise komünizm ideolojisi çerçevesinde gerçekleşirken bu iki büyük devletin dışında kümelenen diğer devletler ise iki kutuptan birini seçmişlerdir. SSCB dönem boyunca yayılmacı bir politika izlerken askeri gücünden de oldukça söz ettirmiştir. ABD ise daha çok gerçekleştirdiği endüstriyel yeniliklerle ve bu yeniliklerin tarıma yansımaları sonucu elde ettiği faydalarla gündemdeki yerini almıştır. Devletler de blok seçimindeki tercihlerini bu faaliyetler kapsamında kendi çıkarlarına uyan taraftan yana kullanmışlardır. Çıkarlarına uymayan bir durumla karşılaştıklarında ise anlaşmazlık yaşamışlar bu durum da dolaylı olarak tarafı oldukları iki süper gücün karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Bu dönemi kabaca tanımlayacak olursak daha çok iki süper güç ve bu güçler etrafında kümelenen küçük takımyıldızlarının kendi algılarına göre oluşturdukları güvenlik çemberinin sınırlarında herhangi bir tehdit hissi doğrultusunda gerçekleştirilen silah kullanımı olmadan ancak anlaşma da sağlanamayan bir çatışma dönemi olduğu söylenebilmektedir. Ancak günümüzde Soğuk Savaş'ı andıran bir dönem olan soğuk barış, bu dönemde daha çok kendisini akıl oyunlarına benzer bir şekilde göstermiştir.

Ukrayna, yeni bağımsızlık kazanmış fakat henüz Rusya etkisinden kurtulamamış, kendi içinde doğu ve batı yönünü belirleyememiş bir devlet olarak var olmaya başlamıştır. Ülkede bağımsızlık itibariyle başlayan Rus baskıları zamanla diğer devletlere de sıçramış, Ukrayna Doğu ile Batı arasında sürekli çekiştirilen bir ülke haline gelmiştir. Geniş bir perspektiften bakıldığında, AB'nin, ABD'nin ve Rusya'nın bölgedeki çıkarlarını etkili hale getirmesinin yolunun büyük bir bölümünün Ukrayna üzerinden geçmesi aynı zamanda bölgenin çatışmalı konumunu da sürekli olarak korumaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.UKRAYNA'DAKİ MEVCUT DURUM

5.1. UKRAYNA'DAKİ MEVCUT DURUMUN SOĞUK BARIŞ KAVRAMI İLE BAĞDAŞTIRILMASI

Ukrayna'nın mevcut durumu 1990'larda yaşanan Soğuk Savaş'ın yeniden doğacağını anımsatır izler taşımaktadır. Bu anımsama dönemlerde yaşanan ideolojik temelli jeopolitik siyasetin yani Batılılaşma ve Sovyetleşme, çevreleme ve çok kutupluluk (Çamaş, 2018: s. 2) gibi kavramların yeniden dirilişe geçmesinden kaynaklanmaktadır. Sıcak savaş; devletlerin dünya savaşlarının ardından verdikleri kayıpları, imparatorlukların parçalanması ve Avrupa kıtasının yeniden şekillenmesi aşamasında ortaya çıkan güç mücadeleleri ile meydana gelmiştir (Önder, 2019: s. 74-85). Günümüzde devletlerin birbirleriyle son dönemde yürüttüğü çatışmanın olmadığı ancak huzurlu bir barışın da tam olarak sağlanamadığı bir politika içerisindeyiz. Genel olarak sıcak çatışma girişiminin devlet çıkarlarına oldukça zarar vereceği bilinciyle, devletlerin politikalarını yürütürken fiili olarak silah kullanmadığı ancak ideoloji silahlarını kuşandığı bir dönemin içindeyiz. Devletlerin birbirleriyle ne tam olarak dost olabildiği ne de düşman kalabildiği bu durumu ifade edebilecek en doğru kavram olarak yenedünya düzenine ‘soğuk barış’ kavramı giriş yaptı. 2.Dünya Savaşı sonrası esen Soğuk Savaş rüzgarlarıyla birlikte devletlerin terörle mücadelesi silahlı çatışmalar şeklinde gerçekleşmekteydi. Şimdilerde ise bu durumun giderek farklılaştığını görmekteyiz. Devletlerin terörle mücadele etmek yerine terörü kullanarak mücadele etme girişimleri ile Soğuk Barış dönemi etkisini bir hayli göstermeye başlamıştır. Bu ideolojik dönemin 'soğuk barış' olarak adlandırılmasının sebebi ise savaşın niteliğinin, 'savaş olmayan savaş'a dönüşmesinden kaynaklanmıştır (Çelik, 2001). Devletlerin bu eylemlerinde daha çok devlet liderlerinin etkisinin de olduğu açıkça görülmektedir. Devletlerin uyguladıkları stratejik planlamaların dış dünyaya yansması daha çok dışarıdan başka bir aktör müdahalesiyle ortaya çıkmaktadır. Haliyle barışı savunmanın sözde kalmaması gerektiği ve politikaların

oluşturulurken gerçekten barış ortamını oluşturacak şekilde düzenlenmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Küresel güçlerin bu denli keskin ve sert etkileşim haline girdiği bu dönemde, yeni bir çatışma ortamına zemin hazırlayacak her türlü eylemlerden uzak durulması için gereken çalışmalar yapılmalı ve gerekli güvenlik tedbirleri de bu ölçüde alınmalıdır. Burada önemli olan ise çatışma ile güvenlik arasındaki geçişi sağlayan ince çizginin dengesinin sağlanabilmesi ve bu konudaki devletlerin net bir şekilde kararlarının arkasında durması oldukça önemlidir. Çünkü yaşadığımız bu yeni dönemde artık politikalar devletlerin silah kullanımı yerine devletlerin davranış biçimleriyle belirlenmektedir. Somut eylemlerden çok soyut eylemlerin etkisinin daha fazla hissedildiği görülmektedir. Bu davranış biçimlerinin herhangi bir şekilde kanıtlanmasının delillere dayandırılmadan devletlerin ortaya koyduğu kendi değer yargıları ile nitelendirilecektir. Bu değer yargıları ortaya koyulurken de devletlerin birbirleriye ortak bir değer yargısına sahip olmaları da oldukça önemlidir. Nitekim Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesine karşı Rusya'nın kendisini savunması geçmişinde sahip olduğu ortak tarihi miras olarak gerçekleşmişti. Devletlerin savaşı hem maddi hem de manevi anlamda zarar unsuru olarak görmeleri yeterli olmayacaktır. Aynı zamanda gerçekleştirdikleri eylemlerin bu görüşlerini destekler nitelikte olması gerekmektedir. Eğer bu başarılı bir şekilde gerçekleşmezse yeni bir medeniyetler çatışması dönemine girilmesi de kaçınılmaz bir son olacaktır. Bu ortamı sağlarken önemli olan devletlerin tüm bulanık eylemlerden kaçınıp daha net bir tavır ortaya koymaları gerekmektedir. Eğer bu sağlıklı bir şekilde sağlanabilirse medeniyetlerin çatışma ihtimali ortadan kaldırılabilir ve belli bir işbirliğinin oluşması da sağlanabilir. Ülkelerin bu tavrı uygularken de demokrasi şekilleri ve demokrasiyi uygulayış biçimleri kilit noktayı oluşturmaktadır.

Tarih boyunca çatışmaların kimlik temelli ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu çatışmaların önlenmesi ve barışını sağlanması için ise öncelikle devletlerin yapması gereken devletlerin kendi içindeki kimlikleri tüm farklılıklarıyla kabullenmesidir. Ukrayna perspektifinden durumu ele aldığımızda, Rusya'nın tarih boyunca bölgede gerçekleştirdiği işgallerin temelinde kendisinde bulunduğu bölgedeki kimlik aidiyet unsuru yatmaktadır. Rusya'nın Kırım'ı işgali, başlangıçta Ukrayna ile ortak bir tarihi geçmişe sahip olduğu Kiev'de sahip olduğu hak iddialarıyla gerçekleşmişti. Sıcak

çatışmalarının yoğun olarak yaşandığı bölgede şimdilerde ise soğuk barış rüzgarlarının estiğini görmekteyiz. Rusya coğrafi olarak güçlü konumunun ve elinde bulundurduğu kaynak zenginliğinin de etkisi ile çoğu ülkeyi kendisine bağımlı hale getirmiş durumdadır. Ancak bölgede Rusya'ya alternatif oluşturabilecek kapasite benzeri bir ülke olarak Ukrayna'nın bulunması, Batı dünyasında ve AB açısından önemli bir alternatif olma özelliği taşımaktadır. Burada önemli olan nokta ise Transatlantik ile Batı arasındaki dengenin Ukrayna yoluyla kurulacak olmasıdır. Bu durumda yalnızca Rusya'nın değil aynı zamanda Batı ve AB'nin de karşılıklı etkileşim halinde bulunduğu Ukrayna, küresel ölçekte oldukça önem taşımaktadır. Rusya'nın Ukrayna'ya yeni bir sıcak müdahalede bulunması durumunda yalnızca Ukrayna ile etkileşime geçmeyeceği de oldukça açıktır. ABD'nin de Ukrayna üzerinde uygulamaya koyduğu bazı politikalar ile soğuk barış hava akımı etkisine kapıldığını görmekteyiz. Son dönemlerde kendi çıkarları doğrultusunda Ukrayna'nın politikalarını da yönlendirme girişimleri, bu durumu giderek hissedilir hale getirmeye başlamıştır.

ABD'nin Batılılaşma ve demokratikleşme adı altında gerçekleştirdiği eylemleri ve Sovyetlerin demokratik halk devrimi ve barış söylemleri sonuç olarak Ukrayna'da devrimlerle sonuçlanmıştır. Ukrayna'nın kendi içerisindeki bölünmüşlük durumu diğer devletler tarafından kendilerine göre haklı bir işgal edilebilir zemin hazırlamıştır. Soğuk barışın gerçek bir barışa evrilmesi için devletlerin sürdürülebilir bir demokrasi anlayışı temelinde Ukrayna içindeki kimlik farklılıklarını kabullenmesi ile gerçekleşmesi muhtemeldir. Ukrayna'da yaşanan gerilimlerin Batı tarafından bakıldığında genel görüşü çatışmaların sonlandırılma isteği yönünde olmuştur. Fransa ve Almanya gibi AB ülkelerinin bu isteğinde kendilerine göre birçok haklı sebebi bulunmaktadır. Öncelikle Ukrayna gibi coğrafi olarak oldukça geniş bir alana sahip ülke, diğer aktörler tarafından hem ticari hem de diplomatik anlamda oldukça önemli bir partnerdir. Bulduğu konum itibarıyla ABD'nin bölgedeki başat güç olmasının engellenmesi açısından AB ülkeleri tarafından da Ukrayna dengeleyici bir ülke olarak görülmektedir. Rusya geliştirdiği yakın çevre doktrini ile kendisini güneyden çeviren eski Sovyet ülkelerinin oluşturduğu coğrafyayı dış politikasının en öncelikli etki alanı olarak tanımlamış, bu bölgelerdeki her türlü gelişmeden birinci derece sorumlu

olduğunu iddia etmiştir (Güler, 2018: s. 299). Rusya bu politikasıyla Batı tarafından kendisinin çevrelenmesini engellemeyi ve ABD'nin yeniden başat güç olmasını engellemeyi amaçlamıştır. Zaten küreselliğin devleştiği bu çağda sadece AB ülkeleri değil aynı zamanda Batılı devletler ve Rusya da birbirleriyle ile sıcak bir çatışmaya girmekten yana değillerdir. AB'nin Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline tepkisini ekonomik yaptırımlar uygulayarak göstermesi, bu konuda sert güç kullanımından kaçınmasıyla ilgili olmaktadır.

İşgallere tepki olarak Ukrayna'da başlayan hareketlerin sonuçsuz kalması, Rusya'nın bu durumu kendi kapsamında avantaja çevirmesi ile sonuçlanmıştır. Buna karşın Batılı devletlerin Rusya karşısında tek yumruk olarak hareket etmeye hazır olma adına birtakım çalışmalara başlaması üzerine Rusya, Ukrayna'nın Batı hakimiyetine girmeden kendi denetiminde kalmasını sağlama yönünde çalışmalara başlamıştır. Bir yandan da kendi desteğini kaybetmek istemediği Doğu Ukrayna etki alanını korumakla yükümlülüğünün gerekleri çerçevesinde hareket etmek istemektedir. Rusya'nın bu dönemde yapmaya çalıştığı şey genel olarak hem kendisini yaptırımlardan kurtaracak hem Ukrayna'daki etkisini sürdürecektir hem de bazı tavizler verse bile ülke içinde ve dışında prestijini sarsmayacak bir çözüm arayışıdır (Türksam, 2015). Görülen o ki bölgede huzurlu bir barış ortamının tam olarak sağlanması halen mümkün olmamıştır. Kendi içerisinde yaşadığı etnik ve kültürel kimlik farklılıklarıyla bir ayrışma yaşayan Ukrayna'nın bölünmüşlük durumu, bundan sonraki süreçte de yalnızca kendi iç dinamiklerine bağımsız dış güçlerin müdahalelerine bağlı olarak gelişecek gibi gözükmektedir. Batılı ülkelerin ve Doğu Avrupa'nın kendi çıkarları doğrultusunda Ukrayna üzerinden politikalar yürütmesi ve yeri geldiğinde Ukrayna iç meselelerine karışmaktan çekinmemeleri günümüzde de bir süre devam etmesi beklenmektedir. Ukrayna'nın bundan sonraki siyasi sürecinde dengeler kendi siyasetinde izlediği yöntemlere ve dışarıdan gelen aktör müdahalelerine göre değişim göstermesi beklenmektedir. Ukrayna'nın Rusya'nın kırmızıçizgisi olması ve bu kapsamda eğer ülkenin herhangi bir batılı ittifaka ya da AB'ne üye olması durumunda Rusya ile NATO arasında da sıcak savaşın kaçınılmaz olacağı açıktır (Yeşiltaş, 2018).

5.2.UKRAYNA’NIN BAĞIMSIZLIĞI İLE DEĞİŞEN DEVLET DAVRANIŞLARI

Yenidünya düzeninin oluşumunda, Ukrayna’nın sahip olduğu farklı etnik kimliklerin yer alması ve birçok farklı politik düşünce sisteminin bir arada olması uluslararası sahnede bir süre baş aktör rolünde yer almasına neden olmuştur. Ukrayna’nın SSCB’nin bir parçası olmaktan çıkıp tek başına bağımsız bir devlet olması bağımsızlık sonrası zorlukları da beraberinde getirmiştir.

SSCB’nin dağılmasının ardından kendi bağımsızlıklarını kazanıp tek başlarına bir devlet olarak varlıklarını sürdürmek adına Ukrayna ve Gürcistan kendilerini göstermişlerdir. Yeni oluşan devletler, Karadeniz’de yeni bir hareketlenmelerin meydana gelmesine neden olmuşlardır. Rusya’nın Ukrayna ve Gürcistan’ın kendi bünyesinden ayrılıp tek başlarına birer devlet olarak yaşamaya başlamaları ile Karadeniz’deki hayati çıkarlarının giderek artan tehlikesiyle karşı karşıya kalması, bundan sonraki gerçekleştirdiği eylemlerinde oldukça etkili olmuştur. 1994 tarihinde yapılan Budapeşte Anlaşması dahilinde Kırım’ın Ukrayna’ya aidiyetini kabul eden Rusya kendi güvenliğini tehdit altında hissetmesiyle anlaşmayı ihlalini 2014 tarihinde Kırım’ı işgal ederek gerçekleştirmiştir. Karadeniz’de egemenlik sağlama mücadelesi kapsamında başlayan Rusya’nın Ukrayna karşıtlığı ve ardından bölgede gerçekleştirdiği egemen olma mücadeleleri, daha sonra ABD ve AB gibi büyük güçlerin de sahne aldığı yarışları beraberinde getirmiştir.

Esasında Ukrayna’da Avrupa Birliği ile Rusya Federasyonu arasında yaşanan ilk anlaşmazlık, Avrupa Birliği’nin Ukrayna ile sağlamaya çalıştığı ortaklık kapsamında Ukrayna’nın bu ortaklıktan vazgeçerek rotasını değiştirmesi ile Rusya ile AB yanlısı taraflar arasında sürtüşmeleri ile başlamıştır. Ukrayna Rusya’dan tamamen bağımsız olup tam anlamıyla kendi ayakları üzerinde durabilecek bir ülke haline gelme isteği doğrultusunda, Avrupa Birliği ile tam anlamıyla iş birliği sağlamayı kendisi için en uygun seçenek olarak görmüştür. Ancak aynı çerçeveden bakmalarının pek de mümkün olmadığı Rusya tarafından bu durum yeni bir tehdit algısı ortaya çıkarmıştır. Ukrayna yüzünü AB’ye döndüğünde kendi ülkesi için uygulanacak politikaların tamamen açıklık ilkesiyle örtüşebildiği ve demokratikleşme çerçevesinde uygun

adımların atılacağı yeni gelişmelerin ideali doğrultusunda hareketlerini gerçekleştirmeyi planlarken Rusya, eğer bu idealler gerçekleşirse Ukrayna'yı tamamen kaybedeceği korkusuyla, Ukrayna üzerindeki etkinliğini baskılama yoluyla giderek artırmıştır. Ülke içinde halihazırda var olan doğu ve güney kesim olarak gerçekleşmiş ayrımların üzerine giderek aralarının açılmasını sağlamış ve Rusya kendi işini de kolaylaştırma yolunu tercih etmiştir. Bu tercih ülke içinde uzun yıllar süren ayrılıkçı hareketlere ve şiddetli gösterilere neden olmuş, ülke içinde bulunduğu krizden tam anlamıyla hiçbir zaman kurtulamamıştır. Bahsedildiği üzere Ukrayna'da birçok farklı etnik kimliğin bir arada yaşaması ve ayrımların üzerine gidilerek iki bölgenin de aralarının iyice açılması sağlanarak ülke içinde kimlik bağlamında krizleri de meydana getirmiştir. İlk bakışta Rusya'nın kendi toprak kaybı olarak görülen SSCB'den bağımsız olan ülkelerin kendi başlarına devlet haline gelmeleri, sonrasında tüm uluslararası camiayı etkileyen küresel bir kriz niteliği kazanmıştır. Bu durumda etkili olan olayların, önceki bölümlerde gerek Ukrayna'nın coğrafi konumu gerek kimliksel bazda çeşitliliği gerekse de ticari partner olarak vazgeçilmezliği gibi sebeplerden kaynaklandığını açıklanmıştır. Bu krize uluslararası güçlerin dahil olması başta Rusya'nın kendisini güvensiz hissederek hayati çıkarlarını sağlama yoluyla gerçekleştirdiği girişimler, sonrasında bu girişimlerin Batılı devletler tarafından kendi çıkarlarına algıladıkları tehditlere karşı gösterdikleri güç mücadeleleri olarak kendisini tüm ciddiyetiyle göstermiştir.

Büyük güç mücadelelerinin sonucu, genel olarak uluslararası konjektürde özellikle de bazı realist kuramcılar tarafından Soğuk Savaşı yeniden canlandırdığı hissi ilk olarak Polonya ve Baltık ülkelerinde ABD birliklerinin hareketlenmesi (Aytaç, 2014: s. 248) ile bütünleştirilmiştir. Ancak yapılan incelemeler ve araştırmalar ile Ukrayna'da yaşanan tüm gelişmelerin geçmişle bağdaştırılması ve geleceğe yönlendirilmesi sonucu yenedünya düzeninde yeni bir kavram olan soğuk barış ile bağdaşmaktadır. Bugün değişen dünya düzeni, artan karşılıklı bağımlılık ve daha birçok sebeplerle gelişimin yaşanması, devletlerin herhangi bir durum karşısında verdiği tepkileri de farklılaştırmıştır. Günümüz devletlerinin nükleer güç ve kuvvet kullanımından kaçınması realist perspektifte kendi çıkarları doğrultusunda oldukça akılcı bir davranıştır. Rusya Ukrayna'da uyguladığı politikalarda sadece eski Sovyet

gücüne ulaşmayı amaçlarken yaşanan gelişmeler olayın seyrini farklı bir boyuta taşımıştır. Rusya'nın bölgede başat güç olma amacı, devreye giren diğer devletlerle yolunda sapmalara uğramış ve küresel nitelikte bir krizin başlatıcısı haline gelmiştir. Hedefler ve sonuçların birbirleriyle örtüşmemesi, ülkenin mevcut durumu ve ülke içinde yaşayan halkının da beklenmeyen tepkileriyle, krizin şiddetini giderek artırmıştır. Krizin bu boyutunda politikaların insan temelli gerçekleşen eylemlerin bir sonucu olmasından dolayı politikaların sonuçlarının da beklenilenin tam aksine gerçekleşme göstererek sürpriz sonlara da meydan vermiştir. Beklenmeyen gelişmelerin önünü kapamak adına, devletler kendilerini halktan daha üstün görerek bir sonraki adımlarını daha devlet merkezli ve devletin geleceğini düşünerek atmışlardır.

Yeni düzenin oluşmasıyla şekillenen savaşlarda kullanılan araçlar ve bu araçların güttüğü amaçlar farklılık gösterebilir de aslında savaş temeli hep aynı kalmıştır. Sadece uygulandıkları yöntem ve kullanıldıkları amaçlar farklılık göstermiştir. Günümüze uyarlandığında savaş teknikleri birçok açıdan dönüşümleri barındırmıştır. Herhangi bir ülkenin dini, milli, ekonomik, sosyal farklılaşmaları içeren dönüşümsel eylemleri yeni bir tanım ile karşımıza çıkmıştır. Bu mücadelenin tanımı "savaş" sözcüğünü içermeyen ancak savaş olmayan savaş şeklinde karşımıza çıkan daha çok psikolojik temelli baskı unsurlarını içermektedir.

Günümüzde oldukça önemli olan psikoloji, devletlerin uyguladıkları politikalarda da kendisini etkin bir şekilde göstermiştir. Ancak insan, doğası gereği karmaşık bir varlık olmanın neticesinde dışarıdan ilk bakıldığında, her davranışı doğru bir şekilde yorumlamak da oldukça güçtür. Bu güçlüğü özellikle devlet yöneticilerinin politika uygulamalarında daha sık ortaya çıktığı görülmüştür. Politika yarışlarında devletlerin siyasi amaç ve araçları nasıl kullanmaları da bu durumla oldukça ilgilidir. Son dönemlerde Ukrayna üzerinden incelemeye aldığımız süper güç yarışlarının temel kökenlerini anlamak için öncelikli olarak Rusya, ABD ve AB gibi aktörlerin gerçekte ne istediklerini ve bu isteklerinin altında yatan temel sebepleri daha iyi anlamlandırmaya ihtiyacı oldukça hissedilmiştir.

5.2.1.Aktör Eylemlerinin Psikolojik Yorumu

5.2.1.1. Devleti Anlamanın Öncelikli Hedefi: İnsanı Anlamak

İnsan sürekli olarak araştırmaya, öğrenmeye ve bu öğrendiklerini davranışa dökmeye yatkın bir varlıktır. İnsan öğrenme ihtiyacını karşılamayı öncelikli olarak kendisini tanımakla karşılamaya çalışmıştır. Bu tanımın tamamıyla gerçekleştiğini söyleyebilmek oldukça ütöpik olacaktır. İnsan davranışları araştırmacılarının davranışlarını ve bu davranışlarının altında yatan sebepleri araştırırken, kendi kişilik özelliklerinin geliştirdikleri kuramlara yansımış olduğu net bir şekilde ortaya çıkmıştır (Geçtan, 2018: s. 9). Bir insanı tüm gerçekliğiyle anlamanın yolu ise ilk olarak çocukluğu, yetiştiği aileyi anlamaktan geçmektedir.

Yaşadığımız hayatın derin izlerini anlamanın yolu ilk olarak insanın doğumu ile başlamaktadır. Bu aşamadan sonra hangi aile içinde doğduğu, yaşadığı çevre, kültürel ve ekonomik gibi birçok faktör yaşamının şekillenmesinde etkili olmuştur. Hatta konunun uzmanlarına göre daha ileriye gidilmiş, bir insanın anne karnından itibaren psikolojisinin annenin ruh hali ve davranışlarına göre şekil aldığı iddia edilmiştir. Bu kapsamda insanların kişilikleri oluşmaya başlamıştır. Doğduğu andan itibaren aile içinde gerçekleşen tüm diyaloglar, ebeveynlerin birbirlerine karşı davranış ve tutumları insanı eğiten ve psikolojisini etkileyen en temel sebeplerdir. Çocukluk döneminde doğal olarak yaşanan eğitim, ileriki yaşamımızdaki tüm davranışlarımızın birer aynası niteliğindedir.

Devletlerin siyasi eylemlerini devlet psikolojisiyle bağdaştırmanın da öncesinde, devleti yöneten lider psikolojisiyle açıklamak, bu açıklamayı yaparken de en temele inerek önce –insan- psikolojisinin açıklanması muhtemel gerekliliktir. Kişilik özelliklerinin lider olmaya yatkınlığının ölçütlerini irdelemek, kimlerin liderlik özelliği taşıdığı ve bu liderlik vasfı taşıyan kişilerin davranış ve eylemlerinin altında yatan sebeplerin neler olduğu, ortaya çıkardıkları politikalarında da etkisini göstermektedir. Dünyada uygulanan politikaların dönemsel değişiklik göstermesinin en önemli etkilerinden biri, dönem koşulları içinde devlet liderlerinin yatkınlık

gösterdiği politikaların, devlet liderlerinin kişilikleriyle arasında kurduğu bağ ile uyumlu olduğu gözlemlenmiştir. Siyasi eylemlerin kendilerini farklı bir şekilde göstermeleri üç farklı döneme ayrılmıştır. İlk olarak 1960'lı yıllarda liderlerin kişilik analizlerinin yapılmasında psikoloji terim olarak kullanılmamıştır (Arıboğan, 2020: s. 50). Bu dönemde daha çok liderlerin kişilik ile kültürleri arasındaki bağ incelenmiş ve bu kişisel özelliklerin sahip olduğu tutumlar dikkate alınmıştır. Bir sonraki evrede ise daha çok kişilerin davranışları kitlelere yayılmış ve bu kitlelerin iletişimlerinin topluma yansımaları biçimleri olarak kendisini göstermiştir. Bu dönemde daha çok psikoloji yönelimli incelemeler yapılmıştır. Bireyin davranış sebeplerinin temeline indirgeyen aile, akrabalık ilişkileri ve yetiştiği çevresel baz dikkate alınmıştır. 1980'li yıllardan günümüze kadarki süreçte ise kimlik, din, kültür, siyasetin zihinde canlandırdığı anlam ve işleyişini dikkate alan araştırmalar şeklinde yoğunlaşmıştır.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için siyaset bilimi ve liderlerin davranışları ile ilgili bağlantının sağlanması ve bağlantılar dahilinde bireyin kendi ruhsal durumu ve siyaset arasındaki ilişkinin kavramsal olarak anlamlandırılması gerekmektedir. Bireylerin davranış biçimlerinin şekillenmesinde aile kavramının ve bu kavramın ait olduğu yer, kültür, dini inanış gibi aidiyet unsurlarının oluşumuyla bir toplum yaratmanın önemi yadsınamayacaktır. Toplumun belli bir dönüşüm yaşaması, gelişmesi ve modernleşmesi bireylerin kişisel özelliklerine de yansımış, toplumdan topluma farklılıkları meydana getirmiştir. Toplumların belirli ihtiyaç ve özelliklerine göre şekillenen bireysel idealler zamanla devletsel bazda düşünmeyi sağlamış ve liderlerin siyasi eylemleri haline gelmiştir. Thomas Hobbes'un ünlü eseri Leviathan'da insanoğlunun doğası gereği rekabet, güvensizlik, şan ve şeref kavramları üzerinde kavgalarının bulunması (Vatansever, 2017: s. 409) ve bu kavgaların ancak bir üst düzey otorite, yani devlet ile bireyin kendi aralarında yaptığı akla dayalı bir anlaşma ile çözümlenip güvenli bir ortamın sağlanabileceğinden bahsedilmiştir. Çünkü insan kendi ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda hareket eden bir varlıktır ve bu hareketlerini içinde bulunduğu güvensiz ortamda gerçekleştirmek mecburiyetindedir. Güvensiz ortamın güvenleleştirilmesini sağlamanın yolu da devletin varlığıdır. Bir nevi oluşturulma amacı en üst seviyede yarar sağlanması olmuştur.

Genel olarak bakıldığında bireylerin gelişim süreçlerinde içinde buldukları toplumsal durum ve bu toplumun yaşadığı krizler, dönüşümler ve yapılanmalar dahilinde bireyler, siyasi anlayışlarında farklı ve yeni alanlara yönelmişlerdir. Başlangıçta tekil insan varlığıyla şekillenen davranışlar ilerleyerek bireylerden toplumlara dönüştüğünde, giderek farklılaşma eğilimi göstermiştir. Tekilden çoğula doğru işleyen sistemde bir üst düzey güç mekanizmasına ihtiyaç duyulmasıyla devletlerin oluşumu gerçekleşmiştir. Resmin bütününde tek bir varlık olarak devletin kendisini göstermesinin ardında, liderlerin ve liderlerin psikolojik ideallerinin oldukça önem taşıdığı görülmektedir. Bu yüzden Rusya, ABD ve AB gibi aktörlerin siyasi eylemleri incelenirken, temelde bu aktörlerin liderlerinin siyasetlerinde psikolojik analizlerinin irdelenmesi de gerekmektedir.

5.3.DEVLETLERİN UKRAYNA KRİZİ BAĞLAMINDA DAVRANIŞ ANALİZLERİ

5.3.1.Rusya'nın Ukrayna Politikasının Psikolojik Boyutu ve Putin Analizi

Ukrayna'daki dengelerin değişimi esasen 2014 yılından sonra, Batı yanlısı muhalefetin iktidara gelmesiyle başlamıştır. Bu tarihten sonra ilişkilerin sürekli dalgalanmalar halinde devam etmesi, uzun vadede Ukrayna'yı zorlu bir sürece sürüklemiş, milli kimliğini tehdit edici eylemler haline gelmiştir. Ukrayna da bu tehditlerin ardından karşılık vermekten kaçınmamıştır. Günümüz gelişen teknolojisi ile nükleer silahların yok etme kapasitesinin sınırsız gücüyle birlikte savaş kavramı da git gide yerini daha soyut kavramlara bırakmıştır. Rusya'nın uyguladığı politikaların uzun vadede Ukrayna üzerindeki etkisi, bölge istikrarını bozarak zamanla halk içinde huzursuzluk oluşturarak birlik ve bütünlüğü zedeleyici faaliyetlerle psikolojik çıkmazlara sürüklemeler şeklinde gerçekleşmiştir. Tarih boyunca Rusya'nın hayati sahaları ve devlet çıkarları doğrultusunda izlediği politikaların genel hedefi, dağılan SSCB'nin ardından farklı bir isimle ortaya çıkan, ancak güç kapasitesi olarak aynı kalan bir Rusya Federasyonu'nun oluşturulmasıdır. Bir devleti anlayabilmenin yolu, o

devleti yöneten liderleri anlamaktan geçmektedir. Tarih boyunca Rusya'nın politikaları liderlerin iktidar dönemleriyle ilişkilendirilmiştir. Son dönemde Rusya'nın siyasi hedeflerini anlamak için Putin'in düşünce yapısını ve ideallerini kavramak oldukça önemlidir. Ancak bir liderin zihnini, kişiliğini tam olarak anlamak oldukça zordur. Bunun nedeni liderlerin, uluslararası arenada yansıttıkları kişilik özellikleri ile gerçek kişilik özellikleri arasında farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

Putin çok da zengin olmayan bir ailede yetişmiş, kendi çabalarıyla büyük bir sıçrama göstererek devlet Başkanlığı'na yükselmiştir (Çakır, Günday, 2017). Her ne kadar eğitimini siyasi bir alanda gerçekleştirirse de ilerleyen süreçte kendisini ekonomi alanına yönlendirerek eğitiminde alan değişikliğine gitmiştir. Bugün bakıldığında Putin, Rusya için devleti temsil eden bir simge haline gelmiştir. Liderlerin kişilik analizleri yapılırken "güç ihtiyacı" ve "başarıyı isteme" kapasiteleri (Yanık, 2015) önemli unsurlar olmuştur. Putin'in güce ulaşma odaklı bir şekilde ilerleyen bir lider olduğu sergilemiş olduğu eylemlerinde açık bir şekilde görülmüştür. Rusya'nın bir Federasyon olarak yeniden inşa edildiği andan itibaren Sovyet gücüne ulaşma idealleri Putin'in ana hedefi haline gelmiştir. Kendi liderlik yükselişini, Rusya'nın eski gücüne ulaşmasıyla elde edeceği inancına sahip olarak başarısını da Rus Devleti'nin bu yükselişiyle bağdaştırmıştır.

Genel olarak Ukrayna ile Rusya'nın durumu dikkate alındığında son beş yıllık süreçte ilişkilerin sürekli üst düzey gerginlikte takip etmesi Rusya'nın tehdit odaklı güç kaybı endişesinden kaynaklanmıştır. Ukrayna'nın bağımsız olması ile başlayan sürecin gerginliği, Batılı güçlerin Ukrayna'ya olan ilgi ve odağının artmasıyla tırmanma boyutlarına ulaşmıştır. Rusya ise bu durumu tehdit olarak algılamış ve bu aşamadan sonra eylemlerini saldırgan ve agresif olarak sergilemiştir. Başta analizi yapılan güç ve başarı ihtiyaçları doğrultusunda özellikle Putin'in güç sergileme ideallerini oldukça yoğun olarak barındırdığı görülmektedir. Nitekim uzun yıllar uluslararası arenada özellikle ABD ile iki süper güç olarak, dolaylı ya da doğrudan karşı karşıya gelmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Rusya'nın Ukrayna'nın güçlenmesini ve kendisine karşı tercih edilir bir devlet olmasını kabul etmesi mümkün görünmemektedir. Ancak ikili ilişkilerini sürekli

çatışma boyutunda tutması uzun vadede kendisinin hem psikolojik hem de fiziksel olarak yıpranmasına neden olacaktır. Bu nedenle de Ukrayna ile kendi devlet çıkarlarını garanti altına alabileceği aynı zamanda Ukrayna'nın bağımsızlığını zedelemeyeceği ikili yarar kapsamında bir uzlaşmaya varması gerekmektedir. Eğer Ukrayna ile ilişkileri tehlikeli boyuta ulaşırsa, bu sadece Rusya'nın Ukrayna uzlaşmazlığı olmaktan çıkacaktır. Aynı zamanda ABD ve AB gibi güçlerle de çıkar çatışmaları yaşaması kaçınılmaz bir hal alacaktır. 2019'un son aylarında Ukrayna ile ilişkilerin normalleşme göstergesi yapılan esir değişiklikleri ile karşımıza çıkmıştır. Ukrayna vatandaşlarını kendi yurtlarına döndürmek için yapılan Rusya'nın iyi niyet göstergesi olan bu eylem, olumlu bir gelişme olarak kaydedilmiştir. 2020 itibariyle gündemin daha çok tüm dünyada yayılan yeni tip Covid-19 salgını ile mücadelesi tüm devletlerin mücadelesinde ana sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak her şeye rağmen, Şubat 2019'da Rusya ile Ukrayna arasında ikinci esir değişimi yapılması için varılan anlaşma bozulmamış, Rusya ve Ukrayna arasında özellikle Ukrayna'nın doğusu ile ilgili barış sağlanması konusunda bir engel teşkil eden esir sorunu çözülerek barışı sağlamanın önünün açılması da planlanmıştır. Çatışmaların halen devam ettiği Donbas topraklarında 2019'un Aralık ayında 142 kişiyi kapsayan esir değişimi gerçekleşmiştir (Euronews, 2020). Yapılan anlaşma gereği ise ikinci dalga esir değişimi, 2020'nin Nisan ayında gerçekleşmiştir ve 19 esir ülkesine geçişi sağlanmıştır (BirGün, 2020). Ukrayna'nın mevcut durumunda yalnızca Rusya ile irtibatı değil aynı zamanda AB ve ABD ile ilişkileri de günümüzde birbirleriyle bağlantılı halde gelişmektedir. Ukrayna üzerinde kendi çıkarlarını gerçekleştirmeyi planlayan ABD ve AB gibi aktörler de doğrudan ya da dolaylı bir şekilde karşı karşıya gelmektedirler. Rusya'nın genel olarak istediği, tarihte sahip olduğu güçlü devlet imajını yeniden yakalamak olmuştur. ABD'nin sürekli olarak tek kutupluluk ve tek süper güç söylemlerine karşılık genel olarak, çok taraflılık ve çok kutupluluk söylemleriyle yer almıştır.

5.3.2.AB Perspektifinden Ukrayna Krizi ve Krizin Rusya ile İlişkilerindeki Seyri

Avrupa Birliği'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde, diğer devletlerle entegre olarak genişlemeye doğru yönelmesi, yeni politikalar oluşturmasını sağlamıştır. Maastricht Antlaşması ile Doğu Avrupa ülkelerine Avrupa Birliği üyelik yolunun açılması ile Birliğin genişlemesi farklı bir boyuta ulaştırılmıştır. Birliğin yeni üyelerle farklılaşmaya gitmesi avantajlar sağlamıştır, ancak bu durum bazı dezavantajları da beraberinde getirmiştir. 2004 yılı ile birlikte Ukrayna'da yaşanan hızlı değişimin ağır yükleri AB ve AB üyesi devletler üzerinde oldukça hissedilmiştir. Rusya'nın kendi hayati çıkarları doğrultusunda geçleştirdiği meşhur olmayan ilhakları, Ukrayna'nın Doğu kesiminde ve Avrasya coğrafyasında güvensizlik durumunu meydana getirmiştir. Aktörler açısından birincil öneme sahip güvenlikleştirmeye amacı kapsamında Rusya'nın saldırganlığına karşı AB ve AB üyesi devletleri çözüm odaklı politikalar geliştirmeye yönlendirmiş ve bundan sonraki süreç Rusya ile işbirliği yerine Rus saldırganlığını engelleyici dış politika (Uğur, 2016: s. 201) oluşturmak yönünde ilerlemiştir.

AB ortaya çıkan olumsuz durumda sorunları engellemeye yönelik bir Komşuluk Politikası oluşturmuştur. Komşuluk Politikası kapsamında Doğu ülkelere uyguladığı politikalarda, AB üyelerinin Rusya ve AB arasında kalmalarından doğan ikilem (Hürsoy, Kutlu, 2018: s. 169) AB ve Rusya ilişkilerinde sürecin kimi zaman kilitlenmesine yol açmıştır. AB sorunun çözümü olarak her zaman uyguladığı politikaların aksine farklılaşmaya giderek daha serbest bir politika gütmeyi tercih etmiştir. Genişleme ve entegrasyon döneminde üye olmaya aday ya da üye olmuş bir devletle AB arasında bir kısıtlamanın bulunması, Avrupa Birliği'ne faydadan çok zarar getireceği düşüncesi nedeni ile bu politikalar geliştirilmiştir. Avrupa Birliği'nin Komşuluk Politikası'nın oluşturulması, doğudaki komşularıyla ilişkilerinde üçüncü (Sönmez, 2010: s. 121) bir yol çizmesini sağlamıştır. Her ne kadar içinde bulunulan durum ciddi krizleri barındırır da Avrupa Birliği, ilişkilerini çatışmadan yana kullanmaktan kaçınan bir aktör olarak, genellikle iş birliği ve güvenlik ortamı

oluşturma amacı taşımıştır. AB'nin Komşuluk Politikası kapsamında Ukrayna'nın doğu kanadında yer almasıyla birlikte, AB'nin komşularıyla ilişkileri doğrultusunda taşıdığı önem oldukça önemlidir. Ukrayna'daki krizin Rusya ve Ukrayna ile sınırlı kalmayıp, AB'nin de adının sürekli olarak yer almasının nedeni bu olmuştur. Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan olaylar, AB'nin Rusya ile çıkarlarının çatıştığını daha net anlamasını sağlamıştır. Rusya hayati sahası dahilinde gerçekleşen çatışmaları, denetimli istikrarsızlık aracılığıyla kontrol etme yoluna başvururken, kimi zaman yolsuzluk uygulamalarına başvurmuştur. Ancak AB'nin pazar ekonomisinde benimsediği açıklığın yanında güçlü kurumlara ve hukukun üstünlüğüne sahip istikrarı temel hedefler olarak belirlemesi (Meister, 2019) Rusya ile bu farklılığını açıklar niteliktedir.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle başlayan ve Ukrayna'da durumun özellikle Doğu kesiminde giderek zorlanması şeklinde ilerleyen süreçte yalnızca kendisi değil aynı zamanda komşu ülkeleri de derinden etkilemiştir. AB işgal sürecinden oldukça etkilenen baş aktörlerden biri olmuştur. Ukrayna işgalinin başladığı andan itibaren AB'de değişen birçok dengenin yanında en önemli değişim güvenlik algısı üzerine gerçekleşmiştir. Ukrayna'yı AB için önemli kılan şey AB'nin Rusya ile ilişkilerinin karşılıklı çıkarlar kapsamında iyi niyetle devamının sağlanması ve aynı zamanda AB'nin Ukrayna'nın Doğu kesimiyle ilgili hedeflerinin ve Avrasya ideallerinin gerçekleştirilme arzusu olmuştur. Avrupa Birliği'nin Doğu'daki komşularıyla ilişkilerini geliştirirken iyi yönetim ilkesi doğrultusunda şekillendirmesi, dış politika alanında kendisini gösterme çabasından kaynaklanmıştır. AB'nin geleceğinin Avrasya ideali doğrultusunda şekilleneceği algısıyla gerçekleştirdiği eylemlerle söz konusu bölgelerde de varlığının daha fazla hissedilmesi amacını taşımıştır.

AB'nin bu krizde ekonomik yaptırımlar kapsamında kozunu kullandığı taraf Rusya olmuştur. Daha çok iş birliği ve caydırıcılık silahlarını kullanarak Ukrayna'ya daha yakın tavır sergilemesi, genel dış politika savunmasının temelini oluşturmuştur. AB ile Rusya ilişkilerinin seyrini değiştiren olay aslında Ukrayna'da yaşanan renkli devrimlerin ardından, Ukrayna'nın, Rusya ve AB'ye karşı iki tarafa da aynı olan tutumundan sonra AB'ye yönelerek bu durumu değiştirmiştir. Ukrayna ve AB arasında

imzalanan Ortaklık Anlaşması sonrasında AB yanlısı ve Rus yanlısı halk arasında ayrılıkçı hareketlerin giderek şiddetlendiği gözlemlenmiştir. Ülkenin Doğu kesimindeki Rus ayrılıkçı hareketleri ile sorun yalnızca Ukrayna'yı etkilemekten çıkmış ve tüm küresel aktörleri etkisi altına alarak uluslararası boyuta ulaşmıştır. Ukrayna'da uluslararası aktörlerin etkinliğinin askeri, ekonomik ve siyasi bir biçimde özellikle ülkenin Doğu kesimine doğru yığılması ile psikolojik baskı giderek artmış ve bölgenin giderek istikrarsızlaştırılmasına neden olmuştur.

AB, kurulduğu andan itibaren yapısı itibariyle silah kullanımına dayanmayan bir aktör olmuştur. Bu yüzden devletlerle ilişkisinde, sert kuvvet kullanımına başvurmak yerine önceliğini yumuşak güçlerinden yana kullanmıştır. AB bu uygulamasıyla ilk olarak her devlete karşı ekonomik yaptırım uygulayarak devletlerin ticari hareket alanlarını sınırlandırmayı hedeflemiş, daha yumuşak bir şekilde caydırıcılığını kullanma yoluna başvurmuştur. AB'nin bu eylemlerinde ekonomik ve sivil güç unsurlarını devreye sokmaktan kaçınmaması, bir süre sonra Rusya ile ilişkilerinin tehdit altına girmesine ve oluşabilecek herhangi bir güç boşluğunda ABD'nin yüzünü daha rahat bir şekilde Avrupa'ya çevirmesine neden olan bir tehdit ortamının oluşmasına yol açmıştır.

AB'nin Ukrayna ilişkilerinde içinde bulunduğu psikolojik durum, bir yandan Rusya'nın Ukrayna üzerindeki baskısı azaltılmaya ve ortadan kaldırılmaya çalışılırken, bir yandan da AB'nin Rusya ile ikili ilişkilerin normal bir seviyede kalmasının sağlanması arasındaki karmaşıklıklarla şekil almıştır. AB'nin Ukrayna coğrafyasında hedefinin belli bir düzeni sağlama yönünde olması ve bu hedef doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemlerinin, Rusya tarafından tehdit olarak algılanmasına ve Rusya'nın küresel ortamda bir güç yarışına girmesine ve politikalarını bu doğrultuda yönlendirmesine neden olmuştur. Avrupa Birliği, Rusya'nın Ukrayna müdahalesi öncesinde gerçekleştirdiği herhangi bir eyleminde genel olarak tarafsız kalmıştır. Bu geçmiş tecrübesinden güç alan Rusya, Ukrayna'yı işgal ederken de Avrupa Birliği'nin kendisine karşı bir müdahale içeren herhangi bir hamlesini de beklememiştir. Ancak AB gerçekleştireceği her hamlede, üye ülkelerinin çıkarlarını düşünerek hareket etme gayreti göstermiştir. Rusya'nın işgal eylemlerine karşı öncelikli olarak uyarılarda bulunmuş, ardından ekonomik yaptırım uygulama

mecburiyetinde kalmıştır. Planlanan yaptırımların Rusya ile diğer aktörlerin bağlantılarını tamamen koparmayacak şekilde uygulanmasına da özellikle dikkat edilmiştir. Aksi takdirde Rusya gibi büyük bir enerji ortağını kaybetmesi, enerji akışını Rusya'dan sağlayan AB üyesi devletlerin ekonomilerine büyük zarar vereceği tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına neden olacaktır. AB'nin dış politikasında sıklıkla uygulamaya koyduğu ekonomik yaptırımları, en etkili aracı olarak görülmektedir. Ancak Rusya ile özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ekonomi alanında artan sürekli bir karşılıklı bağımlılık ilişkisinin bulunması, yaptırımların uygulanmasını da etkilemiştir. AB ile Rusya arasında ekonomik bağımlılığın giderek artması, AB'nin Ukrayna Krizi karşısında etkili bir aktör olmasını engellemiştir. AB kısıtlı bir alanda yapacaklarını da giderek sınırlandırmak zorunda kalmıştır.

AB'nin kendisine geleceği hakkında belirlediği senaryolarla belli bir hedef belirlemesi ve bundan sonraki dönemde bu hedefleri gerçekleştirmeye odaklı bir şekilde ilerleyeceği bilinmektedir. Birliğin kuruluşunun temel hedefi olan tek pazar ilkesi, yeni vizyonda daha da genişletilerek içerisine enerji, ulaşım ve dijital alanlar da dahil edilmiştir. Özellikle son dönemde uluslararası alanda tüm aktörlerin genel olarak uyguladığı politikalar, yeni bir yola girilmeden, var olan yolda daha istikrarlı ve etkin devamlılığı sağlama yönünde ilerlemiştir. Eldeki kaynakları daha az fakat verimli bir şekilde kullanmanın oldukça önem taşıdığı bu dönemde, AB'nin de yeni ve çıkmaz bir yolu tercih etmeyeceği muhtemeldir. Tüm bu gerekçeler sonucunda görüldüğü üzere, AB'nin politik düşünce sistemi, birliğin yapısına uygun olarak ekonomik alanda ilerleme kaydetmektedir. Askeri alanda ABD ile ittifak sağlanarak Rusya karşıtı bir birlik oluşturulabilme ihtimaline rağmen AB'nin bu yolu bir çözüm olarak görmemiştir. Hali hazırda Rusya'ya karşı uyguladığı ekonomik yaptırım gücü, Ukrayna Krizi'ni sonlandırmaya da daha fazla büyümesini engellemiştir.

AB'nin Rusya'ya karşı Ukrayna ile olan ilişkilerini güçlendirdiği görülmüştür. Bu güçlenme AB'nin Doğu Ortaklıkları kapsamında da oldukça önem taşımaktadır. Ukrayna, AB için enerji ile olan ilişkilerinde alternatif bir yol ve enerjinin taşınmasında daha güvenli iş birliklerinin sağlanabileceği bir ülke konumundadır. Bu sebeple AB, Rusya'nın Ukrayna müdahaleleri kapsamında uyguladığı yaptırımlara karşılık, Ukrayna'ya da ekonomik yardımlarda bulunmuştur. AB'nin Doğu ülkeleriyle

geliştirmeye çalıştığı iş birliğinin istenilen düzeye ulaşamaması, bölgede uygulanması planlanan politikaları planın ötesine geçmekten alıkoymuştur. AB'nin hedeflediği politikalarda realist olmaktan uzaklaşması ve uluslararası ortamda özellikle 2012 itibariyle Rusya'nın Ukrayna üzerindeki baskısıyla beraber rekabetçi gücünü giderek artırması üzerine içinde bulunulan konum değişikliğe uğramıştır. Sadece AB değil diğer kurum ve kuruluşların da gerekli desteği sağlayamaması, sorunları giderek çıkmaza sürüklemiştir. Bu durum her ne kadar AB ve onun kapsamında Avrupa ve Doğu kesimiyle bağdaştırılsa da Batı kanarında da durum bundan farksız değildir. Güvenliğin birincil öneme sahip olduğu küresel alanda, NATO'nun ülkelerin güvenlikleri için gerekli desteği sağlama amacı taşıması ancak bu amacın gerekliliklerini yerine getirmemesi sorunları çözümsüz bırakmıştır (Kalın, 2018: s. 65). Tüm bunların yanında vatandaşların kendi irade ve tercihlerini açık bir şekilde sunmalarının son dönemlerde pek de etkili olmaması, şiddete ve gösterilere olan eğilimlerini de giderek artırmıştır. Ukrayna gibi SSCB'nin dağılmasıyla kendi bağımsızlıklarını ilan eden yeni devletlerin, "Sovyet ardılı ülkeler" olarak adlandırılırsalar da, kendi içlerindeki değişim zaman içerisinde onları Sovyetler Birliği'nden oldukça uzaklaştırmıştır. Nitekim bugün Rusya Federasyonu bile eski Sovyetler Birliği'nin bir parçası olmaktan çok tek başına bir Rusya olarak kendisini gösterme gücünü elde etmiştir. Tüm bu gelişmeler dahilinde sorunların aşılabilmesi, artan isteksizlik, politikaların hedeflenen sonuçlarına ulaşılmasını da engellemiştir.

AB'nin uyguladığı politikalarda diğer devletler üzerindeki etkisinin yetersiz olması, üyeleri arasındaki birlik anlayışında boşluklara neden olmuştur. AB'nin genel olarak bir bütünleşme amacını taşıması ve bu amacı doğrultusunda üyeleriyle tam bir entegrasyonu gerçekleştirememiş olması, AB'nin çıkarının her şeyden üstün tutulması gerektiği anlayışının, tüm üye devletlerde aynı ruhla taşınmaması gibi sorunlar, AB'nin politika uygulama alanlarında bir sonuç alamamasına neden olmuştur. Küresel alanda gücü ve söz sahibi olabilirdiği oldukça yüksek olan AB'nin, karar uygulamadaki başarı ve başarısızlığı üye devletlerin ortak hareket etme bilincini uygulayabilme başarısına bağlıdır. Birçok farklı devleti bünyesinde barındırmasından dolayı gösterdiği farklılıklar, dolayısıyla bu devletlerin farklı ihtiyaçları, birlik politikalarına yansımıştır. AB'nin yapılanma hedefinin ulus üstü olması, veto hakkının varlığı ile

hükümetler arası niteliğe ulaşarak üye devletlerin egemenliğini güvenlik altına almıştır ve bu yaklaşımla devletlerarasında anlaşma ve ittifakların yolunu da açmıştır (Akdemir, 2018: s. 184). AB'nin genel olarak oluşma amacının ortak kararları uygulama doğrultusunda istikrar ve güvenliğin sağlandığı işbirlikleri geliştirmek olması ve bu kapsamda gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeyi planladığı eylemlerinde, öncelikle kendi içinde bir uyum sağlaması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Dış politikasında ve diğer devletlerle olan ilişkilerindeki başarısının bu uyuma bağlı olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak AB'nin tüm eylemlerini enerji arzı, güvenlik ve istikrar politikaları temelinde şekillendirmesinin, Rusya ile Ukrayna arasında gerçekleşen kriz sonrası vizyonunda farklılaşmalara neden olduğu görülmüştür. AB'nin Ukrayna Krizi bağlamında Rusya ile ilişkilerini tamamen sonlandırmayı göze alması söz konusu değildir. AB, kendi çıkarlarının zarar görmeyeceği bir şekilde Ukrayna ve Rusya'dan fayda sağlamayı gözetmektedir. Geçmişten günümüze AB'nin saldırı, eylem, işgal ya da herhangi bir kriz durumunda gösterdiği tepkiler göz önüne alındığında saldırgan tutumdan uzak, yumuşak güç kullanımının yaygın olduğu daha yapıcı bir tutum sergilediği görülmüştür. Politikalarını genel olarak var olan düzeni koruma, birlikte hareket etme ve ortak karar alma amaçları doğrultusunda şekillendirmiştir.

5.3.3.ABD'nin Hegemonik Güce Duyduğu Tehdit Algulamalarının Yansıması

ABD zaman içinde uluslararası sistemin güç yarışlarında sürekli tek aktör olma yolunda önemli rekabetler içerisine girmiştir. ABD'nin rekabet anlayışı ve süper güç olma ideali çerçevesinde gerçekleştirdiği eylemler diğer devletleri de etkilemiştir. Devletlerin bugünkü eylemlerini anlamak için geçmişte yaşadığı tecrübelerin kökenini de anlamak gerekmektedir. ABD'nin tarih boyunca kuzey ve güney kesimleri arasında ciddi insan hakları ayrımlarının yapılması, ABD'yi demokratik haklarla ilgili yeni düzenlemelere yönlendirmiştir. Savaş dönemlerinin ardından ABD, uluslararası sistemin dominant bir gücü olarak kalmayı başarabilmiştir. Aslında gücün yükselmesi, sisteminin yapısını korumak için de oldukça önem taşımıştır. ABD'nin varlığını

Avrupa üzerinden diğer devletlerde de hissettirmesi ve Avrupalıların ABD'ye artan yönelimleri sonucu geliştirdikleri yenilikler, bu gücü kanıtlar nitelikler sunmuştur. ABD'nin devlet yapısını ve işleyişi anlamak, dönemsel olarak değişim gösteren iktidarın ve iktidardaki liderlerin uyguladıkları politikaların asıl amacını anlamak ile gerçekleşecektir. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle tek süper güç olarak kalan ABD, bölgede barış, istikrar ve güvenliği sağlamaya odaklı olarak çalışmıştır. Bu dönemden sonra, diğer devletler de ABD'nin uyguladığı politikaları kendi politikalarını uygulamada rol model seçmişlerdir.

Soğuk Savaş döneminden günümüze farklı kılan ve yeni bir düzen oluşturan olay da tam olarak bu şekilde özetlenebilir: Soğuk Barış. Bu kavram ile en çok bütünleşen devletlerden biri de şüphesiz ABD'dir. Direkt olarak çatışmaya gitmeden devletlerle ideolojik bir mücadelenin ardından, düşünsel gücünü mantık çerçevesinde uygulamaya koyarak istediği politikaların da uygulanmasının sağlanmasında çoğunlukla başarılı olduğu görülmüştür.

Ukrayna'da yaşanan krizde Rusya'nın Karadeniz üzerinde hegemon güç olma korkusuyla hareket eden ABD, bugün bu gücünü kaybetme korkusunu benzer bir şekilde Çin üzerinden yaşamaktadır. ABD'nin bugün geliştirdiği politikalarında, tek süper güç olma konumunu elinden alabilecek potansiyel her türlü tehditlere karşı gardını aldığı görülmektedir. Uzun yıllar boyunca Rusya ile rekabet halinde olan ABD, şimdilerde yüzünü küresel dünyanın yeni yükselen yüzü Çin'e çevirmiştir. Her ne kadar Çin uluslararası alanda yükseliş gösterse de devletlerin tam olarak geleceğinin ne şekilde seyir edeceğinin bilinmezliği, ABD'yi de liberal hegemonik düzen içinde bazı yanılsamalara (Korkmaz, 2019) neden olan bir algıya doğru sürüklemiştir. Uzun yıllar boyunca ABD ve Rusya arasında süren rekabet, şimdilerde Çin'i de içine almıştır. ABD'nin Rusya ile ilişkilerinde rekabeti, benzer bir şekilde ABD – Çin rekabeti halini almaya başlamıştır. ABD'nin kendi hegemonyasına zarar vereceğini düşündüğü Çin'in yükselişi, ABD tarafından Rusya ile aynı kefiye konulmuştur. ABD'yi bu algıya iten sebep olarak Rusya ve Çin'in tamamen ABD'den farklı bir dünya inşa etme yönelimleri gösterilmektedir. Tehdit algısını had safhada hisseden ABD, ikinci bir çevreleme politikasını oluşturma eğilimini Çin'e karşı göstermiştir. Çin tarafından yapılan açıklamalar her ne kadar tek aktör olma gibi bir ideallerinin

olmadığı yönünde gelse de, ABD tehdit algısını özellikle Trump ile beraber iktisadi, coğrafi ve ideoloji boyutlarına doğru taşımıştır.

ABD'nin bugün Çin üzerinde uyguladığı politikaları, geçmişin bir tekrarı niteliğindedir. Çin'in yaptığı bazı anlaşmaları desteklemesi, Çin'de aslında kaleyi içten kuşatma gibi algılamalara neden olmuştur. Bu algılara sebep olan ABD'nin geçmişte benzer bir durumda uygulamaya koyduğu politikalarından kaynaklanmıştır. SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsız olan ülkelere verdiği çeşitli desteklerle, özellikle Ukrayna örneğinde olduğu gibi, bunu açık bir şekilde göstermiştir. Ukrayna enerji ağının oldukça yoğun olduğu ticari geçişlerin sağlandığı önemli bir coğrafya olarak varlığını göstermiştir. ABD için ise önemli olan Ukrayna'nın, ezeli rakibi Rusya'ya karşı kullanabileceği ticari ve enerji alanlarında oldukça iyi bir partner niteliği taşımasıdır. Bu kapsamda Ukrayna ve Rusya krizine karşı Ukrayna'nın yanında yer almasının nedeni de oldukça açıktır.

ABD ve Çin örneği ile aslında genel olarak ABD'nin devlet olarak ortaya koyduğu hamleleri daha iyi analiz edilmeye çalışılmaktadır. ABD'nin ticareti için önemli bir ulaşım ağı olarak gördüğü Asya- Pasifik Bölgesi üzerinde yaşadığı yükselen Çin tehdidi, ABD'yi farklı önlemler almaya yönlendirmiştir. Güç odaklı gerçekleştirilen rekabetlerin sonunun bilinmezliği, ABD varsayımlarına göre sürecin sonunu da farklı yanıltıcı bulgulara götürmektedir.

ABD'nin dışarıdan bakıldığında agresif bir tavır sergilediği görülürken bu tavrının sebebi aslında kurmuş olduğu hegemonyasının ortadan kaldırılma endişesi ile beraber güvenliğinin tehdit edilmesi olmuştur. Yalnızca ABD'nin gücünü yerinden oynatmakla kalmayıp aynı zamanda küresel ortamda derin bir değişime de neden olacağı düşünülmektedir. ABD kendisine rakip olarak gördüğü yükselen bir gücü, kontrol altında tutmak adına farklı politikalar uygulamaya çalışmıştır. ABD kendi çıkarları için makul olan yolu tercih ederken, devletlere bu tercihi doğal yollarla varılan bir sonuç olarak kabul ettirme yoluna başvurmuştur. Rusya, Ukrayna üzerindeki işgal uygulamalarını tarihi ve kültürel mirası üzerinde haklılığa dayandırırken ABD, ezeli rakibi Rusya'ya karşı alternatif ve rekabet olasılığını daha düşük gördüğü Ukrayna'yı bağımsız olma isteğinde sürekli olarak destekler şekilde

politikalar gütmiştir. Ukrayna'nın Batılı devletlerin desteğini arkasına almasıyla şekillenen süreçte, Rusya'dan giderek daha da uzaklaşması söz konusu olunca Rusya da uyguladığı baskıları artırarak karşılık vermiştir. Aslında soruna tepeden bakıldığında, ABD ve Rusya'nın aralarında sürdürdüğü bu sınırsız güç mücadelesindeki tek fark, mücadele şeklindeki yöntemin değişikliğidir. Savaşan taraflar aynı, savaşma amacı aynı ancak ortada somut bir savaşın varlığı söz konusu değildir. Gözle görülmeyen savaşlarla isteklerini elde etmenin zeminini hazırlayarak, politikalarını da bu doğrultuda şekillendirmişlerdir.

Genel olarak ABD'nin devlet anlayışı ve gerçekleştirdiği eylemlerin çoğu güç odaklı olmuştur. Küresel dünyada tek ve süper güç olma arzusuyla ortaya çıkardığı politikalarında, kendisine rakip olabilecek herhangi bir yükselen güç olarak gördüğü devleti potansiyel tehdit olarak algılamıştır. Özellikle son dönemde değişen güç algısı ile ilgisinin Ortodoks kuşağına doğru yönelmesi ve bu kapsamda politikalarını daha çok Ukrayna, Sırbistan, Bulgaristan üzerinden Rusya'yı çevreleme odaklı gerçekleştirdiği görülmüştür (Gürson, 2019). Rusya ile ilişkileri bu kapsamda sürekli bir çekişme halinde ilerlemiştir. ABD'nin bu güç yarışında ortaya koyacağı politikadaki sertlik derecesinden taviz vermemesi üzerine, Rusya tarafından da çok kutuplu bir sistemin oluşturulmasına yönelik istek giderek artmıştır. Ancak ABD'nin karar alırken sadece hegemon güç olma isteği doğrultusunda hareket etmesi ve bu hareketleri gerçekleştirirken başvurduğu politikalar içeriden ve dışarıdan birtakım tepkilere neden olmuştur. Son dönemde ABD Başkanı Trump'ın tavırları ile devlet politikaları da aslında doğrusal bir yol izleme eğiliminden sapmış görülmektedir. Daha çok kendi iddaeleri doğrultusunda ilerleyen Trump, halkın isteklerini de göz ardı etmiş durumu, tüm olumsuz okları kendisine çekmesine neden olmuştur.

ALTINCI BÖLÜM

6.AVRASYA JEOPOLİTİĞİ ÜZERİNDEKİ GÜÇ MÜCADELELERİ

6.1.AVRASYA JEOPOLİTİĞİNİN ÖNEMİ VE BÜYÜK GÜÇLERİN YARIŞI

Dünya enerji kaynaklarının dörtte üçüne sahip konumdaki Avrasya'da, petrol ve doğal gazın çıkarılma ve ihracının kontrolü konusundaki yarış, ABD'nin Orta Doğu'da 'demokratikleştirme' söylemi altındaki enerji politikalarına benzer biçimde, Rusya'nın Orta Asya ve geniş anlamda Avrasya'da geliştirdiği siyasi anlayış, enerji güvenliği motifli işlenerek bugün dünyanın en büyük güç mücadeleleri verilmektedir (Akgül, 2006: s. 130). Bu dönemde yalnızca Rusya ile ABD mücadelesinin yanı sıra, AB ve Çin de bölgede gerçekleşen rekabetlere katılmışlardır.

Soğuk Savaş'ın ardından oluşan yeni bir dünya düzeni ve bu düzene ayak uydurmaya çalışan devletlerin giderek rotasını Avrasya Bölgesi'ne çevirmesiyle jeopolitik öneme sahip bölge haline gelmiştir. Sürekli olarak bahsedilen bir kavram olan jeopolitik, bir devletin saldırgan nitelikteki genişlemesini, ekonomik ve siyasi coğrafya açısından haklı kılmaya yönelik siyasi öğretisi (TDK, 2020) niteliğini taşımaktadır. Bu öğretisi kapsamında devletlerin, kaybettiği güç ve mücadele yarışları devletleri farklı politikalara ve bu politikaları uygulayabilecekleri yeni coğrafi alanlara yönlendirmiştir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası değişen dengelerle birlikte, Rusya'nın kaybettiği gücünü yeniden kazanmaya yönelmesi, ABD'nin tek süper güç olma ideali ve Rusya'dan bağımsızlığını yeni kazanmış devletlerin AB ve Batılı güçlerle ittifak kurma çabaları gibi her türlü eylemler bu dönemde jeopolitik dengelerin farklı coğrafyalara kaymasına neden olmuştur. Avrasya'nın nükleer silahların varlığı açısından oldukça etkili ve aynı zamanda nüfus bakımından da güçlü olan devletleri kendi coğrafyasında barındırması, konumsal varlığının bölgede daha da güçlendirmesini sağlamıştır.

Soğuk Savaş'ın ardından Rusya kaybettiği gücünü geri kazanmaya çalışırken, bir yandan da bağımsızlığı yeni kazanmış devletlerin, kendisine tehdit oluşturabilecek diğer devletlerle giriştiği ittifakları engelleme çabalarında bulunmuştur. Kısa bir süre

sonra Ukrayna üzerinden patlak veren bir krizle uzun yıllar boyunca mücadele etmek zorunda kalan Rusya'nın Avrasya idealine ulaşması için yalnızca Ukrayna ile arasındaki sorunu çözmekle kalmayıp, ABD ve AB gibi güçlerle de ilişkisini normal bir seviyeye getirme ihtiyacı giderek artmıştır. Bunun en önemli nedeni de Ukrayna'nın jeopolitik olarak enerji geçişlerinde devletler için bir transit ülke konumunda yer alması nedeniyle Batı ile gelişen ilişkilere yol açması olmuştur. Bu gelişme Rusya'yı tedirgin ederek daha saldırgan politikalara itmiş ve Ukrayna üzerinden Kırım'ı işgal etmiştir. Rusya'nın bu saldırgan tutumu ABD ve AB tarafından olumlu karşılanmamış, Rusya'ya karşıt bir tavır almalarına neden olmuştur. AB diğer aktörlere göre yumuşak güç kapasitesini daha etkin bir şekilde kullandığı için ekonomik yaptırımlarını uygulamaya koyarak Rusya'ya karşı tepkisini belli etmiştir. ABD de bu durumda bazı yaptırımlar uygulayarak Rusya'nın eylemlerini desteklemediğini bir şekilde belli etmiştir. Ancak ilişkilerin normal seviyeye taşınması ve devletlerin kendi refahları için birbirleriyle ortak bir noktada fikir birliği sağlamaları gerekmektedir.

Avrasya, Avrupa ve Asya Bölgeleri'nin birleştiği bir konum olması itibarıyla zamanla önemi giderek artan bir bölge haline gelmesi, devletlerin birbirleriyle ılımlı bir şekilde anlaşmalarını da daha zor bir hale getirmiştir. Devletlerin Avrasya hakimiyeti ile elde edeceklerini düşündükleri şeylerin farklı ideoloji ve inançlara dayanması fikir birliğine varılmasının imkanını giderek azaltmıştır. Rusya'nın Avrasya üzerinde hakimiyet kurma idealinin temeli, Avrasya hakimiyetinin daha sonra dünya hakimiyetini elde etmek şeklinde gerçekleşeceği inancından kaynaklanmıştır. ABD ise Avrasya'ya hakim olma amacıyla, kurulduğu andan itibaren devlet politikalarının temel ideali olan "hegemonik güç" kavramı çerçevesinde tek süper gücün, küresel dünyada kendisi olarak anılmasını elde etme yolunda bölgedeki politikalarını gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda Avrasya Bölgesi'ne hakim olma amacı taşıyan devletlerin ortak bir fikir birliği sağlamaları en temel gerekliliklerden biri olmuştur. Özellikle enerji konusunda varılması gereken ortak noktada Rusya, normalde gerçekleştirdiği politikaların aksine, şimdiye kadar rekabet çerçevesinde ilişkilerini yürüttüğü ABD ve AB gibi aktörlerle anlaşma sağlama yoluna başvurmuştur. Bu kapsamda Rusya, Çin ile ilişkilerini de geliştirmeye yönelmiştir.

Aktörlerin Avrasya'yı kendileri için yeni bir yaşam alanı olarak görmesinin ardından bölgede oluşan rekabet yarışları, aynı zamanda bölgede yeni güçlerin varlığına da neden olmuştur. ABD'nin SSCB'nin dağılmasıyla oluşan güç boşluğunu doldurmak adına gerçekleştirdiği eylemlerin, özellikle Avrupa'da kıtasal bazdaki silahlanmalar şeklinde kendisini göstermesinin ardından, şimdilerde yüzünü oluşturan yeni bir yükselen güç olan Çin'in kendisine büyük bir hegemonik tehdit olarak görülmesine neden olmuştur. Zaten ABD'nin kendisine karşı yeni oluşumlarla Rusya ve Çin'in Avrasya'da oluşturduğu rekabet anlayışı eskiden beri süregelmiştir. Rusya'nın Avrasya coğrafyasının başından sonuna kadar uzanan en önemli aktör konumu ve yeni yükselen güç olan Çin ile ticari ilişkilerinde canlanmaların görülmesi ABD açısından olumlu karşılanmamıştır. Rusya konumu itibariyle gerçekleştirdiği olumlu bir eylem tüm dünyaya başarılı bir şekilde yansiyebilecekken, olumsuz bir durumda da tüm dünyayı saran küresel krizleri de beraberinde getirecektir. Bu nedenle Rusya, bölgede ne kadar avantaja sahip ise bir o kadar da dezavantaja sahip bir ülke olmuştur. Rusya Çin ile belli bir seviyede etkileşimde bulunsa da bölgede yükselen bir Çin'in varlığı, yalnızca ABD'yi değil Rusya'yı da tehdit eden bir unsur haline gelmiştir. Ayrıca Almanya'nın AB içinde yükselişiyle beraber Avrupa'nın önderliğini yapacak konuma ulaşması yine Rusya ve ABD'yi ortak tehdit alanında buluşturabilecek bir başka unsur olmuştur. Bundan sonraki süreçte aktörlerin güç savaşlarının genel olarak Avrasya coğrafyası üzerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Aynı zamanda Çin'in var olan uluslararası düzende yerleştirileceği konumun tam olarak bilinmemesi, Avrasya'da sürecin nasıl devam edeceği hakkında belirsizliklere neden olmuştur (Yılmaz, 2014: s. 6). Sürecin devamında Avrasya coğrafyası için bir değil birçok unsurun belirleyici olması beklenmektedir. AB'nin geleceğinin üye devletlerine bağlı şekillendiği herkesin bildiği bir gerçek olmasına rağmen, özellikle Almanya'nın yükselişine ve izlediği vizyona bağlı olduğu gerçeği yadsınamaz. Ayrıca Avrasya coğrafyasında sahip olduğu konumu itibariyle ciddi öneme sahip Rusya'nın gerçekleştireceği yenilikler ve değişimler ve değişimlerin Batı ve tüm Avrupa'ya yansımaları gelecek senaryolarında belirleyici bir etmen olacaktır.

Diğer yandan ABD'nin işgal ve ilhak politikalarını uzun bir süre boyunca devam ettirdiği Orta Doğu'da hegemonyasını kanıtlamasının ardından bölgede

sorunların tamamen bir sonuca bağlanmaması siyasi, psikolojik ve ekonomik olarak yıpranmalara sürüklemiştir. ABD'nin bu politikasında değişimlere gittiğini 11 Eylül olaylarında görmek mümkün olmuştur. 11 Eylül öncesi ABD tüm varlığıyla Irak'ta kendisini gösterirken, 11 Eylül sonrasında stratejisinin Orta Doğu üzerinden Avrasya'ya doğru kaydığı açık bir şekilde gözlemlenmiştir. 11 Eylül sonrası önce Afganistan, ardından Kırgızistan ve Özbekistan'a yerleşen Amerika, bölgenin siyasi çerçevesini değiştirmeye dönük stratejisinin kaçınılmaz bir sonucu olarak bugün bölgeden büyük ölçüde siyasi ve güvenlik ilişkileri açısından dışlanmıştır (Amirbek, 2011). ABD'nin Hint Okyanusu ve Pasifik ülkelerinin alanlarında çıkar amacı gütmesi, yalnızca bahsedilen bölgeleri etkilemekle kalmayıp geniş ölçüde AB ve Rusya gibi aktörlerinde etkilenmesine ve ticari ilişkilerinde kaymalara neden olmuştur. Rusya enerji alanında sağladığı ticari ilişkilerini belli bir düzeyde geliştirdiği AB ile ilişkilerini geliştirirken, daha sonra ticari ilişkilerinde İsrail, Suriye ve bazı Arap Devletleri'ne yönelmiştir. Farklı bir politika uygulayarak küresel camiada bir şaşkınlık oluşturan Rusya'nın bu amacında her ne kadar kendi çıkarlarının olduğu gerçeği inkar edilemez olsa da aynı zamanda tüm dünyada güvenliği sağlama amacının, enerji konusunda varılan anlaşmalarla ve bu enerjinin güvenli bir şekilde ulaşımının sağlanmasıyla büyük bir ilişkisi olduğu gerçeği oldukça açık bir şekilde görülmüştür. Bu durumun aksi yönünden bakıldığında, Rusya enerji konusundaki politikalarını agresif bir şekilde yürüttüğünde ABD ve AB gibi aktörlerin kendilerine alternatif yeni bir partner aramaları gerçeği, bu gerçek kapsamında Rusya'nın zaten sorunlarını henüz aşmadığı Ukrayna'yı yeniden Batı için cazibeli hale getirmesi sonucunu kaçınılmaz kılacaktır. Rusya'nın Ukrayna ile çatışmalarının uzun yıllar sürmesinin en önemli nedenlerinden biri Ukrayna'nın Batı ile diyalogunun artması olmuştur. Ukrayna'nın kıtasal anlamda enerji geçişleri için oldukça avantajlı bir konumu Rusya ile kıyaslandığında Avrupa ve Batı için daha tercih edilebilir olmasını sağlamıştır. Nitekim hiçbir devlet kendi çıkarını etkileyebilecek herhangi bir konuda tercih yaparken rekabet edeceği devleti seçmektense ilk olarak tercihini sorunsuz bir şekilde anlaşma sağlayabileceği devletten yana kullanacaktır.

6.2.AB'NİN BELİRSİZ GELECEĞİ VE UKRAYNA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

AB, enerji tüketimi açısından Rusya'ya oldukça bağımlı bir aktör olması bakımından enerjide yüksek bağımlılığına çözüm arayışlarına girmiştir. AB'nin enerjiye duyduğu ihtiyacı Ukrayna'nın da içinde bulunduğu bir enerji ağı ile sağlaması üzerine Rusya'nın, Ukrayna ile ilişkilerinin yoğun çalkantılı dönemlerin yaşandığı olayları içermesi ve hala daha da çözülememiş sorunları barındırması, AB içinde de tıkanmalara yol açmıştır. AB içinde yaşanan bu tıkanmalar, Rusya'nın kendi çıkarları için de oldukça olumsuz etkiler barınmıştır. Bunun önemli bir nedeni, AB üyesi olan Almanya'nın, Rusya'nın Avrasya idealinde hayati bir öneme sahip olması ve buna bağlı olarak Almanya ile daha yakın bir ilişki içinde olma isteğinin oldukça açık bir şekilde görülmesidir.

Bu durumda Ukrayna için önem arz eden Avrupa Birliği'nin geleceği ile ilgili gerçekleştireceği eylemler olmuştur. Ancak AB, kendi içindeki sorunları henüz aşmadığı için öncelikle kendi sorunlarını çözebileceği politika oluşturmaya yönelecektir. AB'nin genişleme yorgunluğu yaşaması ve özellikle 2004 yılında gerçekleştirdiği en büyük genişlemeyi atlatamadığı görülmektedir. Genişlemenin ardından yaşadığı mali krizler birliği oldukça sarsmıştır. AB'nin başına gelen bir krizin henüz tam anlamıyla aşılardan bir diğer kriz dalgasıyla sarsılması, sorunların bir türlü çözüme ulaşamamasını neden olmuştur. Mali krizle baş etmeye çalışırken yaşadığı birçok köklü sorun, mülteci krizi gibi, AB politikasına yansarak AB üyesi ülkelerde yabancı düşmanı, aşırı milliyetçi, popülist siyasi partilerin kamuoyu desteğinin artmasına neden olmuştur (TRT Haber, 2019).

Tüm bu sorunlar yaşanırken AB'ne ekonomik anlamda en fazla destek sağlayan AB üyesi ülke olan İngiltere'nin, Avrupa Birliği'nden ayrılma isteği, AB'ni oldukça olumsuz yönde etkilemiştir. AB'yi derinden sarsan, İngiltere'nin ayrılmasıyla birlikte diğer üye ülkelerin de bu ayrılma girişimine kalkışmaları açısından cesaret verici bir unsur olma endişesi ve bununla beraber birliğin büyük ölçüde finansmanını sağlayan İngiltere gibi büyük bir ekonomik güç kapasitesini kaybetme korkusu olmuştur. Nitekim bugün AB'de Brexit gerçekleşmiş ve İngiltere AB üyeliğinden

ayrılmıştır. AB'nin üye devletlerin kendi içlerinde birlik olmaktan yoksun, ayrılıkçı hareketlere daha yatkın olan düşünce tarzları ve birliğin içinde giderek artan İslam karşıtlığı aşması gereken birçok sorunun temelini oluşturmuştur.

AB kendi içinde geliştirdiği politikalarında genel olarak ekonomik yaptırımları etkili bir araç olarak kullanma girişimlerinde bulunmuştur. Var olan etkin üye devletlerinin kapasitesiyle oldukça güçlü bir konuma sahip AB, askeri alanda oldukça zayıf bir konumda kalmıştır. Barış, refah ve istikrar sağlama hedefli oluşturulan AB'nin, oluşum hedeflerini tam anlamıyla gerçekleştirememesi birliği kendi içinde paradokslara sürüklemiştir. Aslında kendi içindeki kapasiteyi etkin bir şekilde kullanma yoluna gidebilirse, uluslararası arenada yeni hegemonik güç olarak ortaya çıkabilme potansiyeline sahip bir aktördür. Uzun yıllar hegemon güç olarak varlığını koruyan ABD'nin bu gücünü sarsan sebeplerden biri de AB'nin yükselişi olmuştur. Ancak AB'nin bu yükselişi belli bir seviyede kalarak durağanlaşması ile sonuçlanmıştır. AB'ni yoran bir başka etmen de kendisini doğrudan ilgilendirmeyen herhangi bir sorunda bile üye devletleriyle olan bağları gereği sorunlara bir şekilde dahil olmak zorunda kalması olmuştur.

AB kurulduğu andan itibaren Birlik içindeki üyelerinin ortak çıkarlarının fayda sağlayacağı politikalar uygulamaya çalışmıştır. AB içinde ve tüm dünyada yayılan mülteci krizinin en çok etkilendiği ülkelerden biri olan Almanya, kriz konusunda AB'nin dış politikasını etkin bir şekilde kullanmadığı görüşünü savunmuştur. Küresel dünyada değişen düzen ve bu düzenle birlikte süper güçlerin rollerinde yaşanan farklılıklar, yeni bir Avrupa vizyonunun oluşturulmasını gerekli kılmıştır. ABD'nin süper güç olarak etkinliğinin azalması ve son dönemde Çin'in yükselişe geçmesi ittifakların farklılaşmasına yol açmıştır. 2020'nin başlarında AB'yi ve dünyayı bekleyen gelişmelerin, güç mücadelelerinde çıkarların güdüldüğü bölgelerde farklılaşmaların yaşanacağı öngörülmüştür. ABD'nin uzun yıllar boyunca hüküm sürdüğü Orta Doğu'dan sonra ilgisini Avrasya üzerine yoğunlaştırması bu durumun bir örneği olmuştur. Ayrıca uluslararası arenada Çin'in büyümesi, ABD için yeni bir tehdit algısı oluşturarak politika hedeflerinin Çin üzerine yoğunlaşırken bir yandan da ABD'nin kendi ekonomisine dönük bir gelişim hedefleyerek politikaların daha korumacı bir şekilde oluşmasına yol açmıştır. Küresel ortamda hakim süren ben

merkezci, ie dönük ve her devletin bireysel hareket etme arzusu dünyayı daha kaotik bir sürece srklemitir. Ardından gelen yeni tip Covid-19 pandemisi ile kriz daha da derinlemitir.

AB'nin belirlediği gelecek senaryolarının Mart 2017'de yayımlandığı Beyaz Kitap'ta belirtildiği üzere daha çok var olan düzenin devam edeceği, eldeki kaynakların fazlasına ihtiyaç duyulmadan daha iyisini verimli bir Şekilde yapmak ve tüm bunları "birlik" halinde gerçekleştirmek Şeklinde açıklanmıştır. Ancak bugün Avrupa Birliği'nin Covid-19 Pandemisi ile mücadelede, ye ülkelerine destek vermesi konusunda oldukça yetersiz kaldığı görülmüştür. Şimdilerde gündemini daha çok bu pandemiye yođunlaŐtıran AB, hedeflerini de pandemiyle mücadele etme stratejileri yönüne çevirmiştir. Tüm dünyayı kuŐatan yeni tip virüs Covid-19 için Avrupa Birliği'nin belirlediği stratejiler kapsamında üç aŐamalı bir yol izlenmesi planlanmıştır. İlk olarak önem verilen nokta virüsün tespit edilmesi için test sayılarının artırılması ve bu süreçte AB yesi ülkelerin birbirleriyle sürekli iletişim halinde olması gerekmektedir. Ayrıca salgın açısından ciddi risk altında olan yaŐlı vatandaşların ve hastaların da koruma tedbirlerinin de artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Alınan tedbirlerin uygulamaya geçirilmesi yönünde tıkanıklık yaşayan AB, Birlik temelinde bütünleŐmiŐ bir Avrupa idealiyle var olan oluşumunun başarısızlıkla sonuçlandığını göstermiştir. AB yesi devletlerin, entegre olmuş bir Şekilde ortak karar alarak birlikte hareket etmesinin gerekli olduğu bu dönemde devletlerin her biri ayrı bir politika uygulamak durumunda kalmıştır. Bu pandeminin AB'yi ikili ilişkilerinde farklı ittifaklara yönlendirdiği görülmüştür. ABD'nin kendi içinde dahi pandemiyle baŐa ıkımda baŐarısı oldukça düşük görünmektedir. AB pandemi krizi için Türkiye, Çin ve Rusya'dan destek talebinde bulunmuştur. Son dönemlerde giderek artan, pandemi ile birlikte daha da Őiddetlenen devletlerin liberal politikalarında daha korumacı bir tavır sergilemesi, uluslararası sistemin yapısında da dönüşümlere neden olmuştur. Bu durumda küreselleŐmenin yavaŐlamasının kaçınılmaz bir sonuç olarak görüleceği beklenmektedir (Demirci, 2020). ABD Çin'in yükselişine karşı belli politikalarla Çin'i ticari açıdan oyunun dışında bırakma girişimlerinde bulunmuştur. Çünkü Çin'in ABD'nin küresel liderlik imajını zedeleyecek hızlı yükselişi, bir yandan da diğer liderlerin kendi yetki alanlarını oluşturmaları için yeni bir fırsat olarak görülmektedir.

Çin'in ardından AB ile yaptığı otomotiv sektöründe gümrük vergilerine ek bir tarife uygulaması, AB içinde huzursuzluk oluşmasına neden olmuştur. ABD'nin küresel rekabet edebilirliğini artırma girişimleri ve bu gücü elde etmek için hiçbir politikayı uygulamaya koymaktan kaçınmayacağı açık bir şekilde görülmüştür.

Geçmiş yıllarda tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizlerin etkisi dolayısıyla sonuçlarının öngörülebilirliği, ABD'nin küresel gücün bir simgesi olarak önderlik edebileceği ve AB'nin "birlik" içinde sağladığı tutumun varlığı inancına dayanmaktaydı. Ancak bugün, yaşanan pandemi krizinin etkilerinin ve sürecin seyrinin tüm sonuçlarının bilinmezliği krizi farklı boyutlara taşımaktadır. Varılabilecek en kesin sonucun, pandemiden sonra tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizin bir süre daha devam edecek olmasıdır. Krizin Avrupa'da siyasi alanda da etkili olduğu görülmüştür. Kriz durumlarından istifade etmek isteyen aşırı sağ ve popülist partilerin Koronavirüsü siyaseten kullanarak sınırlar kapayarak içe kapanma, AB'nin işlevsizliği ve yabancıların ülkeyi mahvedeceği (Eliaçık, 2020) söylemlerini sıklıkla dile getirmişlerdir. AB'nin kurulduğu andan itibaren kendi içinde yükselişe geçen İslam karşıtlığı yerini şu sıralar Çin karşıtlığına bırakmış gibi görünse de, uzun vadede ülke sınırlarını yabancılara kapatma arzusundan doğan mülteci sorunları ile şekillenerek aşırı sağ parti içinde krizleri şiddetlendirme potansiyeli taşımaktadır. Krizin politikalarda nasıl bir değişime neden olacağını tam olarak belirlemenin zorluğu oldukça açıktır. Ancak politikaların seyrinin belirsizliğine karşı tek gerçek devletlerin, atacağı her adımda açıklık ve kararlılıkla göstermiş olduğu sağlam duruşunun bu dönemde diğer dönemlerden daha çok etkili niteliğe sahip olmasıdır.

AB'nin, tam olarak birlik sağlama konusunda yetersiz kalışı ve bu yetersizliğinin kendi içinde yeni siyasi karmaşalara ve ekonomik krizlere yol açması bir süre daha içine kapanarak, kendi sorunlarıyla ilgileneceğinin sinyallerini vermektedir. Ayrıca İtalya'nın pandemiden ciddi oranda etkilenen AB ülkesi olmasına karşın, halkın AB değerlerine olan inancını da sarsmıştır (Demirci, 2020). Eğer AB pandemiye karşı mücadelede organize bir şekilde hareket ederek, İtalya ve İspanya gibi ülkelere ihtiyaçları olan yardımı sağlayabilseydi, sadece birlik içinde değil aynı zamanda uluslararası arenada da güven imajını güçlendirebilecekti (Gür, 2020). Ancak

bu durum sağlanamadığı için AB açısından avantaj olma özelliğini kaybetmiş görünmektedir.

Bu kapsamda Ukrayna'nın üyeliği ile ilgili sürecin bu dönemde tekrardan gündemde olması uzak bir ihtimal olarak görülmektedir. Ukrayna'da virüs artış hızının ortalamanın üstüne çıkması nedeniyle, 1 Temmuz 2020 tarihinden itibaren sınırların kapatılmasına karar verilmiştir (Çurku, 2020.) Devletlerin son dönemde yaşanan krizleri çözüme ulaştırmalarının yolu ya kendi içlerinde bireysel olarak sorunları çözmek için bir politika oluşturmaları ya da diğer devletlerle makul bir anlaşmaya vararak işbirliği sağlamaları gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle son dönemde AB'nin sarsılan prestijinin, AB misyonunda yeni bir yol oluşturmasını gerekli kılması, oluşturduğu projelerin güvenilirliğine olan inancın sağlanması açısından oldukça önem arz etmektedir. Monnet AB'nin daha yeni bir oluşum olduğu dönemde, krizlerin birliği biçimlendireceğini ve bu krizleri ortadan kaldırmak için bulduğu yollar ile de kendi farkını ortaya koyabileceğini ifade etmiştir (AB, 2020). Sonuç olarak, küresel krizin tüm çevreyi sarmaladığı bu dönemde devletler politikalarını etkili bir işbirliği şeklinde uygulamayı başarabilirlerse bu soruna çözüm bulma imkanı da artacaktır. Bu noktada AB'ye düşen ise, sürekli olarak vurguladığı işbirliği sürecini verimli bir şekilde uygulamaya koymaktır.

SONUÇ

Ukrayna SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanana kadar birçok zorluğu yaşamıştır. Yaşadığı zorluklar bağımsızlık kazanmasıyla birlikte son bulmamış, giderek daha da büyük krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bulunduğu coğrafi konum, sahip olduğu tarihsel miras ve bu mirasın birçok farklı etnik ve kimliksel farklılıkların bir araya getirmesi Ukrayna'yı daha özel bir ülke konumuna getirmiştir. SSCB'nin dağılmasından itibaren yeni bir Rusya olarak ortaya çıkan Rusya'nın, o andan itibaren ana ideali eski Sovyetler Birliği gücüne ulaşmak olmuştur. Bu ideali doğrultusunda kendisinden ayrılarak bağımsız bir devlet olmalarını kabul etmediği de Ukrayna üzerinde yaşanan gelişmelerle açık bir şekilde görülmüştür. Rusya'nın tarihi bağları ve bölgede var olan nüfusunun fazlalığını gerekçe göstererek, Ukrayna'da müdahalede bulunma hakkını kendisinde görmüştür. Bu hakkın en meşru eylemini Kırım'ı işgal ederek gerçekleştirmiştir. İşgalin hiçbir şekilde kabul görmediği uluslararası camiada diğer aktörler tarafından belirtilse de Rusya görüşleri pek dikkate almamıştır. Uzun yıllar süregelen Rusların Ukrayna'daki varlığı, Ukrayna'nın kendi içerisinde karışıklıklar yaşamasına, bu karışıklıkların büyüyerek protestolara yol açmasına ve hatta ülkede devrimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Ukrayna'da 2004'de başlayan renkli devrimlerin yaşanması, ilerleyen süreçte ülkede köklü değişimlere neden olmuştur. Rusya'nın ülke siyasetinde bulunduğu müdahalelerle iktidara kadar etkide bulunması, ülke içi ve ülke dışı politikalarda farklı sonuçları da beraberinde getirmiştir.

Sorunun giderek şiddetini kaybetmeden giderek büyümesi, sorunu iki ülke arasından çıkarıp uluslararası boyuta taşımıştır. Özellikle teknoloji, iletişim hızı ve ulaşım ağının oldukça yaygın olduğu günümüz çağında bir bölgedeki herhangi bir sorunun aralarında karşılıklı bir ilişki ve bağımlılık bulunan bir diğer aktörü etkileme hızı da kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Rusya'nın giderek Ukrayna politikalarına karışmasının artması, yapacağı anlaşmalara kadar varmış ve AB ile yapılacak Ortaklık Anlaşması'nın ortadan kalkmasına neden olmuştur. Ukrayna'nın bu süreçten öncesi AB ile ilişkileri normal bir seviyede ilerlerken bu süreç Ukrayna ile AB'nin aralarının açılmasına yol açmıştır. Anlaşmanın yapılamaması Ukrayna'nın ülke içinde de AB

yanlısı ve Batı yanlısı olarak ayrılmalara sebep olmuştur. Bu ayrımı fırsat bilen güçler ise sürecin devamında bu ayrımcıların üstüne politikalar güderek amaçlarını gerçekleştirme yollarına başvurmuşlardır. Ukrayna'nın enerji kaynakları açısından zenginliği ve transit ülke geçişi konumunda yer alması aktörler tarafından tercih edilirliliğini artırmıştır. ABD'nin Rusya ile sürekli rekabet olan ilişkilerine kıyasla rekabetin düşük seviyede olduğu Ukrayna'yı tercih etmesi kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Ayrıca ABD'nin uzun yıllar boyunca Orta Doğu'da göstermeye çalıştığı hegemonik gücün, son dönemlerde Avrasya alanına doğru kayması Ukrayna'yı giderek daha da önemli hale getirmiştir. Bölgede çıkar çatışmalarının gerçekleşmesi ve sürekli değişen dengelerin bir arada olması ile her an yeni bir savaş dönemine girileceği potansiyel risk olarak varlığını sürdürse de devletler, nükleer gücün caydırıcılık kapasitesinin farkında olarak, savaşın ulaşabileceği tehlikeli boyutları da göze almamayı tercih etmemişlerdir. Bir süper gücün kullanacağı herhangi bir silahın tüm dünyayı yok etmek için yeterli güce sahip olduğu bilinci bu tercihte oldukça etkili olmuştur. Ancak bölgede sürekli sıcak bir halde seyreden ilişkilerin varlığı her ne kadar somut bir çatışmaya ve savaşa yol açmasa da soyut bir şekilde savaşın hissini de yansıtmıştır. Ukrayna'da yaşanan bu hissini soğuk bir barışı andırdığı gerçeği de yeni bir düzenin oluşum inşasının sinyallerini vermiştir. Ukrayna üzerinde yürüttüğü politikaların Hibrit Savaş niteliği taşıdığı iddiaları uluslararası kamuoyu gündeminde oldukça yer edinmiştir. Ancak Ukrayna coğrafyasında yalnızca Rusya'nın politikalarının uygulanmasıyla sınırlı olmayan farklı devletlerin politika uygulamaları, yeni tip savaş algısını ortaya çıkarmıştır. Soğuk Barış kavramıyla açıklanabilen savaş olmayan savaş ile gelen yeni düzen ile birçok farklı aktör ortak çıkar paydasında bir araya gelerek kendi politikalarını uygulamada resmi olarak savaş ilan etmeden ideolojik, kültürel, psikolojik faktörleri kullanarak rekabet etme yoluna başvurmuşlardır. Rusya'nın bu yıpratma politikalarını somut bir şekilde yansımaları Ukrayna üzerinde uyguladığı eylemlerle göstermiştir. Aynı şekilde Suriye'deki varlığı da öyledir. Ukrayna'da Kırım'ı işgal ederek bu işgali resmi olmayan yollarla gerçekleştirmesi bu durumu destekler nitelik taşımaktadır. Bölgedeki varlığına bir netlik kazandırmak isterken dahi sergilemiş olduğu belirsiz tavrının belli bir stratejiden kaynaklandığı oldukça açıktır.

Sonuç olarak Ukrayna’da yaşanan gelişmelerin küresel bazda aktörlerin ideolojilerinde, politika tercihlerinde ve uygulama alanlarında köklü değişime sebep olduğu görülmüştür. Aktörler yaşanan gelişmelerle değişen dengeleri, rekabet alanlarında farklı coğrafyalara yönlenmişlerdir. Yalnızca Rusya’nın değil, ABD ve AB gibi birçok aktörlerin eylemlerinin uluslararası arenada çok farklı sonuçlara yol açabileceği de kanıtlanmıştır. Bölgede kesin bir sonuca varılması için aktörlerin ortak bir politika oluşturmaları ve fikir birliği sağlamaları gerekmektedir. Ancak Ukrayna’nın Kırım’ı geri almak istemesi ve Rusya’nın Kırım’ı kendi hakkı olarak görmesi sürecin bundan sonrasında da Rusların Kırım’dan ayrılmayacağı yönünde işaretler göstermektedir. ABD’nin tek süper güç olarak kendisini tüm dünyaya kanıtlama ihtiyacı bitecek gibi görülmemektedir. ABD tarihinden bu yana devletin temelini bu hegemonik güç unsuru üzerine kurmuştur. Bundan sonraki süreçte de oluşturduğu bu temel kapsamında eylemlerini gerçekleştirmesi beklenmektedir. Ayrıca AB’nin ekonomik alanda dev ama siyasi alanda oldukça etkisiz olması ve her sorununu ekonomik yaptırımlarla bir çözüme ulaştıramadığı gerçeği yaşayarak görülmüştür. Askeri güç kapasitesinin de bir savunma örgütü kadar olmadığı bilinen AB’nin belirsiz geleceğinin bir sonuca bağlanamaması, Ukrayna’da yaşanan sıkıntıların bir süre daha devam edeceği yönünde mesajlar içermektedir.

KAYNAKÇA

1.Dergiler

Akdemir Erhan, (2018). ” Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri ve Politikası: Avrupa Birliği'nin Bütünleş(eme)mesi Üzerine Bir İnceleme”. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt:17, No:2: 181-218./<http://aacd.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/462/2019/01/C17S2Akdemir.pdf>/29.04.2020.

Akdağ Zekeriyya, (2018). “Avrupa Birliği'nin Geleceği: Hegemonya, İmparatorluk veya Dağılma”. Birey ve Toplum, Cilt:8, Sayı:16./https://www.researchgate.net/publication/330012235_Avrupa_Birligi'nin_Gelecegi_Hegemonya_Imparatorluk_veya_Dagilma/ 08.05.2020.

Aksöz Abdulkadir, (2015). “Karadeniz'in Kilidi: Kırım'm İlhakı Sorunu”. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Dergisi.

Amirbek Aidarbek, (2011). “Yeni Büyük Oyun Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği”. Akademik Bakış, Cilt:5, Sayı:9.

Batı G.Ferhat, (2019).“Karadeniz Jeopolitiğinde Varoluşsal Kriz: Ukrayna-Rusya/ Yörünge Dergi/<https://www.yorungedergi.com/2019/01/karadeniz-jeopolitiginde-varolussal-kriz-ukrayna-rusya/>

Bayraklı Enes, (2014). “ Avrupa Birliği'nin Ukrayna Kriziyle İmtihanı”. Setta Perspektif, Sayı:10./ http://file.setav.org/Files/Pdf/20140325182303_avrupa-birliginin-ukrayna-kriziyle-imtihani-pdf.pdf

Bingöl Oktay, (2014). “Ukrayna Krizinin Ulusal, Bölgesel-Küresel Bağlamı ve Gelecek Öngörülerini”. Karadeniz Araştırmaları, Sayı 41, s. 15-38. /file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/UKRAYNA_KRIZININ_ULUSAL_BOLGESEL-KURESEL.pdf

Buğdayeken Yasir, (2015). “Ukrayna Krizi Çerçevesinde Rusya-ABD İlişkileri”. Uludağ Üniversitesi./[file:///C:/Users/hp/Downloads/UKRAYNA_KRIZI_CERCEVESINDE_RUSYA_-_ABD_I%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/hp/Downloads/UKRAYNA_KRIZI_CERCEVESINDE_RUSYA_-_ABD_I%20(1).pdf)

Çamaş Tuğrul, (2018).''Rusya Ukrayna Krizi ve Soğuk Savaşın Tarihi Simetrisi''. Ankasam Stratejik Bakış, Sayı:10, Yayın: 44./ <https://3aqqax41dped10r2ji33sc1q-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2018/12/3620-Tuğrul-ÇAMAŞ-Rusya-Ukrayna-Krizi-ve-Soğuk-Savaşın-Tarihi-Simetrisi.pdf>/ 18.10.2019.

Erdil Bülent, (2019). ''Rusya Federasyonu Dış Politikasındaki Değişimin Ukrayna Krizine Etkisi (2000-2016)''. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erol M.Seyfettin, Sertif Demir, (2012). ''Amerika'nın Karadeniz Politikasını Yeniden Değerlendirmek''. Akademik Bakış, Cilt:6, S.11. /<http://www.gaziakademikbakis.com/makale/gab-T-2018-172/> 07.01.2020.

Güdek Şeyda, (2017). ''20.Yüzyılı Aşırılaştıran ve Aşırılaşan Savaş Algısı-Pratiği''. BEU Akademik İzdüşüm, Cilt 2, Sayı 2: 79-103./<http://static.dergipark.org.tr/article-download/870a/554d/5354/59303fe22b88d.pdf?>

Güler Ahmet, (2018). ''Suriye ve Ukrayna Krizleri Çerçevesinde ABD Rusya İlişkileri''. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 3./[file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/Suriye ve Ukrayna Krizleri Cercevesinde.pdf](file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/Suriye%20ve%20Ukrayna%20Krizleri%20Cercevesinde.pdf)

Kalın Cihan (2018). ''Ukrayna Krizi Sonrasında Değişen Avrupa Birliği Rusya İlişkileri''. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kakışım Cemal, (2019).'' Enerji Krizlerinin Etkisiyle Şekillenen Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası''. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2./ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/768860/> 26.12.2019.

Keskin Şahin, (2015). ''Ukrayna'daki Kriz ve Rusya- AB İlişkileri''. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kim Sengupta, (2019). “ Zelenskiy, Trump'ın Ukrayna'yı 2020 Seçimlerine Karıştırma Çabalarına Rağmen ABD'yle İlişkilerin Korunacağını Savundu”. Independent./ <https://www.independentturkish.com/node/72836/yazarlar/zelenskiy-trump%C4%B1n-ukraynay%C4%B1-2020-se%C3%A7imlerine-kar%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1rma-%C3%A7abalar%C4%B1na-ra%C4%9Fmen-abdyle> /20.10.2019.

Koçak Muhammet, Şenay Furkan, (2014). “Avrasya'nın Jeopolitik Anahtarı Ukrayna Üzerinde Güç Mücadelesi”. Seta, Sayı: 106.

Kumru Coşkun, (2018). “ Huntington'ın “Medeniyetler Çatışması Üzerine Değerlendirmeler”. Ulak Bilge, Cilt:6, Sayı:24. /<http://www.ulakbilge.com/makale/pdf/1524257206.pdf> /27.01.2020.

Milli Savunma Bakanlığı, (2018). “Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş”. Çev.:Melih Arda Yazıcı, Milli Savunma Üniversitesi Basımevi, İstanbul./https://www.msu.edu.tr/img/DaireBaskanliklari/veritaban%C4%B1/TR_Hi_brit.pdf /30.10.2019.

Ozan Emre, (2017).”Ukrayna Krizi ve Avrupa Güvenlik Mimarisinin Geleceği”.Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Sayı: 1, s.s: 36-59./ https://www.academia.edu/38167112/Ukrayna_Krizi_ve_Avrupa_G%C3%BCvenlik_Mimarisinin_Gelece%C4%9Fi?email_work_card=title /17.10.2019.

Önder Ersoy, (2019). “Değişen Dünya Düzeninde, Sıcak/Soğuk, Barış/Savaş Kavramlarının Karşılaştırmalı Analizi”. III. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, Cilt:1, Sayı: 3, s.s. 74-85.

Özdal Habibe, Kerim Has vd., (2014). “Ukrayna Siyasi Krizinde Rusya ve Batı'nın Tutumu”. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, No: 28. /file:///C:/Users/hp/Downloads/USAK_Analiz_No28_Ukrayna_Siyasi_Krizinde.pdf

Özdal Habibe, (2015). “İç Bölgesel-Küresel Dinamikler Bağlamında Ukrayna Krizi”. Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt: 11, Sayı: 42, ss. 69-102./ file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/Ic-Bolgesel-Kuresel_Dinamikler_Baglamind.pdf

Semercioğlu Harun, (2016). “Ukrayna Krizi Bağlamında AB-Rusya İlişkilerinin Ekonomi Politikası”. EUL Journal of Social Sciences, VII(II):188-202./ file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/Ukrayna_Krizi_Baglaminda_AB-Rusya_Iliski.pdf

Sönmez Sait, Harun Bıçakçı vd., (2015). “Kırım Sorunu Bağlamında Rusya- Ukrayna İlişkilerinin Analizi”. International Journal of Social Sciences and Education Research, Vol: 1 (3). /22.01.2020.

Sönmez Sait, (2010). “Avrupa Birliği'nin Komşu Bölgelere Yönelik Siyasal Açılımı: Avrupa Komşuluk Politikası”.Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:14, s.113 – 122.

Taşar Murat, (2016). ‘‘Savaşın Tanımı ve Analitik İncelenmesi’’, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul./ file:///C:/Users/hp/Downloads/Savasın_Tanımı_ve_Analitik_Incelenmesi.pdf/ 30.10.2019.

Tecer Ömer Çağrı, (2014). ‘‘Jeopolitik ve Tarihsel Rekabet Sahası Olarak Ukrayna ve Dış Politika Parametreleri’’.Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,Cilt: 3,Sayı: 4./ file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/JEOPOLITIK_VE_TARIHSEL_BIR_REKABET_SAHAS.pdf

Tecer Ömer Çağrı, (2014). ‘‘Jeopolitik ve Tarihsel Rekabet Sahası Olarak Ukrayna ve Dış Politika Parametreleri’’.Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,Cilt: 3,Sayı: 4./ file:///C:/Users/hp/Desktop/UKRAYNA/JEOPOLITIK_VE_TARIHSEL_BIR_REKABET_SAHAS.pdf

Tulun T. Ertuğrul, (2020). ‘‘Kovid-19 ve Korona Tahvilleri AB’nin Kırılganlığını İfşa Etti’’. Avrasya İncelemeleri Merkezi, Sayı: 14./ <https://avim.org.tr/tr/Analiz/KOVID-19-VE-KORONA-TAHVILLERI-AB-NIN-KIRILGANLIGINI-IFSA-ETTI/25.06.2020>.

Vatansever Zeliha, (2017). ‘‘Thomas Hobbes’un Siyaset Felsefesi’’. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:10, Sayı:52, s.405-412.

Yıldırım Zafer, (2016).’’ ABD-Ukrayna İlişkilerinde Rusya Etkisi’’. Bilge Strateji, Cilt 8, Sayı 14, ss.97-126./ file:///C:/Users/hp/Downloads/ABD-Ukrayna_Iliskilerinde_Rusya_Etkisi.p.pdf/ 24.10.2019.

Yılmaz Sait, (2014). ‘‘Hindistan ve Soğuk Barış’’. Esenyurt Üniversitesi, İstanbul./ https://www.academia.edu/8795972/Hindistan_ve_So%C4%9Fuk_Bar%C4%B1%C5%9F?auto=download

Yurtsever Bilge, (2019). ‘‘AB-Rusya İlişkilerinde Enerjinin Çatışmacı Mı Birleştirici Mi Bir Rolü Var?’’. Uluslararası Türk Dünya Araştırmaları Dergisi, Cilt:2 Sayı:3./[http://static.dergipark.org.tr/article-download/fd7e/833c/b406/5d49756567e87.pdf/?/](http://static.dergipark.org.tr/article-download/fd7e/833c/b406/5d49756567e87.pdf?/) 24.04.2020.

2.Kitaplar

Çomak Hasret, Caner Sancaktar vd, (2017). Karadeniz Jeopolitiği. İstanbul: Beta Yayınları.

Geçtan Engin, (2018). İnsan Olmak, İstanbul: Metis Yayınları.

Göktaş Hıdır, Metin Gülbay, (1994). Soğuk Savaş’tan Sıcak Barışa Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, İstanbul: Alan Yayıncılık.

Gürsoy Barış, (2005). Soğuk Savaş'tan Günümüze Asimetrik Tehdit, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Ploky Serhii, (2017). Avrupa'nın Kapıları Ukrayna Tarihi (Çev. Gözde Erdoğan, Emre Güler ve M.Deniz Yıldız.), İstanbul: Feylosof Kitabevi.

Yeşilot Okan, (2014). Hazardan Karadeniz'e Stratejik Bakış. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

3.Akademik Çalışmalar

Alım Eray, (2019). "Saldırgan Realizm ve Büyük Güçler: Ukrayna Krizinde Rusya". Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Atvan İnci, (2020). " Rusya ve Ukrayna Kiliselerinin Bölünmesi Mısır'ı Etkileyen Siyasi Bir Çatışmaya Dönüştü". Independent Türkçe, Çev.: Seda Demiröz./ <https://www.independentturkish.com/node/111981/rusya-ve-ukrayna-kiliselerinin-b%C3%B6l%C3%BCnmesi-m%C4%B1s%C4%B1r%C4%B1-etkileyen-siyasi-bir-%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fmaya-d%C3%B6n%C5%9Ft%C3%BC/28.01.2020>.

Berktaş Deniz, (2014). "Ukrayna'da Dini Gerilim".Aljazeera Turk./ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/ukraynada-dini-gerilim/> 28.01.2020.

Beşoğul Çağdaş, (2015). "Kırım'ın İlhakının Karadeniz Jeopolitiğine Olan Etkileri" / 01.10.2019/file:///C:/Users/hp/Downloads/Kirimin_Ilhakinin_Karadeniz_Jeopolitigin.pdf

Bişkin Mustafa Cem, (2010). “ABD-AB-Rusya Üçgeninde Ukrayna ve Gürcistan’da Güç Mücadelesi”. Sakarya Üniversitesi.

Dural Seda, (2016). “Putin’in Söylemleri Üzerinden Rusya’nın Ukrayna ve Suriye Politikası”. Uluslararası İlişkiler Söylem Analizi. https://www.academia.edu/26218847/PUT%C4%B0N%C4%B0N_S%C3%96YLEMLER%C4%B0_%C3%9CZER%C4%B0NDEN_RUSYANIN_UKRAYNA_VE_SUR%C4%B0YE_POL%C4%B0T%C4%B0KASI?email_work_card=view-paper/ 23.12.2019.

Gafarlı Orhan, (2014). “ AB ile Rusya Arasında Ukrayna”. Bilgesam./<http://www.bilgesam.org/incele/76/-ab-ile-rusya-arasinda-ukrayna/#.XZ70M9Izals/> 10.10.2019.

Gezer Cansu Nur, (2010). “Avrupa Birliği Komşuluk Politikası”, İzmir Ticaret Odası./http://www.izto.org.tr/Portals/0/IztoGenel/Dokumanlar/avrupa_birligi_komsuluk_politikasi_25.06.2012%2012-39-55.pdf/ 16.12.2019.

Saraç Esmе, (2008). “Rus Dış Politikasını Şekillendiren Temel Dinamikler Çerçevesinde Rusya Federasyonu- Orta Asya Türk Cumhuriyetleri (Türkistan) İlişkileri (1991-1999)”. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Sarıkaya Mustafa, (2019). “Medeniyetler Çatışması Nedir?”. Gazi Üniversitesi./<https://medium.com/@mstfsarky/yeni-zelandadaki-ter%C3%B6rist-sald%C4%B1r%C4%B1-ve-medeniyetler-%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-projesi-%C3%BCzerinde%C3%BC%C5%9F%C3%BCnceler-6358cb780016/> /27.01.2020.

Saygın İsmail, (2009). “Değişen Avrasya Jeopolitiğinde Karadeniz’in Yeri: Aktörler, Politikalar, Süreçler”. Konya.

Sütalan Zeynep, (2016). “Explaining Cold Peace in The Middle East: The Cases of Egyptian- Israeli and Jordanian- Israeli Peace Processes”. The Degree of Doctor of Philosophy, Middle East Technical University, Ankara.

Şahin F.Kurtiy, (2016). “ Crimean Tatar Factor and Euromaidan Ukraine’s Nation Building Efforts: Novelities and Changes After 2014”. A Thesis of Social Sciences, School of Social Sciences of Middle East Technical University.

Yapıcı Utku, (2015). “Ukrayna Nato İlişkilerinin Tarihsel Analizi”. <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YAPICI-Utku-UKRAYNA-NATO-%c4%b0L%c4%b0c5%9eK%c4%b0LER%c4%b0N%c4%b0N-TAR%c4%b0HSEL-ANAL%c4%b0Z%c4%b0.pdf/> 17.12.2019.

Yesevi Çağla Gül, (2014). “ Avrasya Ekonomik Topluluğu, Enerji Politikası ve Ukrayna Krizi”. İstanbul: Beta

Yayımları./[file:///C:/Users/hp/Downloads/Avrasya Ekonomik Toplulugu Enerji Politi.pdf](file:///C:/Users/hp/Downloads/Avrasya%20Ekonomik%20Toplulugu%20Enerji%20Politi.pdf)/ 25.12.2019.

Güler Hayrettin, (2017). ‘‘Hibrit Savaş Nedir?’’. Rusya Araştırmaları Enstitüsü (RUSEN)/ <http://www.rusen.org/hibrit-savas-nedir/> 23.01.2020.

Güneş Hakan, (2014). ‘‘ Ukrayna Krizi Euromeydan, Kırım Referandumu ve Doğu Ukrayna’’. Emek ve Toplum Araştırmaları Merkezi./ [file:///C:/Users/hp/Downloads/UKRAYNA KRIZI Euromeydan Kırım Referandu.pdf](file:///C:/Users/hp/Downloads/UKRAYNA%20KRIZI%20Euromeydan%20Kirim%20Referandu.pdf)

4.İnternet Kaynakları, Haber Siteleri

Alan Gülsüm, (2020). ‘‘AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Borrell: Çavuşoğlu ile Covid-19 ile Sığınmacı Anlaşmasını Konuştuk’’. Euronews./ <https://tr.euronews.com/2020/04/03/ab-dis-iliskiler-yukse-temsilcisi-borrell-cavusoglu-ile-covid-19-ve-siginmac-anlasmasin-k>.

Aktürk Şener, (2014). ‘‘Doğu- Batı Arasında Bölünmüş Bir Ülke: Ukrayna ve Kırım’’, Açık Görüş./<http://www.star.com.tr/acik-gorus/dogubati-arasinda-bolunmus-bir-ulke-ukrayna-ve-kirim-haber-853465/>19.06.2020.

Anadolu Ajansı, (2020). ‘‘2020’de Öne Çıkan Çatışma ve Potansiyel Risk Bölgeleri’’./ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/2020de-one-cikan-catisma-ve-potansiyel-risk-bolgeleri-/1697337#/28.01.2020>.

BBC News Türkçe, (2019). ‘‘Gorbaçov BBC'ye konuştu: Rusya ve Batı Arasındaki Gerilim Dünya İçin Büyük Tehlike’’. /<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50287843>/ 20.11.2019.

BBC News Türkçe, (2016).’’ Gorbaçov: Rusya-ABD Gerilimi Yüzünden Dünya Tehlikeli Bir Noktada’’./ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37606941/> 20.11.2019.

BirGün, (2020).’’ Rusya ve Ukrayna Arasında Üçüncü Kez ‘‘Esir Takası’’ Yapıldı.’’/ <https://www.birgun.net/haber/rusya-ve-ukrayna-arasinda-ucuncu-kez-esir-takasi-yapildi-296821/>18.04.2020.

Cıvaoğlu Güneri, (2019). ‘‘Soğuk Barış’’. Milliyet. /<http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/guneri-civaoglu/soguk-baris-2809003/> 17.10.2019.

Cura Ali, (2019). ‘‘Ukrayna Krizinde Formül Karmaşası’’. Anadolu Ajansı. /<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ukrayna-krizinde-formul-karmasasi-/1602257/>28.01.2020.

Çelik Ömer, (2001). ‘‘ Soğuk Barış Döneminde 'Gerçek Barış'ı Savunmak’’. Yeni Şafak. /<https://www.yenisafak.com/yazarlar/omercelik/soguk-baris-doneminde-gercek-barisi-savunmak-2035175/> 17.10.2019.

Çobanoğlu Süheyl, (2019). ‘‘Avrasya, Çin ve Doğu Türkistan’’. Tasam./https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51338/avrasya_cin_ve_dogu_turkistan/ 08.05.2020.

Çurku Kadir, (2020). ‘‘Yeni Kurallar Gereği AB Sınırları 1 Temmuz’dan Sonra Ukraynalılara Kapanacak’’. UKR Haber./<https://www.ukrhaber.com/blog/yeni-kurallar-geregi-ab-sinirlari-1-temmuzdan-sonra-ukraynalilara-kapanacak/#.XvSrdKEzblU/25.06.2020>.

DHA, (2020). ‘‘Ukrayna ile Rusya Arasında Casus Krizi’’. CNN Türk. /<https://www.cnnturk.com/turkiye/ukrayna-ile-rusya-arasinda-casus-krizi?page=1/15.04.2020>.

Doster Barış, (2020). ‘‘ABD ve Soğuk Savaş Kurumları’’. CRI Turk./<https://www.criturk.com/criturk-yazar/baris-doster-38/abd-ve-soguk-savas-kurumlari-154838/23.06.2020>.

Duran Burhanettin, (2020). ‘‘Koronavirüs Sonrasına Hazırlık’’. Setav./<https://www.setav.org/koronavirus-sonrasina-hazirlik/09.05.2020>.

Eliaçık Zeliha, (2020). ‘‘Koronavirüs İrkçilik Virüsünü Yenebilir Mi?’’. Setav./<https://www.setav.org/koronavirus-irkcilik-virusunu-yenebilir-mi/09.05.2020>.

Erol M.Seyfettin, (2019). ‘‘ABD’nin Kaçınılmaz Kaderi: Çöküş ve Dağılma’’. Anadolu Haber./<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-nin-kacinilmaz-kaderi-cokus-ve-dagilma/1654829/29.04.2020>.

Euronews, (2020). ‘‘Rusya ve Ukrayna Mart Ayında Tutsak Değişimi Yapmayı Planlıyor’’./ <https://tr.euronews.com/2020/03/01/rusya-ve-ukrayna-mart-ay-nda-tutsak-degisimi-yapmay-planl-yor/> 18.04.2020.

Göktaş Göksan, (2018). ‘‘Trump’ın İpini Kendi Halkı Çekecek’’. Sabah./<https://www.sabah.com.tr/pazar/2018/08/19/trumpin-ipini-kendi-halki-cekecek/30.04.2020>.

Gürson Poyraz, (2019). ‘‘ ABD, Ortodoks Kuşağı Peşinde’’. Ngazete./<http://www.ngazete.com/doc-dr-ali-poyraz-gurson-abd-ortodoks-kusagi-pesinde-3965h.htm>

Gür Nurullah, (2020). ‘‘Trump’ın Hedefinde Çin’den Sonra AB mi Var?’’. Seta/<https://www.setav.org/trumpin-hedefinde-cinden-sonra-ab-mi-var/09.05.2020>.

Haberler, (2019). ‘‘Trump’ın Üzerindeki "Ukrayna" Baskısı Artıyor’’.<https://www.haberler.com/trump-in-uzerindeki-ukrayna-baskisi-artiyor-12467418-haberi/06.12.2019>.

İHA, (2020). ‘‘Ukrayna Tarih Verdi: Rusya’yla Değişim Yapacağız.’’<https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/ukrayna-tarih-verdi-rusyayla-degisim-yapacagiz-5628723/18.04.2020>.

Kaçar Gamze, (2014). ‘‘Medeniyetlerin Çatışması’’. Tuiç Akademi./<http://www.tuicakademi.org/medeniyetlerin-catismasi/> 28.01.2020.

Karaca Kayhan, (2018). ‘‘Rusya Avrupa İçin Tehdit Mi?’’. Deutsche Welle Türkçe./<https://www.dw.com/tr/rusya-avrupa-i%C3%A7in-tehdit-mi/a-43019187/25.06.2020>.

Karan Ceyda, (2018). ‘‘Ukrayna Krizi ile Rusya Köşeye Sıkıştırılarak ABD Hegemonyası Tesis Edilmek İsteniyor’’. Sputnik./https://tr.sputniknews.com/ceyda_karan_eksen/201806111033850740-ukrayna-krizi-ile-rusya-koseye-sikistirilarak-abd-hegemonyasi-tesis-edilmek-isteniyoer/ 24.10.2019.

Kaya Furkan, (2016). ‘‘Yeni Dünya Düzeninde Ukrayna Krizi’’. Uluslararası Politika Akademisi’’.<http://politikaakademisi.org/2016/05/15/yeni-dunya-duzeninde-ukrayna-krizi/11.10.2019>.

Kırım Haber Ajansı, (2020). ‘‘Çubarov: Kırım’ın İşgalini Durdurabilecek Mekanizmayı Kimse Harekete Geçirmedi’’.<https://qha.com.tr/haberler/cubarov-kirim-in-iskalini-durdurabilecek-mekanizmayi-kimse-harekete-gecirmedi/166222/27.05.2020>.

Kırım Haber Ajansı, (2020). ‘‘Ukrayna Başbakan Yardımcısı: Kırım Rusya’ya Karadeniz’deki Varlığı İçin Lazım’’.<https://qha.com.tr/haberler/ukrayna-basbakan-yardimeisi-kirim-rusya-ya-karadeniz-deki-varligi-icin-lazim/203813/> 27.05.2020.

Korkmaz Hüseyin, (2019). ‘‘ABD’nin Çin’i Çevreleme Stratejisi ve Küresel Hegemonya’’. Anadolu Ajansı./<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/abd-nin-cini-cevreleme-stratejisi-ve-kuresel-hegemonya/1546970>/29.04.2020.

Kurt Veysel, (2020). ‘‘ Küresel Siyaset Krizinde Yeni Boyut: Kovid-19’’. Seta./<https://www.setav.org/kuresel-siyaset-krizinde-yeni-boyut-kovid-19/09.05.2020>.

Küçük Bahtiyar, (2019).’’ Donald Trump’ın Azil Soruşturmasının İlk Oturumunda Neler Yaşandı?’’. Euronews./<https://tr.euronews.com/2019/11/14/donald-trump-n-azil-sorusturmasinin-ilk-oturumunda-neler-yasandi/06.12.2019>.

Meister Stefan, (2019). ‘‘Doğu Ortaklığı 2.0 – Arzuyu Artırmak ve Komşuluk Üzerine Etkisi’’. Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği./<https://tr.boell.org/tr/2019/09/26/dogu-ortakligi-20-arzuyu-artirmak-ve-komsuluk-uzerine-etkisi/25.04.2020>.

Oflaz Bakır, (2015). ‘‘Batı, Rusya ve Ukrayna: Satrançta Son Durum’’, Uluslararası Politika Akademisi’’./ <http://politikaakademisi.org/2015/04/24/bati-rusya-ve-ukrayna-satrancta-son-durum/>11.10.2019.

Oğurlu Zahit, (2014). ‘‘Enerji Güvenliğinde Karadeniz Bölgesinin Jeopolitiği ve Kırım’ın Önemi’’. Bilgesam.

Özbay Fatih, (2008). ‘‘ Tanıma Kararı: Soğuk Savaş mı Soğuk Barış mı?’’. Bilgesam./<http://www.bilgesam.org/incele/1083/-tanima-karari--%E2%80%9Csoguk-savas%E2%80%9D-mi-%E2%80%9Csoguk-baris%E2%80%9D-mi-/#.XahjcuYzals>/17.10.2019.

Özbay Fatih, (2014). ‘‘Ukrayna’da Düşürülen Malezya Uçağı Dengeleri Sarsabilir’’,Aljazeera Turk./<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/ukraynada-dusurulen-malezya-ucagi-dengeleri-sarsabilir/09.06.2020>.

Özkan Yusuf, (2019). ‘‘ MH17 - Hollanda Savcılığı: Rusya, Malezya uçağının düşürülmesi nedeniyle suçlanan zanlının iadesini engelledi’’, BBC News Türkçe, Hollanda. /<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50632949/>17.12.2019.

Paulauskas Kestutis, (2020). ‘‘ Space: NATO’s Latest Frontier’’. Opinion, Analysis and Debate On Security Issues./<https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/03/13/space-natos-latest-frontier/index.html/25.05.2020>.

Polat Soner, (2018).‘‘Savaş Nedir?’’, Aydınlik Gazetesi./<https://www.aydinlik.com.tr/savas-nedir-soner-polat-kose-yazilari-ocak-2018/> 30.10.2019.

Sade Gizem, (2020). ‘‘İtalya Başbakanı Conte: AB Ortak Hareket Etmezse Varoluşsal Bir Sorunla Karşı Karşıya Kalacak.’’

Euronews./<https://tr.euronews.com/2020/04/09/italya-basbakan-conte-ab-ortak-hareket-etmezse-varolussal-bir-sorunla-kars-kars-ya-kalacak/> 10.04.2020.

Sputnik Türkiye, (2020). ‘‘Ukrayna'nın Eski Devlet Başkanı Porosenko'ya Karşı ‘Kilise’ Davası Açıldı’’.<https://tr.sputniknews.com/dunya/202006191042281687-ukraynin-eski-devlet-baskani-porosenkoya-karsi-kilise-davasi-acildi/> 19.06.2020.

Sputnik ABD, (2020). ‘‘ABD’den Ukrayna’ya 60 Milyon Dolarlık Askeri Yardım’’.<https://tr.sputniknews.com/abd/202006181042281150-abdden-ukraynaya-60-milyon-dolarlik-askeri-yardim/>19.06.2020.

Şamilkızı Gönül, (2018). ‘‘Karadeniz’de Savaş Rüzgarları: Rusya-Ukrayna Gerilimi’’. TRT Haber. /<https://www.trthaber.com/haber/dunya/karadenizde-savas-ruzgarlari-rusya-ukrayna-gerilimi-396188.html/> 24.10.2019.

Tarakçı Nejat, (2011). ‘‘Dünyada Gerçek Bir Barış Sağlanabilir Mi?’’. Tasam./https://tasam.org/trTR/Icerik/3769/dunyada_gercek_bir_baris_saglanabilir_mi_-_/ 28.10.2019.

Tharoor Ishaan ve Gene Thorp, (2015). ‘‘How Ukraine Became Ukraine, in 7 Maps’’. The Washington Post./<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/03/09/maps-how-ukraine-became-ukraine/>07.05.2020.

TRT Haber, (2019). ‘‘Avrupa Birliği’nin İç Sorunları Derinleşiyor’’.<https://www.trthaber.com/haber/dunya/avrupa-birliginin-ic-sorunlari-derinlesiyor-443524.html/08.05.2020.>

Türksam, (2015).’’ Ukrayna’ya Barış Gelir Mi?’’/ <http://turksam.org/ukrayna-ya-baris-gelir-mi/> 18.10.2019.

U.S Air Force, (2013). ‘‘Air And Space Superiority Freedom From Attack And The Freedom To Attack’’. Air and Space Superiority./<https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/466893/air-and-space-superiority/>

Vodinalı Hüseyin, (2018). ‘‘Helsinki’de 43 Yılda Ne Değişti? İlk SSCB’yi Bitirdi, İkincisi ABD’yi Bitirecek’’. Aydınlik. /<https://www.aydinlik.com.tr/helsinki-de-43-yilda-ne-degisti-ilki-sscb-yi-bitirdi-ikincisi-abd-yi-bitirecek-huseyin-vodinali-kose-yazilari-temmuz-2018/> 20.11.2019.

Yaman Hüdaverdi, (2018). ‘‘Ukrayna Ortodoks Kilisesi’nin Bağımsızlık Talebi Kabul Edildi’’. Anadolu Ajansı./<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ukrayna-ortodoks-kilisesinin-bagimsizlik-talebi-kabul-edildi/1279237>

Yalçın H.Basri, (2020). ‘‘Rusya’nın Hibrit Savaş Alışkanlıkları’’, Sabah./<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/hasan-basri-yalcin/2020/02/25/rusyanin-hibrit-savas-aliskanliklari/10.05.2020.>

Yeşiltaş Murat, (2018). ‘‘ Rusya, Ukrayna Meselesinde ABD’yi Suçluyor’’. Setav. /<https://www.setav.org/rusya-ukrayna-meselesinde-abdyi-sucluyor/> 20.10.2019.

ÖZGEÇMİŞ

Kübra TÜMER;

11.06.1995 tarihinde Kocaeli’de doğdu. 2013- 2018 tarihleri arasında Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde okudu. Mezun olduğu yıl Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Programı’nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.

